Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PC2137

[Total No. of Pages : 4

[6376]-11
First Year B.Ed. (General)
BED101 : CHILDHOOD AND GROWING UP
(2015 Pattern)

Time : 3 Hours] *[Max. Marks : 80*

Instructions to the candidates:

1) ***All questions are compulsory.***
2) ***Figures to the right indicate full marks.***
3) ***Essay type questions carry fifteen marks and answers to the same are expected to be written in 400 to 425 words.***
4) ***Short answer type questions carry five marks and answers to the same are expected to be written in 130 to 150 words.***

Q1) Explain the meaning and nature of heredity. What are the 'Laws of Heredity'? Describe the importance of heredity in the teaching learning process. **[15]**

OR

What is the meaning of growth and development? Write the differences between growth and development. Explain the principles of growth and development. With suitable examples. **[15]**

Q2) Explain the concept of 'Individual differences' . What are the causes of 'Individual Differences'? How will you guide the students for their development by considering the concept of 'Individual Differences'? **[15]**

OR

Describe the concept of 'Inclusive Education'. How will you identify visually impaired learners in your class? What measures will you take to teach visually impaired learners? **[15]**

Q3) Explain the concept of 'Learning styles'. Elaborate the various types of learning styles. How will you teach kinesthetic learners? **[15]**

OR

What is meant by 'Multiculturalism'? What are the differences among students due to 'Multiculturalism'? Explain the challenges faced by a teacher while teaching a multicultural class. **[15]**

Q4) Explain the government policies in India for the education of children and women. What are the features of a Democratic government? Describe the implications of Democratic values on childhood and growing up. **[15]**

OR

What are the types of 'Mass Media'? Explain the positive and negative effects of 'Mass Media' on the development of students. **[15]**

Q5) Write short notes on (any four) : **[20]**

a) Concept of 'Social Heredity'.

b) Characteristics of students with dyslexia.

c) Role of a teacher while using Social media during classroom teaching.

d) Characteristics of Auditory learners.

e) Five activities for the physical development of adolescents.

f) Role of the teacher while catering to mentally retarded learners.

☯☯☯☯

Total No. of Questions : 5]

PC2137

[6376]-11

First Year B.Ed. (General)
BED101 : CHILDHOOD AND GROWING UP
(2015 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : *3* तास] [एकूण गुण : *80*

सूचना :- *1)* सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

3) 15 गुणांच्या उत्तरासाठी शब्दमर्यादा 400 ते 425.

4) 05 गुणांच्या उत्तरासाठी शब्दमर्यादा 130 ते 150.

प्र.*1)* अनुवंशाचा अर्थ व स्वरूप स्पष्ट करा. अनुवंशाचे नियम कोणते? अध्ययन-अध्यापन प्रक्रियेत अनुवंशाचे महत्व सविस्तर लिहा. **[15]**

किंवा

वाढ व विकास म्हणजे काय? वाढ व विकासातील फरक लिहा. वाढ व विकासाचे तत्त्वे उदाहरणासहीत स्पष्ट करा. **[15]**

प्र.*2)* व्यक्तिभेदाची संकल्पना स्पष्ट करा. व्यक्तिभेदाची कारणे कोणती? व्यक्तिभेदाची संकल्पना विचारात घेवून विद्यार्थ्यांच्या विकासासाठी तुम्ही कसे मार्गदर्शन कराल? **[15]**

किंवा

समावेशक शिक्षणाची संकल्पना स्पष्ट करा. तुमच्या वर्गातील दृष्टिदोष असणारे विद्यार्थी तुम्ही कसे शोधाल? दृष्टिदोष असणाऱ्या विद्यार्थ्यांना अध्यापन करताना तुम्ही कोणते उपाय कराल? **[15]**

प्र.*3)* अध्ययन शैलीची संकल्पना स्पष्ट करा. अध्ययन शैलीचे विविध प्रकार सविस्तर लिहा. तुम्ही कारक अध्ययनार्थ्यांना कसे अध्यापन कराल? **[15]**

किंवा

बहुसंस्कृतिकता म्हणजे काय? बहुसंस्कृतिकतेमुळे विद्यार्थ्यांमध्ये कोणते भेद निर्माण होतात? बहुसांस्कृतिक वर्गात अध्यापन करताना शिक्षकाला कोणत्या आव्हानांना सामोरे जावे लागते ते स्पष्ट करा? **[15]**

प्र.4) बालके व स्त्रियांच्या शिक्षणासाठी भारतीय शासनाची धोरणे स्पष्ट करा. लोकशाही शासनाची वैशिष्ट्ये कोणती? बाल्यावस्था व विकसन यावर लोकशाही मूल्यांच्या होणाऱ्या परिणामांचे वर्णन करा. **[15]**

किंवा

समूह संपर्क माध्यमाचे प्रकार कोणते? विद्यार्थ्यांच्या विकासावर समूह संपर्क माध्यमाचे सकारात्मक व नकारात्मक परिणाम स्पष्ट करा. **[15]**

प्र.5) टिपा लिहा. (कोणत्याही चार) **[20]**

अ) सामाजिक अनुवांशिकतेची संकल्पना.

ब) वाचन अक्षमतेच्या विद्यार्थ्यांची वैशिष्ट्ये.

क) वर्गाध्यापनात सामाजिक माध्यम वापरतांना शिक्षकांची भूमिका.

ड) श्राव्य अध्ययनार्थ्यांची वैशिष्ट्ये.

इ) कुमारावस्थेतील शारीरिक विकासासाठी पाच उपक्रम.

फ) मतिमंद अध्ययनार्थ्यांना हाताळताना शिक्षकांची भूमिका.

☯☯☯☯

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PC2138

[Total No. of Pages : 4

[6376]-12
First Year B.Ed. (General)
EDUCATION
BED 102 : Contemporary Indian Education, Gender and Society
(2015 Pattern)

Time : 3 Hours] *[Max. Marks : 80*

Instructions to the candidates:

1) ***All questions are compulsory.***
2) ***Figures to the right indicate full marks.***
3) ***Essay type questions carry fifteen marks and answers of the same are expected to be written in 400 to 425 words.***
4) ***Short answers type questions carry five marks and answers to the same are expected to be written in 130 to 150 words.***
5) ***Students should specifically follow the limitations of words.***

Q1) What is community? Explain the role of community in education with suitable example? **[15]**

OR

What is the difference between peer group and reference group. How these groups will be useful for the individual development, explain with examples. **[15]**

Q2) Write the meaning & direction of social change? Explain the process of social change with examples. **[15]**

OR

Write the concept of social change? Explain the factors which are responsible for social change with examples. **[15]**

Q3) Explain the concept of Gender? As a teacher which teaching strategies will you adopt for the development of gender sensitivity among student. **[15]**

OR

What is mean by sexual abuse? Explain role of education to prevent the issue's of sexual abuse with any three suitable activities. **[15]**

Q4) What is mean by sustainable development? Explain role of education in sustainable development with suitable examples? **[15]**

OR

Write the concept of equalization of educational opportunity? What are the challenges to bring equalization of educational opportunity with suitable example. **[15]**

Q5) Write any four answers of the following. **[20]**

a) Explain the Gender bias in school.

b) Explain the role at family in modern society.

c) Write limitations of education in social change.

d) Educational contribution of J.P. Naike.

e) National policy on Education (1992) Concept & features.

f) Write the features of contemporary Indian Society.

☯☯☯☯

Total No. of Questions : 5]

PC2138

[6376]-12

First Year B.Ed. (General)

EDUCATION

BED 102 : Contemporary Indian Education, Gender and Society

(2015 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : *3* तास] [एकूण गुण : *80*

सूचना :-
1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) निबंधवजा प्रश्न पंधरा गुणांचा असून उत्तर 400 ते 425 शब्दांत अपेक्षित आहे.
4) लघुत्तरी पाच गुणांच्या प्रश्नांचे उत्तर 130 ते 150 शब्दांत अपेक्षित आहे.
5) उत्तरासाठी दिलेली शब्द मर्यादा कटाक्षाने पाळावी.

प्र.1) समुदाय म्हणजे काय? शिक्षणामध्ये समुदायाची भूमिका योग्य उदाहरणांसह स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

समवयस्क गट व संदर्भ समूह यातील फरक स्पष्ट करा. वैयक्तिक विकासासाठी हे गट कसे उपयुक्त ठरतील ते उदाहरणासह स्पष्ट करा. **[15]**

प्र.2) सामाजिक बदलाचा अर्थ आणि दिशा लिहा. सामाजिक बदलाची प्रक्रिया उदाहरणासह स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

सामाजिक बदलाची संकल्पना लिहा. सामाजिक बदलासाठी कारणीभूत असलेले घटक उदाहरणांसह स्पष्ट करा. **[15]**

प्र.3) लिंगभाव संकल्पना स्पष्ट करा. एक शिक्षक म्हणून विद्यार्थ्यांमध्ये लिंगभाव संवेदनशिलता निर्माण होण्यासाठी तुम्ही कोणती अध्यापननीती स्विकाराल, ते सोदाहरण लिहा. **[15]**

किंवा

लैंगिक शोषण म्हणजे काय? लैंगिक शोषणाला प्रतिबंध करण्यासाठी शिक्षणाची भूमिका कोणत्याही तीन उदाहरणासह स्पष्ट करा. **[15]**

प्र.4) शाश्वत विकास म्हणजे काय? शाश्वत विकासामध्ये शिक्षणाची भूमिका उदाहरणासह स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

शैक्षणिक संधीची समानता ही संकल्पना स्पष्ट करा. शैक्षणिक संधीची समानता आणण्यासाठीची आव्हाने कोणती? ते उदाहरणांसह स्पष्ट करा. **[15]**

प्र.5) खालीलपैकी कोणत्याही चारांवर थोडक्यात उत्तरे लिहा. **[20]**

अ) शाळेतील लिंगभाव असमानता स्पष्ट करा.

ब) आधुनिक युगात कुटुंबाची भूमिका स्पष्ट करा.

क) सामाजिक बदलातील शिक्षणाच्या मर्यादा लिहा.

ड) जे.पी. नाईक यांचे शैक्षणिक योगदान लिहा.

इ) राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण 1992 ची संकल्पना व वैशिष्ट्ये लिहा.

फ) समकालीन भारतीय समाजाची वैशिष्ट्ये लिहा.

☯☯☯☯

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PC2139

[Total No. of Pages : 4

[6376]-13
First Year B.Ed. (General)
BED 103 : LEARNING AND TEACHING
(2015 Pattern)

Time : 3 Hours] *[Max. Marks : 80*

Instructions to the candidates:

1) ***All questions are compulsory.***
2) ***Figures to the right indicate full marks.***
3) ***Word limit for questions of 15 marks is about 400 to 425 words.***
4) ***Word limit for questions of 5 marks is about 130 to 150 words.***
5) ***Students should strictly follow the words limit given.***

Q1) What is meant by learning? Explain individual and environmental factors affecting on learning with suitable example. **[15]**

OR

Explain the Insight learning theory with the help of following points.

a) Experiment

b) Need & Importance

c) Merits & limitations

d) Educational implication

Q2) What is cognitive constructivism? Explain the features of cognitive constructivism. Illustrate the education implication of cognitive constructivism in your teaching method. **[15]**

OR

Explain the concept of Brain based learning. Explain principles of brain based learning with examples.

Q3) What is microteaching? Explain any two microteaching skills with respect to following points. **[15]**

a) Concept

b) Advantages

c) Applications

OR

What is teaching? How will you use the following methods of teaching for managing diversity in your classroom? Explain with examples.

a) Pair work

b) Project work

c) Flipped classroom

Q4) What is parameters of effective teaching? Illustrate any 3 principles of teaching. **[15]**

OR

What is concept attainment model? Explain its steps with example and write the educational implication of it.

Q5) Answer the following questions. (Any 4) : **[20]**

a) Explain Laws of learning.

b) Explain learning through Imitation with example.

c) Write importance of Pavio theory.

d) What is need and importance of unit plan?

e) Explain the concept of Andragogy.

f) Explain - 'Teaching as a profession'.

☯☯☯☯

Total No. of Questions : 5]

PC2139

[6376]-13

First Year B.Ed. (General)

BED 103 : LEARNING AND TEACHING

(2015 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास] [एकूण गुण : 80

सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

3) 15 गुणांच्या प्रश्नांच्या उत्तरासाठी शब्दमर्यादा 400 ते 425.

4) 05 गुणांच्या प्रश्नांच्या उत्तरासाठी शब्दमर्यादा 130 ते 150.

5) परिक्षार्थ्यांनी शब्दमर्यादेचे बंधन पाळावे.

प्र.1) अध्ययन म्हणजे काय? अध्ययनावर परिणाम करणारे व्यक्तिगत आणि परिस्थितीजन्य घटक योग्य उदाहरणांसह स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

'मर्मदृष्टिमूलक अध्ययन उपपत्ती खालील मुद्दयांद्वारे स्पष्ट करा.

अ) प्रयोग

ब) गरज व महत्त्व

क) फायदे व मर्यादा

ड) शैक्षणिक उपयोजन

प्र.2) बोधात्मक ज्ञानरचनावाद म्हणजे काय? बोधात्मक ज्ञान-रचनावादाची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा. तुमच्या अध्यापनपद्धतीसाठी बोधात्मक ज्ञानरचनावादाचे शैक्षणिक उपयोजन सोदाहरण स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

मेंदू आधारित अध्ययनाची संकल्पना सांगून मेंदू आधारित अध्ययनाची तत्वे सोदाहरण स्पष्ट करा.

प्र.3) सूक्ष्म अध्यापन म्हणजे काय? कोणतीही दोन सूक्ष्म अध्यापन कौशल्ये खालील मुद्द्यांच्या आधारे स्पष्ट करा. **[15]**

अ) संकल्पना

ब) फायदे

क) उपयोजन

किंवा

अध्यापन म्हणजे काय? तुमच्या वर्गातील वैविध्य व्यवस्थापनासाठी तुम्ही खालील अध्यापन पद्धतीचा वापर कसा कराल? सोदाहरण स्पष्ट करा.

अ) जोडी कार्य

ब) प्रकल्प कार्य

क) फ्लिप वर्ग

प्र.4) प्रभावी अध्यापनाचे निकष कोणते आहेत? अध्यापनाची तीन तत्त्वे स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

संकल्पना प्राप्ती प्रतिमान म्हणजे काय? संकल्पना प्राप्ती प्रतिमानाच्या पायऱ्या उदाहरणांसह स्पष्ट करा आणि त्याचे शैक्षणिक उपयोजन लिहा.

प्र.5) खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणत्याही चार) **[20]**

अ) अध्ययनाचे नियम स्पष्ट करा.

ब) अनुकरणाद्वारे होणारे अध्ययन सोदाहरण स्पष्ट करा.

क) पॅव्हिओ उपपत्तीचे महत्त्व थोडक्यात लिहा.

ड) घटक नियोजनाचे गरज व महत्त्व कोणते?

इ) 'प्रौढांचे अध्यापनशास्त्र' ही संकल्पना स्पष्ट करा.

फ) स्पष्ट करा– 'अध्यापन एक व्यवसाय'

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PC2140

[Total No. of Pages : 4

[6376]-14
First Year B.Ed. (General)
EDUCATION
BED-104 : Assessment and Evaluation for Learning
(2015 Pattern)

Time : 3 Hours] *[Max. Marks : 80*

Instructions to the candidates:

1) ***All questions are compulsory.***
2) ***Figures to the right indicate full marks.***
3) ***Essay type questions carry fifteen marks of the answers of the same are expected to be written in 400 to 425 words.***
4) ***Word limit for short answer questions in expected to be written in 130-150 words.***
5) ***Only single memory calculator is allowed.***

Q1) Write Dr. Benjamin Bloom's revised taxonomy of educational objectives. Explain objectives of affective domain with examples. How will you fulfill the educational objectives of the affective domain from your day to day teaching? **[15]**

OR

Explain the criteria of good learning experiences. Explain types of learning experiences with their merits and demerits. Illustrate their uses in teaching. **[15]**

Q2) Write the aspects you will consider while preparing the 3 dimensional blue print of the unit test prepare a blue print for one unit from any school subject. Write the importance of the blue print. **[15]**

OR

What are the qualitative tools of evaluation? Write the merits and limitations of rating scale and checklist. Develop a checklist for evaluating study habits of students in your class. (10 statements). **[15]**

P.T.O.

Q3) a) Explain the nature, merits and limitations of choice based credit system (CBCS). **[7]**

b) Explain importance of feedback in learning how you will use this concept effectively in your class? **[8]**

OR

a) Illustrate characteristics and importance of Continuous Comprehensive Evaluation (CCE). **[7]**

b) What is self and peer assessment? Prepare one assessment tool to assess any one micro - teaching skill of your peer. **[8]**

Q4) a) Compute median from given distribution and interprete it. **[10]**

C.I.	93-95	90-92	87-89	84-86	81-83	78-80	75-77	72-74	69-71	66-68
f	5	11	12	18	4	5	5	7	6	7

b) Write characteristics of normal probability curve (NPC) with diagram. **[5]**

OR

a) Calculate the correlation coefficient of given data by spearman's rank difference method and interprete it. **[10]**

Students	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J
Test 1	77	65	54	43	32	31	29	27	11	4
Test 2	54	22	63	70	35	12	21	9	8	6

b) Explain the types of standard scores. **[5]**

Q5) Answer any four questions from the following. **[20]**

a) Explain principles of evaluation.

b) Explain concept merits and limitations of oral examination.

c) Write uses of Cumulative Record.

d) Explain characteristics of mean.

e) What is learning outcome? Write 2 specifications each for any 2 teaching objectives of your school subject.

f) Explain concept merits and limitations of open book examination.

☯☯☯☯

Total No. of Questions : 5]

PC2140

[6376]-14

First Year B.Ed. (General)

EDUCATION

BED-104 : Assessment and Evaluation for Learning

(2015 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : *3* तास] [एकूण गुण : *80*

सूचना :-
1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) निबंधवजा प्रश्नांना पंधरा गुण आहेत व या प्रश्नांचे उत्तर 400 ते 425 शब्दांत अपेक्षित आहे.
4) लघुत्तरी प्रश्नांचे उत्तर 130 ते 150 शब्दांत अपेक्षित आहे.
5) फक्त साधे गणकयंत्र वापरण्यास परवानगी आहे.

प्र.1) डॉ. बेंजामिन ब्लूम यांचे सुधारित शैक्षणिक उद्दिष्टांचे श्रेणीबद्ध वर्गीकरण लिहा. भावात्मक क्षेत्रातील उद्दिष्टांचे सोदाहरण स्पष्टीकरण करा. भावात्मक क्षेत्रातील शैक्षणिक उद्दिष्टे दैनंदिन अध्यापनातून तुम्ही कशी साध्य कराल? **[15]**

किंवा

चांगल्या अध्ययन अनुभवांचे निकष स्पष्ट करा. अध्ययन अनुभवांचे प्रकार, फायदे मर्यादांसह स्पष्ट करा व त्यांचा अध्यापनातील उपयोग सोदाहरण स्पष्ट करा. **[15]**

प्र.2) त्रिमितीय संविधान तक्ता तयार करताना तुम्ही कोणत्या घटकांचा विचार कराल ते लिहा. तुमच्या शालेय विषयातील कोणत्याही एका घटकासाठी संविधान तक्ता तयार करा. संविधान तक्त्याचे महत्त्व लिहा. **[15]**

किंवा

मूल्यमापनाची गुणात्मक साधने कोणती आहेत? पदनिश्चयन श्रेणी व पडताळा सूचीच्या गुण-मर्यादा लिहा. तुमच्या वर्गातील विद्यार्थ्यांच्या अभ्यास-सवयींचे मूल्यमापन करण्यासाठी पडताळा सूची तयार करा. (10 विधाने) **[15]**

प्र.3) अ) निवड आधारित श्रेयांक प्रणालीचे (CBCS) स्वरूप, फायदे व मर्यादा स्पष्ट करा. **[7]**

ब) अध्ययनातील प्रत्याभरणाचे महत्त्व स्पष्ट करा. ही संकल्पना तुम्ही तुमच्या वर्गात प्रभावीपणे कशी वापराल? **[8]**

किंवा

अ) सातत्यपूर्ण सर्वंकष मूल्यमापनाची वैशिष्ट्ये व महत्त्व सोदाहरण स्पष्ट करा. **[7]**

ब) स्वयं व सहयोगी मूल्यांकन म्हणजे काय? तुमच्या सहयोगी विद्यार्थ्यांचे सूक्ष्म–अध्यापनातील कोणत्याही एका कौशल्याचे मूल्यांकन करण्यासाठी एक साधन तयार करा. **[8]**

प्र.4) अ) खाली दिलेल्या वारंवारिता विभाजन सारणीवरून मध्यगा काढा व अर्थनिर्वचन करा. **[10]**

वर्गांतरे (C.I.)	93-95	90-92	87-89	84-86	81-83	78-80	75-77	72-74	69-71	66-68
वारंवारिता (f)	5	11	12	18	4	5	5	7	6	7

ब) प्रसामान्य संभव वक्राची वैशिष्ट्ये आकृतीसह लिहा. **[5]**

किंवा

अ) दिलेल्या माहितीवरून स्पिअरमन श्रेणी अंतर पद्धतीने सहसंबंध गुणक काढा व अर्थनिर्वचन करा. **[10]**

विद्यार्थी	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J
चाचणी 1	77	65	54	43	32	31	29	27	11	4
चाचणी 2	54	22	63	70	35	12	21	9	8	6

ब) प्रमाणित प्राप्तांकांचे प्रकार स्पष्ट करा. **[5]**

प्र.5) खालीलपैकी कोणतेही चार प्रश्न सोडवा. **[20]**

अ) मूल्यमापनांची तत्त्वे स्पष्ट करा.

ब) तोंडी परीक्षेची संकल्पना फायदे व मर्यादा स्पष्ट करा.

क) संकलित नोंदपत्रकाचे उपयोग लिहा.

ड) मध्यमानाची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.

इ) अध्ययन निष्पत्ती म्हणजे काय? तुमच्या शालेय विषयातील कोणत्याही दोन अध्यापन उद्दिष्टांची प्रत्येकी दोन स्पष्टीकरणे लिहा.

फ) ‘मुक्त पुस्तक परीक्षेची’ संकल्पना, फायदे व मर्यादा स्पष्ट करा.

☯☯☯☯

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PC2141

[Total No. of Pages : 4

[6376]-15

First Year B.Ed. (General)

EDUCATION

BED105 : Advanced Pedagogy and Application of ICT

(2015 Pattern)

Time : 3 Hours] *[Max. Marks : 80*

Instructions to the candidates:

1) ***All questions are compulsory.***
2) ***Figures to the right indicate full marks.***
3) ***Essay type questions carry Fifteen marks and answers of the same are expected to be written in 400 to 425 words.***
4) ***Short answer type questions carry five marks and answers of the same are expected to be written in 130 to 150 words.***
5) ***Students should strictly follow word limit while writing answers.***

Q1) Explain the concept of following pedagogies with examples. **[15]**

a) Student Voice

b) Differentiation

c) Student's engagement in teaching-learning.

OR

Explain the phases of Philip Jackson model in brief prepare a teaching plan of any one unit by using this model.

Q2) What is Blended learning? Explain in brief the types of Blended learning. Illustrate with suitable examples the use of Blended learning approach in your teaching? **[15]**

OR

What is system approach? Explain the following components of system approach with appropriate examples.

a) Input

b) Processing

c) Output

P.T.O.

Q3) What are qualities and skills essential for ICT teacher? As a teacher how will you develop these skills in your students? **[15]**

OR

What is Information and Communication Technology (ICT) How ICT is integrated in

a) Teaching - learning

b) Administration

c) Evaluation?

Explain your answer with suitable examples.

Q4) What is smart classroom? Write features of smart classroom. What are the advantages of smart classroom? **[15]**

OR

Explain the concept of 'M' learning. How will you use mobile and it's applications (APPS) for making your teaching learning process more effective?

Q5) Answer in brief. (Any four) **[20]**

a) Write any five principles of advanced pedagogy.

b) Enlist advantages of problem based learning (Any five).

c) Write five challenges for teachers to integrate ICT in Indian school.

d) Which precautions will you take to become Net Safety.

e) Write the Features of Webinar (Any five).

f) What is Mooc? Explain the importance of Mooc in distance learning.

Total No. of Questions : 5]

PC2141

[6376]-15

First Year B.Ed. (General)

EDUCATION

BED105 : Advanced Pedagogy and Application of ICT

(2015 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : *3* तास] [एकूण गुण : *80*

सूचना :-
1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) निबंधवजा प्रश्न 15 गुण व शब्दमर्यादा 400 ते 425 शब्द.
4) लघुत्तरी प्रश्न 5 गुण व शब्दमर्यादा 130 ते 150 शब्द.
5) परीक्षार्थ्यांनी शब्दमर्यादा पाळावी.

प्र.1) खालील अध्यापनशास्त्रांची संकल्पना उदाहरणाद्वारे स्पष्ट करा. **[15]**

अ) विद्यार्थी आवाज

ब) भेदाभेद (Differentiation)

क) अध्ययन-अध्यापन प्रक्रियेतील विद्यार्थ्यांची गुंतवणूक

किंवा

फिलीप जॅक्सन प्रतिमानाच्या पायऱ्या थोडक्यात स्पष्ट करा. या प्रतिमानाचा वापर करून अध्यापन करण्यासाठी एका घटकाचे नियोजन तयार करा.

प्र.2) संमिश्र अध्ययन म्हणजे काय? संमिश्र अध्ययनाचे प्रकार स्पष्ट करा. तुमच्या अध्यापनात 'संमिश्र' अध्ययन दृष्टीकोण कशा प्रकारे वापराल ते सोदाहरण स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

प्रणाली उपागम म्हणजे काय? प्रणाली उपागमाचे खालील घटक उदाहरणाद्वारे स्पष्ट करा.

अ) अदान माध्यम (इनपुट)

ब) प्रक्रिया

क) बाह्योप्तती (आऊटपुट)

प्र.*3)* माहिती व संप्रेषण तंत्रज्ञानाच्या शिक्षकाची कौशल्ये व गुणवैशिष्ट्ये कोणती? शिक्षक म्हणुन विद्यार्थ्यांमध्ये त्या कौशल्याचा विकास करण्यासाठी तुम्ही कोणते प्रयत्न कराल? **[15]**

किंवा

माहीती संप्रेषण तंत्रज्ञान (ICT) म्हणजे काय? (ICT) चा वापर पुढील शिक्षण प्रक्रियांमध्ये कशा प्रकारे केला जातो?

अ) अध्ययन-अध्यापन

ब) प्रशासन

क) मूल्यमापन

तुमचे उत्तर सोदाहरण स्पष्ट करा.

प्र.*4)* स्मार्ट वर्ग म्हणजे काय? स्मार्ट वर्गाची वैशिष्ट्ये लिहा. स्मार्ट वर्गाचे फायदे कोणते? **[15]**

किंवा

मोबाईल अध्ययन (M Learning) संकल्पना स्पष्ट करा. तुमची अध्ययन-अध्यापन प्रक्रिया अधिक प्रभावी होण्यासाठी मोबाईलचा व त्याच्या ॲप्सचा (Applications) वापर तुम्ही कशा प्रकारे कराल?

प्र.*5)* थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार) **[20]**

अ) प्रगत अध्यापन शास्त्राची कोणतीही पाच तत्वे लिहा.

ब) समस्या आधारित अध्ययनाचे कोणतेही पाच फायदे लिहा.

क) भारतीय शाळांमध्ये माहीती संप्रेषण तंत्रज्ञानाचा (ICT) अंतर्भाव करण्यासाठी शिक्षकापुढील पाच आव्हाने लिहा.

ड) तुम्ही नेट सुरक्षित असण्यासाठी कोणती काळती घ्याल?

इ) वेबीनारची वैशिष्ट्ये लिहा. (कोणतीही पाच)

फ) MOOC म्हणजे काय? दुरस्थ अध्ययनात MOOC चे महत्त्व स्पष्ट करा.

☯☯☯☯

SEAT No. :

PC-2142

[Total No. of Pages : 34

[6376]-16

F.Y. B.Ed. (General)

BED 106 : UNDERSTANDING DISCIPLINES AND SCHOOL SUBJECTS

(Any two from : Marathi, Hindi, English, Sanskrit, Urdu, History, Geography, General Science, Mathematics, Economics & Information and Communication Technology)

(106-01 to 106-11)

(2015 Pattern) (CBCS)

Time : 3 Hours] *[Max. Marks : 80*

Instructions to the candidates:

1) *All questions are compulsory.*
2) *Answers of the two subjects should be written on the separate answer sheets.*
3) *Figures to the right of the question indicate marks.*
4) *Write answers in about 400-425 words for 15 marks questions.*
5) *Write answers in about 150 words for 5 marks questions.*

सूचना :

1) *सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.*
2) *दोन विषयांची उत्तरे स्वतंत्र उत्तरपत्रिकेत लिहावीत.*
3) *प्रश्नांच्या उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.*
4) *15 गुणांच्या प्रश्नांचे उत्तर 400-425 शब्दांत लिहा.*
5) *5 गुणांच्या प्रश्नांचे उत्तर सुमारे 150 शब्दांत लिहा.*

P.T.O.

Total No. of Questions : 3]

मराठी

[एकूण गुण : 40

प्रश्न 1) अ) वाक्य म्हणजे काय? वाक्याचे क्रियापदाच्या रुपावरुन पडणारे प्रकार स्पष्ट करा. **[7]**

ब) रस म्हणजे काय? शृंगार व वीर रस प्रकारांची वैशिष्ट्ये सोदाहरण स्पष्ट करा. **[8]**

किंवा

अ) प्रयोगाची व्याख्या लिहा. प्रयोगाचे प्रकार सोदाहरण स्पष्ट करा. **[7]**

ब) वृत्त म्हणजे काय? अक्षरगणवृत्तापैकी कोणतेही दोन वृत्ते लक्षणासह स्पष्ट करा. **[8]**

प्रश्न 2) थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही 3) **[15]**

अ) 'ओवी' या छंद प्रकाराची वैशिष्ट्ये सोदाहरण स्पष्ट करा.

ब) अलंकाराची व्याख्या सांगून कोणताही एक अर्थालंकार सोदाहरण स्पष्ट करा.

क) नाम म्हणजे काय? नामाचे प्रकार उदाहरणासह स्पष्ट करा.

ड) तुमच्या शाळेतील 'मराठी भाषा गौरव दिन' कार्यक्रमासाठी एखाद्या साहित्यिकास निमंत्रण देणारे पत्र लिहा.

इ) समास म्हणजे काय? समासाचा कोणताही एक प्रकार उदाहरणासह स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) रिकाम्या जागी योग्य पर्याय निवडून वाक्य पुन्हा लिहा. **[10]**

i) संस्कृत मधून मराठीत शब्द येताना त्याच्या मूळ रुपात बदल होतो, त्यांना .... शब्द म्हणतात.

अ) तत्सम ब) तद्भव

क) देशी ड) परभाषीय

ii) गर्जा जयजयकार क्रांतीचा, गर्जा जयजयकार हे .... रस प्रकारचे उदाहरण आहे.

अ) वीर ब) करुण

क) शांत ड) हास्य

iii) कवितेच्या चरणात अक्षरांचे व गणांचे बंधन नसून केवळ मात्रांचे बंधन असते, त्यास .... वृत्त म्हणतात.

अ) अक्षरगणवृत्त ब) मात्रा

क) ओवी ड) छंद

iv) लेखन नियमानुसार अचूक शब्द निवडून लिहा.

अ) वीपरीत ब) विपरित

क) विपरीत ड) वीपरित

v) नरेंद्र जाधव यांच्या आत्मचरित्राचे नाव .... हे आहे.

अ) आमचा बाप अन् आम्ही ब) मी वनवासी

क) कुटुंब ड) अवयवदान

vi) 'मराठी भाषा गौरव दिन' .... या तारखेस साजरा केला जातो.

अ) 28 फेब्रुवारी ब) 27 फेब्रुवारी

क) 1 मे ड) 27 जानेवारी

vii) मराठी वर्णमालेत एकूण .... स्वर आहेत.

अ) बारा ब) दोन

क) चौतीस ड) छत्तीस

viii) खालीलपैकी 'गुळांबा' या शब्दाचा समास कोणता?

अ) कर्मधारय ब) तत्पुरुष

क) मध्यमपदलोवी ड) बहुव्रीही

ix) 'देवालय' या शब्दाची संधी .... अशी आहे.

अ) देव + आलय ब) देव + अलय

क) देवा + अलय ड) देवा + आलय

x) शिक्षकांनी <u>मुलांना</u> शाबासकी दिली. अधोरेखित शब्दाची विभक्ती ओळखून लिहा.

अ) प्रथमा – एकवचन ब) द्वितीया – अनेकवचन

क) तृतीया – अनेकवचन ड) चतुर्थी – अनेकवचन

Total No. of Questions : 3]

हिंदी

[पूर्णांक : 40

प्रश्न 1) विशेषण की परिभाषा लिखिए । विशेषण के विभिन्न भेदों को उदाहरणसहित स्पष्ट कीजिए। **[15]**

अथवा

अ) निम्नलिखित विषयों में से किसी एक विषय पर 250 से 300 शब्दों में निबंध लिखिए।**[10]**

i) अंतर्राष्ट्रीय महिला दिन

ii) सर्व धर्म समभाव

iii) 'कर्म ही पूजा है'

ब) शालेय बैंड पथक के लिए आवश्यक सामग्री खरीदने हेतू अपने विद्यालय के प्राचार्य से विद्यार्थी प्रतिनिधी के नाते अनुमति माँगने हेतू पत्र लिखिए। **[5]**

अथवा

ब) निम्नलिखित मुद्दों के आधार पर कहानी लिखिए । **[5]**

एक गाँव – दर्जी की दुकान – प्रतिदिन हाथी की दुकान से होकर नदी पर नहाने जाना – दर्जी का हाथी को केला खिलाना – एक दिन दर्जी को मजाक सूझना – दर्जी द्वारा हाथी को सुई चुभाना – परिणाम – शीर्षक ।

प्रश्न 2) निम्नलिखित प्रश्नों में से किन्हीं तीन के उत्तर लगभग 130 से 150 शब्दों में लिखिए। **[15]**

अ) हिंदी साहित्य के आदिकाल की विशेषताएँ लिखिए।

ब) उपन्यास विधा की विशेषताएँ लिखिए।

क) सूरदासजी के काव्य की विशेषताएँ लिखिए।

ड) निम्नलिखित दोहे का अर्थ स्पष्ट कीजिए ।

'बुरा जो देखन मैं चला, बुरा न मिला कोय,

जो दिल खोजा अपना, मुझसा बुरा न कोय ।

इ) आचार्य हजारी प्रसाद द्विवेदी का साहित्यिक परिचय लिखिए ।

प्रश्न 3) अ) उचित जोडियाँ लगाइए। [5]

गट 'अ'	गट 'ब'
i) आप	अ) विशेषण
ii) के बाद	ब) संज्ञा
iii) प्रत्यय	क) संबंधबोधक अव्यय
iv) उपसर्ग	ड) सर्वनाम
v) दिल्ली	इ) प्रहार
	फ) पढ़ाई

ब) एक वाक्य में उत्तर लिखिए। [5]

i) 'साकेत' इस महाकाव्य के रचेता कौन है?

ii) 'बाणभट्ट की आत्मकथा' इस उपन्यास के लेखक कौन है?

iii) 'कबिरा खड़ा बाजार में' इस नाटक के लेखक कौन है?

iv) 'टस-से-मस न होना' इस मुहावरे का अर्थ लिखिए और वाक्य में प्रयोग कीजिए।

v) '79' इस अंक की शब्दों में लिखिए।

Total No. of Questions : 3]

ENGLISH

[Max. Marks : 40

Q1) Write an essay on any one of the following in about 400 words. **[15]**

a) Cyber Crimes

b) Dreaming of a New India

c) The value of Games in Education

OR

a) Write a letter to younger brother whether he should opt Science or Arts or Commerce in the college. **[8]**

b) Read the following passage and answer the questions given below. **[7]**

Vidyasagar was a very generous and charitable man. From his earliest years, he helped the poor and the needy to the utmost of his power. As a boy at school be often gave some of the little foods he had, to another boy who had none. If one of his school fellows fell ill, little Iswar would go his house, sit by his bed and nurse him. When he grew rich, hundreds of poor widows and orphans were supported by him. His name became a household word in Bengal. Rich or poor, high or low, all loved him alike. No beggar ever asked him for relief in vain. He would never have a porter at his gate, lest some poor man, who wished to see him, should be turned away.

Questions :

i) What were the two good qualities in the character of Vidyasagar? **[1]**

ii) What proof of his good nature did he give in his school days? **[1]**

iii) What proof of his generosity and charity did he give when he became rich? **[1]**

iv) Why did he not have any gate - keeper at his house? **[2]**

v) Why did his name become a household word in Bengal? **[2]**

Q2) Answer the following (Any three) : **[15]**

a) Write a short note on semantics and its importance.

b) Write a report of Teacher's Day celebrated in your college.

c) Explain the concept of Intonation.

d) You run a coaching class which prepare students for X and XII board exams. Write an advertisement in about 50 words.

e) What are the parts of speech? Explain any two with relevant examples.

Q3) a) Do as directed. **[5]**

i) I know his address. (Change the voice)

ii) He said to me, "Give me your pencil". (Direct to indirect)

iii) People are not satisfied. (Add question tag)

iv) She is beautiful. (Change with comparative degree)

v) gentleman I bring good news (Punctuate the sentence)

b) Fill in the blanks with appropriate words from the brackets. **[5]**

i) He fought like ____ hero. (a, an, the)

ii) Kavita is ______ for the test now. (Prepare/Preparing)

iii) She was plunged _______ the depths of sorrow. (in / into)

iv) At the time I was teaching as well as studying for my ______ degree. (Doctor / Doctorate)

v) Our college open _____ 12 a.m. these days. (at / on)

Total No. of Questions : 3]

SANSKRIT

[Max. Marks : 40

Q1) a) What is adjective? Explain the cocnept of Ordinals with examples. **[8]**

b) Explain the concept of comparative - susperlative adjectives **(तर–तम–भाव–वाचक)** with examples. **[7]**

OR

a) Explain the places of accentuation of Sanskrit alphabets. **[8]**

b) Write the types of cases **(कारक)** with examples. **[7]**

Q2) Write the answers of any three questions of the following in brief. **[15]**

a) What is Euphony? Explain the concept of **स्वर संधी** with examples.

b) What is Compound? Explain the concept of **द्वंद्व समास** with examples.

c) What is Causal? Explain the structure of Causal sentence with examples.

d) What is **कृदन्त**? Explain the usage of **कृदन्त** in sentence.

e) Explain the characteristics of Active voice with examples.

Q3) a) Match the pairs : **[5]**

	A		B
i)	**रामायणम्**	a)	**यक्षः**
ii)	**मेघदूतम्**	b)	**श्रीरामः**
iii)	**कुमारसम्भवम्**	c)	**ज्ञानेश्वरः**
iv)	**शिशुपालवधम्**	d)	**कार्तिकेयः**
v)	**नैषधीयचरितम्**	e)	**श्रीकृष्णः**
		f)	**नलः**

b) Recognise the forms : **[5]**

i) **हे भीष्म**

ii) **वृषभानुसुता**

iii) **वदिष्यति**

iv) **कुर्यात्**

v) **प्रयतामहे**

Total No. of Questions : 3]

संस्कृत

[एकूण गुण : 40

प्रश्न 1) अ) विशेषण म्हणजे काय? क्रमवाचक विशेषण ही संकल्पना सोदाहरण स्पष्ट करा. **[8]**

ब) तर–तम–भाववाचक विशेषणे ही संकल्पना सोदाहरण स्पष्ट करा. **[7]**

किंवा

अ) संस्कृत वर्णांची उच्चारणस्थाने स्पष्ट करा. **[8]**

ब) कारकाचे प्रकार सोदाहरण लिहा. **[7]**

प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे थोडक्यात लिहा. **[15]**

अ) संधी म्हणजे काय? स्वर संधी ही संकल्पना सोदाहरण स्पष्ट करा.

ब) समास म्हणजे काय? द्वंद्व समास सोदाहरण स्पष्ट करा.

क) प्रयोजक म्हणजे काय? प्रयोजक ही वाक्य रचना सोदाहरण स्पष्ट करा.

ड) कृदंत म्हणजे काय? त्याचा वाक्यात कसा उपयोग होतो, ते सोदाहरण स्पष्ट करा.

इ) कर्तरी प्रयोगाची वैशिष्ट्ये सोदाहरण स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) अ) जोड्या जुळवा : **[5]**

	अ		ब
i)	रामायणम्	अ)	यक्षः
ii)	मेघदूतम्	ब)	श्रीरामः
iii)	कुमारसम्भवम्	क)	ज्ञानेश्वरः
iv)	शिशुपालवधम्	ड)	कार्तिकेयः
v)	नैषधीयचरितम्	इ)	श्रीकृष्णः
		फ)	नलः

ब) रूपपरिचय लिहा. **[5]**

i) हे भीष्म

ii) वृषभानुसुता

iii) वदिष्यति

iv) कुर्यात्

v) प्रयतामहे

Total No. of Questions : 3]

URDU

Max. Marks : 40]

a1 صفت کی تعریف وقسمیں مع مثال لکھیے ۔ 08

b1 ضمیر کی تعریف وقسمیں مع مثال لکھیے ۔ 07

OR

a1 مندرجہ ذیل میں سے کسی ایک عنوان پر 250 الفاظ پر مشتمل مضمون لکھیے ۔ 08

1۔ تعلیمی ٹکنالوجی   2۔ اُف یہ بی۔ایڈ کورس   3۔ تعلیم نسواں

b1 اپنے والدین کو خط لکھ کر اپنی تعلیمی مصروفیت بتایئے۔ 07

2 مندرجہ ذیل سوالات کے جواب 130 تا 150 الفاظ میں لکھیے ۔(کوئی تین) 15

1- اردو ادب کی تاریخ مع ادوار لکھیے ۔

2- دور وسطی میں شاعری کی اہمیت لکھیے ۔

3- جدید دور میں افسانہ نگاری پر روشنی ڈالیے۔

4- غالب کی تنقید نگاری پر روشنی ڈالیے۔

5- علامہ اقبال کے کلام کی خصوصیات لکھیے ۔

3(a) جوڑیاں لگائیں۔ 05

الف	ب
1۔حمد	1۔بی۔بی کا مقبرہ
2۔آنکھیں خیرہ ہونا	2۔چار انڈے
3۔اردو ادب کے ادوار	3۔اصناف سخن
4۔اسم خاص	4۔محاورہ
5۔صفت عددی	5۔تین
	6۔خدا کی تعریف

05   3(b) ایک جملے میں جواب لکھیے ۔

1 ۔ جملہ کسے کہتے ہے؟

2 ۔ خط کی قسمیں لکھیے ۔

3 ۔ کہانی کسے کہتے ہیں ۔

4 ۔ پریم چند کا شمار کس دور کے ادیبوں میں ہوتا ہے؟

5 ۔ غبار خاطر کیا ہے؟

Total No. of Questions : 3]

HISTORY

[Max. Marks : 40

Q1) Explain the Fundamental Rights and Duties stated by Indian Constitution. **[15]**

OR

Describe the Harappan civilization with the following points -

a) Housing and town planning

b) Seals and pots

c) The Great Bath

d) Life

e) Trade

Q2) Answer in brief (any three) : **[15]**

a) The efforts Veermata Jijabai took for Shivaji Maharaj's education.

b) Explain the importance of Atomic Energy.

c) State the features of Literature during the age of Renaissance.

d) What remedies are taken to ensure that people of different religious will live peacefully?

e) What work did the parallel government do in Satara?

Q3) a) Fill in the blanks : **[5]**

i) Gandhiji decided to launch salt Satyagrah at _______ in Gujarat.
(Sabarmati, Dharasan, Dandi)

ii) Duration period of Loksabha is ______ years.
(3, 5, 6)

iii) The Stupa at Sanchi was built by ______.
(Chandragupta Maurya, Samrat Ashok, Samudra Gupta)

iv) _______ has selected as the first election commissioner in Independent India.
(Dr. Rajendra Prasad, Sukumar Sen, Shyam Sharan Negi)

v) Sant Ramdas Taught the people the importance of ________.
(Aradhana, Balopasana, Abhang)

b) Match the following: **[5]**

'A'		'B'	
i)	Darvin	a)	First Nuclear test in India
ii)	Galilio	b)	Bhawarth Deepika
iii)	William Shakespeare	c)	Invention of Telescope
iv)	Sant Dnyaneshwar	d)	The theory of Revolution
v)	Pokhran	e)	Invention of printing press
		f)	Julius Caesar

Total No. of Questions : 3]

इतिहास

[एकूण गुण: 40

प्रश्न 1) भारतीय राज्यघटनेत सांगितलेले मूलभूत अधिकार व कर्तव्य सविस्तर स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

हड़प्पा संस्कृती खालील मुद्दयांच्या आधारे लिहा. **[15]**

अ) घरे व नगर रचना

ब) मुद्रा आणि भांडी

क) महास्नान गृह

ड) लोक जीवन

इ) व्यापार

प्रश्न 2) थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही तीन) **[15]**

अ) वीरमाता जिजाबाईंनी शिवाजी महाराजांवर केलेले शिक्षण विषयक प्रयत्न लिहा.

ब) अणुशक्तीचे महत्त्व स्पष्ट करा.

क) प्रबोधन युगात निर्माण झालेल्या साहित्याच्या प्रगतीची माहिती लिहा.

ड) विविध धर्माचे लोक शांततेने व सलोख्याने रहावेत म्हणून काय उपाय केले जावेत?

इ) साताऱ्याच्या प्रतिसरकारने कोणती कामे केली?

प्रश्न 3) अ) रिकाम्या जागा भरा. **[5]**

i) गांधीजींनी मिठाचा सत्याग्रह गुजरातमध्ये .... येथे करण्याचा निर्णय घेतला.
(साबरमती, धारासना, दांडी)

ii) लोकसभेचा कार्य काल .... वर्षाचा असतो.
(3, 5, 6)

iii) 'सांची' येथिल स्तूप .... यांनी बांधून घेतला.
(चंद्रगुप्त मौर्य, सम्राट अशोक, समुद्र गुप्त)

iv) स्वतंत्र भारतातील पहिले मुख्य निवडणूक आयुक्त म्हणून .... यांची नेमणूक झाली.
(डॉ. राजेंद्र प्रसाद, सुकुमार सेन, श्याम शरण नेगी)

v) रामदास स्वामींनी .... चे महत्त्व स्पष्ट केले.
(आराधना, बलोपासना, अभंग)

ब) जोड्या जुळवा. [5]

'अ' गट		'ब' गट	
i)	डार्विन	अ)	भारताची पहिली अणू चाचणी
ii)	गॅलिलिओ	ब)	भावार्थ दिपीका
iii)	विल्यम शेक्सपिअर	क)	दुर्बिनिचा शोध
iv)	संत ज्ञानेश्वर	ड)	सजीवांच्या उत्क्रांतीचा सिद्धांत
v)	पोखरण	इ)	मुद्रण यंत्रणेचा शोध
		फ)	ज्यूलिअस सिझर

Total No. of Questions : 3]

GEOGRAPHY

[Max. Marks : 40

Q1) a) What is meant by Eclipse? Write the types of eclipse. Explain the types of solar eclipse in detail. **[7]**

b) What is rainfall? Explain the types of rainfall with suitable diagram. **[8]**

OR

a) What is meant by Population? Write the types of Population. Explain the effects of population explosion with suitable examples. **[8]**

b) What are the types of map? Write the elements of map in detail. **[7]**

Q2) Write short answer (any three) : **[15]**

a) Draw a neat and labelled diagram of "Interior of the Earth".

b) Describe the causes and effects of water pollution.

c) Define mountain and plateau with example.

d) What is meant by Rock? Write the types of rocks with example.

e) Explain meaning of primary occupation with suitable examples.

Q3) a) Choose correct alternative, fill in the blanks & rewrite the sentences. **[5]**

i) ______ is the highest peak in Maharashtra.

(Kalsubai, Mahabaleshwar, Ratnagiri, Chikhaldara)

ii) Sambhar lake is found in ________.

(North America, Africa, India, Australia)

iii) ______ is the landform created due to the work of running Water / River.

('U' shaped valleys, 'V' shaped valleys, Yardangs, Sea caves)

iv) ____ occupation depends entirely on natural resources.

(Primary, Secondary, Small scale, Tertiary)

v) The _____ is the largest ocean in the world.

(Atlantic, Arctic, Pacific, Indian)

b) Match the following : **[5]**

	Column 'A' (Natural Regions)		Column 'B' (Climate characteristics)
i)	Equatorial	a)	Very Cold
ii)	Hot Desert	b)	Winter Rainfall
iii)	Mediterranean	c)	Hot, Rainfall throughout year
iv)	Grass land (Stepps & Prairies)	d)	High temperatures, low rainfall
v)	Tundra Region	e)	Mild Climate
		f)	Rainfall during summer

Total No. of Questions : 3]

भूगोल

[एकूण गुण: 40

प्रश्न 1) अ) ग्रहण म्हणजे काय? ग्रहणाचे प्रकार लिहा. सूर्यग्रहणाचे प्रकार सविस्तर स्पष्ट करा. **[7]**

ब) पर्जन्य म्हणजे काय? पर्जन्याचे प्रकार आकृतीसह स्पष्ट करा. **[8]**

किंवा

अ) लोकसंख्या म्हणजे काय? लोकसंख्या प्रकार लिहा. लोकसंख्या विस्फोटाचे परिणाम सोदाहरण स्पष्ट करा. **[8]**

ब) नकाशाचे प्रकार कोणते? नकाशाचे घटक सविस्तर स्पष्ट करा. **[7]**

प्रश्न 2) खालीलपैकी <u>कोणत्याही तीन</u> प्रश्नांची उत्तरे थोडक्यात लिहा. **[15]**

अ) 'पृथ्वीचे अंतरंग' सुबक आकृती काढून नावे द्या.

ब) 'जलप्रदुषण' कारणे व परिणाम स्पष्ट करा.

क) 'पर्वत व पठार' संकल्पना सोदाहरण स्पष्ट करा.

ड) खडक म्हणजे काय? खडकांचे प्रकार सोदाहरण लिहा.

इ) प्राथमिक व्यवसाय – अर्थ, सोदाहरण स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) अ) रिकाम्या जागी योग्य पर्याय निवडून विधाने पुन्हा लिहा. **[5]**

i) .... हे महाराष्ट्रातील सर्वात उंच शिखर आहे.

(कळसूबाई, महाबळेश्वर, रत्नागिरी, चिखलठाणा)

ii) 'सांबर' सरोवर हे .... मध्ये आढळते.

(उत्तर अमेरिका, अफ्रिका, भारत, ऑस्ट्रेलिया)

iii) .... हे भूरूप वाहते पाणी । नदीमुळे तयार होते.

(U आकाराची दरी, V आकाराची दरी, यारदांग, सागरी गुहा)

iv) .... व्यवसाय हे पूर्णपणे नैसर्गिक स्त्रोतांवर आधारीत असतात.

(प्राथमिक, दुय्यम, लघुउद्योग, तृतीय)

v) जगातील सर्वात मोठा महासागर ...... आहे.

(अटलांटिक, आर्क्टिक, पॅसिफिक, इंडियन)

ब) अचूक जोड्या लावा जुळवा. [5]

'अ' गट (नैसर्गिक प्रदेश)		'ब' गट (हवामान वैशिष्टे)	
i)	विषुववृत्त	अ)	अति शीत / थंड
ii)	उष्ण वाळवंटे	ब)	हिवाळी पर्जन्य
iii)	भूमध्य	क)	उष्ण, वर्षभर पर्जन्य
iv)	गवताळ प्रदेश (स्टेप्स व प्रेअरीज)	ड)	अतिउष्ण, कमी पर्जन्य
v)	टुंड्रा प्रदेश	इ)	सौम्य हवामान
		फ)	उन्हाळी पर्जन्य

Total No. of Questions : 3] **GENERAL SCIENCE**

[Max. Marks :40

Q1) a) What is Chemical Reaction? Explain Exothermic and combination reaction with example. **[7]**

b) What is corrosion? How corrosion of iron occurs? How corrosion can be prevented write it and explain need of its prevention. **[8]**

OR

a) Differentiate between simple tissue and complex tissue with suitable example. **[7]**

b) As per animal classification explain characteristics of Amphibians & mammals. **[8]**

Q2) Answer any three of the following : **[15]**

a) Explain Oxidation and Reduction reaction.

b) Write characteristics of Sound waves.

c) Distinguish between concave & convex lense.

d) What are natural resources? Suggest solutions for conservation of these natural resources.

e) Explain motion and types of motion.

Q3) A) Select the appropriate answer and rewrite the statement. **[6]**

i) Aromatic compounds burns with _____ flame.

a) Blue b) Green

c) Red d) Sooty

ii) In a cell ____ is called power house of cell.

a) Nucleus b) Mitochondria

c) Chloroplast d) Vacuole

iii) Process of digestion starts from _______.

a) Stomach   b) Small intestine

c) Mouth   d) Large intestine

iv) The working of an electric bell is based on ________ process.

a) Thermal   b) Magnetic

c) Chemical   d) Optical

v) At any temperature conversion of a liquid to gas is called _______.

a) Sublimation   b) Evaporation

c) Condensation   d) Boiling

vi) Herbivores are at the _______ level of food pyramid.

a) Producer   b) Tertiary consumer

c) Primary consumer   d) Secondary consumer

B) Match the following : **[4]**

Group 'A'	Group 'B'
i) Penicilium	a) B.C.G. Vaccine
ii) Tuberculosis	b) Bakery products
iii) Yeast	c) Fish
iv) Annelida	d) Production of antibiotic
	e) Earthworm

Total No. of Questions : 3]

सामान्य विज्ञान

[एकूण गुण: 40

प्रश्न 1) अ) रासायनिक अभिक्रिया म्हणजे काय? उष्माग्राही अभिक्रिया आणि संयोग अभिक्रिया उदाहरणासह स्पष्ट करा. **[7]**

ब) क्षरण म्हणजे काय? लोखंडाचे क्षरण कशामुळे होते? क्षरण प्रतिबंध कशाप्रकारे करता येईल ते सांगून त्याची गरज स्पष्ट करा. **[8]**

किंवा

अ) वनस्पतीमधील सरल उती व जटील उती यातील फरक सोदाहरण स्पष्ट करा. **[7]**

ब) प्राणी वर्गीकरणानुसार उभयचर प्राणी व सस्तन प्राणी यांची वैशिष्ट्ये सोदाहरण स्पष्ट करा. **[8]**

प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे लिहा. **[15]**

अ) ऑक्सिडीकरण व क्षपण अभिक्रिया स्पष्ट करा.

ब) ध्वनी तरंगाची वैशिष्ये लिहा.

क) अंतर्वक्र व बहिर्वक्र भिंग यातील फरक स्पष्ट करा.

ड) नैसर्गिक साधनस्रोत कोणते? ते अक्षय्य राहण्यासाठी उपाय सुचवा.

इ) गती व गतीचे प्रकार स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) अ) योग्य पर्याय निवडून विधाने पूर्ण करा. **[6]**

i) सुगंधी संयुगे (अ‍ॅरोमॅटिक) .... ज्योतीने जळतात.

अ) निळा ब) हिरवा

क) लाल ड) धूरकट

ii) पेशीचे उर्जानिर्मिती केंद्रास ..... असे म्हणतात.

अ) केंद्रक ब) तंतुकणिका

क) हरितद्रव्य ड) रिक्तिका

iii) पचनाची क्रिया .... पासून सूरू होते.

अ) जठर | ब) लहान आतडे

क) मुख | ड) मोठे आतडे

iv) विद्युत घंटेचे कार्य धाराविद्युतच्या ..... परिणामावर आधारित आहे.

अ) औष्णिक | ब) चुंबकीय

क) रासायनिक | ड) प्रकाशीय

v) कोणत्याही तापमानाला द्रवरूप पदार्थाचे रूपांतर वायूरूप पदार्थात होण्याच्या प्रक्रियेला .... म्हणतात.

अ) संप्लवन | ब) घनीभवन

क) बाष्पीभवन | ड) उत्कलन

vi) शाकाहारी हे मनोऱ्याच्या (food pyramid) ...... पातळीत येतात.

अ) उत्पादक | ब) तृतीय पोषण पातळी

क) प्रथम पोषण पातळी | ड) द्वितीय पोषण पातळी

ब) योग्य जोड्या जुळवा. **[4]**

गट 'अ'	गट 'ब'
i) पेनिसिलिअम	अ) बी. सी जी लस
ii) क्षय	ब) बेकरी उत्पादने
iii) यीस्ट	क) मासा
iv) वलयांकित कृमी	ड) प्रतिजैविक निर्मिती
	इ) गांडूळ

Total No. of Questions : 3]

MATHEMATICS

[Max. Marks :40

Q1) Solve the following examples : **[15]**

a) The cost of 20 books is Rs. 440. Find the cost of 12 such books.

b) Solve : $[15 + (12 - 3) \times 7] \div 39$

c) Find the cube root of 39304 by factorization method.

d) Factorize : $49m^2 - 36n^2$

e) Solve : $x + y = 8$; $x - y = 4$

OR

Solve the following examples : **[15]**

a) Find the square root of 2704 by factorization method.

b) Solve : $\left(\frac{1}{2}+\frac{1}{3}\right)\times\left(\frac{3}{7}-\frac{2}{5}\right)$

c) If 15, x, 40 and 24 are in proportion, find the value of x.

d) Divide : $(x^4 + 2x^3 + 3x^2 + 4x + 5) \div (x + 2)$

e) Solve : $8x + 3y = 11$; $3x - y = 2$

Q2) Solve the following examples : **[15]**

a) Prove that - Perpendicular dropped from the centre of a circle on the chord, bisects the chord.

b) The weight of 10 tomatoes in gram in a basket is 60, 70, 80, 90, 95, 50, 65, 70, 85, 95. Find the mean weight of the tomatoes.

c) The volume of a cone is 6280 cc. Find the height of the cone if the radius of the base is 20 cm ($\pi = 3.14$).

OR

a) Prove that : Diagonals of a rectangle are congruent.

b) Samir borrowed a sum of Rs. 12,500 from the bank at 12 p.c.p.a for 3 years. How much amount he will have to pay at the end of 3 years if the bank charges compound interest on the principal?

c) If the circumference of a circle is 88 cm, find its area.

Q3) Solve. **[10]**

a) Convert $\frac{9}{14}$ into decimal fraction

b) $5^{-3} = \frac{1}{5^x}$ then find x.

c) Expand : $(x + 2y)^2$

d) Factorize : $y^3 - 27$

e) If a shopkeeper sells a book at 306 when it's marked price is Rs. 360. Find the percent discount.

f) $17P - 2 = 49$ find P

g) Divide : $15P^3$ by 3P

h) Write the formula to calculate area of a parallelogram.

i) Define - Tangent of a circle.

j) What is the measure of an angle drawn in a semicircle.

Total No. of Questions : 3]

गणित

[एकूण गुण: 40

प्रश्न 1) पुढील उदाहरणे सोडवा : **[15]**

अ) 20 पुस्तकांची किंमत रु. 440 आहे तर अशा 12 पुस्तकांची किंमत किती?

ब) सोडवा : $[15 + (12 - 3) \times 7] \div 39$

क) 39304 चे घनमूळ मूळ अवयव पद्धतीने काढा.

ड) अवयव पाडा : $49m^2 - 36n^2$

इ) सोडवा : $x + y = 8$; $x - y = 4$

किंवा

अ) 2704 चे वर्गमूळ अवयव पद्धतीने काढा.

ब) सोडवा : $\left(\frac{1}{2}+\frac{1}{3}\right)\times\left(\frac{3}{7}-\frac{2}{5}\right)$

क) जर 15, x, 40 आणि 24 प्रमाणात असतील तर 'x' ची किंमत काढा.

ड) भागाकार करा : $(x^4 + 2x^3 + 3x^2 + 4x + 5) \div (x + 2)$

इ) सोडवा : $8x + 3y = 11$; $3x - y = 2$

प्रश्न 2) पुढील उदाहरणे सोडवा : **[15]**

अ) सिद्ध करा – वर्तुळाच्या केंद्रातून जीवेवर टाकलेला लंब जिवेस दुभागतो.

ब) एका टोपलीतील 10 टोमॅटोंचे ग्रॅम मधील वजन 60, 70, 80, 90, 95, 50, 65, 70, 85, 95 आहे तर टोमॅटोंचे सरासरी वजन काढा.

क) एका शंकूचे घनफळ 6280 घ.सेमी आहे. जर त्या शंकूची तळाची त्रिज्या 20 cm असेल तर शंकूची उंची काढा. ($\pi = 3.14$)

किंवा

अ) सिद्ध करा – आयताचे कर्ण एकरुप असतात.

ब) समीरने 12,500 रु द.सा.द.शे. 12 दराने 3 वर्षासाठी एका बँकेकडून कर्जाऊ घेतले. जर बँक त्याला चक्रवाढ पद्धतीने व्याजआकारणी करत असेल तर 3 वर्षानंतर त्याला बँकेला किती रक्कम परत करावी लागेल?

क) जर एका वर्तुळाचा परीघ 88 cm असेल तर त्या वर्तुळाचे क्षेत्रफळ काढा.

प्रश्न 3) सोडवा : **[10]**

अ) $\frac{9}{14}$ चे दशांश अपूर्णांकात रुपांतर करा.

ब) $5^{-3} = \frac{1}{5^x}$ तर $x = ?$

क) विस्तार करा : $(x + 2y)^2$

ड) अवयव पाडा : $y^3 - 27$

इ) जेव्हा पुस्तकावरील छापील किंमत 360 रु असते तेव्हा दुकानदार ते पुस्तक 306 रु. ना विकतो तर तो शेकडा किती सूट देतो?

फ) $17P - 2 = 49$ तर $P = ?$

य) भागाकार करा : $15P^3 \div 3P$

र) समांतरभुज चौकोनाच्या क्षेत्रफळाचे सूत्र लिहा.

ल) व्याख्या लिहा – 'वर्तुळाची स्पर्शिका'

व) अर्धवर्तुळात काढलेल्या कोनाचे माप किती असते?

Total No. of Questions : 3]

ECONOMICS

[Max. Marks :40

Q1) a) Explain the importance of study of economics. **[7]**

b) What are human wants? State the characteristics of Human wants. **[8]**

OR

a) What is Baluta system? Explain it features. **[7]**

b) Explain the modern sources of Income. **[8]**

Q2) Write short answers for the following : (any 3) **[15]**

a) Explain the causes of Inflation.

b) Explain the rights of consumers.

c) Write the meaning and objectives of Public distribution system.

d) According to types of economics how to solve the basic problems of economy.

e) Explain the types of an economy.

Q3) a) State whether the following statements are true or false. **[5]**

i) Families below poverty line have yellow ration card.

ii) Tertiary sector is also known as agricultural sector.

iii) An economic problem mainly arises due to scarcity.

iv) Internal trade means import and export of goods.

v) Utility is a relative concept.

b) Complete and write the following statement by choosing appropriate alternatives given below. **[5]**

i) _____ includes total income of the family from various sources.
(Receipt, Expenditure, Saving)

ii) Lawyers are in high demand in _______ sector.
(corporate, agriculture, rural)

iii) Modern definition of economics is considered as ____ oriented definition.
(Welfare, Scarcity, wealth)

iv) Optimum population indicates _____ size of population.
(an ideal, Lower, excess)

v) Inflation is a ______ economic concept.
(regional, global, national)

Total No. of Questions : 3]

अर्थशास्त्र

[एकूण गुण: 40

प्रश्न 1) अ) अर्थशास्त्राच्या अभ्यासाचे महत्त्व स्पष्ट करा. **[7]**

ब) मानवी गरजा म्हणजे काय? मानवी गरजांची वैशिष्ट्ये सांगा. **[8]**

किंवा

अ) बलुतेदारी पद्धती म्हणजे काय? तिची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा. **[7]**

ब) उत्पन्नाचे आधुनिक स्रोत स्पष्ट करा. **[8]**

प्रश्न 2) खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही तीन) **[15]**

अ) भाववाढीची कारणे स्पष्ट करा.

ब) ग्राहकांचे अधिकार स्पष्ट करा.

क) सार्वजनिक वितरण प्रणालीचा अर्थ आणि उद्दिष्टे लिहा.

ड) अर्थव्यवस्थेच्या प्रकारानुसार मूलभूत आर्थिक समस्यांचे निराकरण कसे केले जाते?

इ) अर्थव्यवस्थेचे प्रकार स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) अ) खालील वाक्य चूक की बरोबर ते ओळखा. **[5]**

i) दारिद्र्य रेषेखालील कुटुंबाना पिवळ्या रंगाची शिधापत्रिका दिली जाते.

ii) तृतीय क्षेत्र हे कृषि क्षेत्र म्हणूनही ओळखले जाते.

iii) आर्थिक प्रश्न साधनांच्या दुर्मिळतेमुळे निर्माण होतो.

iv) देशांतर्गत व्यापार म्हणजे वस्तुंची आयात – निर्यात होय.

v) उपयोगिता सापेक्ष संकल्पना आहे.

ब) खाली दिलेल्या कंसातील पर्यायांमधून योग्य पर्याय निवडून वाक्ये पुर्ण करा व लिहा. [5]

i) कुटुंबाला विविध मार्गांनी मिळणाऱ्या उत्पन्नाचा समावेश .... यात होतो.

(प्राप्ती, खर्च, बचत)

ii) .... क्षेत्रात वकीलांना मोठी मागणी आहे.

(व्यावसायिक, शेती, ग्रामीण)

iii) आधुनिक अर्थशास्त्राची व्याख्या .... आधारित आहे.

(कल्याणावर, दुर्मीळतेवर, संपत्तीवर)

iv) पर्याप्त लोकसंख्या, देशातील लोकसंख्येचे .... आकारमान दर्शवते.

(आदर्श, न्यून, अतिरिक्त)

v) भाववाढ ही .... आर्थिक संकल्पना आहे.

(प्रादेशिक, जागतिक, राष्ट्रीय)

Total No. of Questions : 3]

INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGY

[Max. Marks :40

Q1) Write the definition of computer and explain the structure of computer with block diagram. Explain with examples any two inputs, two outputs and two storage devices of computer. **[15]**

OR

Explain the concept of operating system. Write its types and functions in detail. **[15]**

Q2) Write the answer of <u>any three</u> questions : **[15]**

a) Write down how will you manage the computer room.

b) Write the need of information communication technology in Education.

c) Explain copy right act.

d) Write down how you will use the Internet for effective teaching.

e) Write the difference between LAN and WAN.

Q3) Fill in the blanks with correct option from bracket. **[10]**

a) Deleted Files and Folders are stored in _________.

(Status bar, Menu bar, Recycle bin, Desktop)

b) _______ among the following is engine of computer.

(Mouse, Scanner, Monitor, Processor)

c) Pictorial form of Presentation is ______.

(Photography, Animation, Drawing, Creativity)

d) In all types of machine ________ is developed for reading documents.

(transcription, description, unicode specification, coding)

e) 'Ctrl + S' the used to ______ a file.

(Copy, Paste, Save, Control)

f) Among the following _____ is an educational channel of durdarshan.

(Gurukul, Gyan Bharati, Dyan darshan, Vidya)

g) _________ is used to connect telephone line to the computer.

(Modem, Wire, Blue tooth, Infrared)

h) _______ is an instant messenger that is used to chat.

(MAC, Google talk, Altravista, Microsoft office)

i) Click on the ________ to open one document from another document.

(Overlink, Underlink, Blue link, Hyper link)

j) CC is stands for ______ when sending an e-mail.

(Color copy, Concern copy, Combine copy, Carbon copy)

Total No. of Questions : 3]

माहिती आणि संप्रेषण तंत्रज्ञान

[एकूण गुण: 40

प्रश्न 1) संगणकाची व्याख्या लिहून संगणकाची संरचना आकृतीसह स्पष्ट करा. संगणकाच्या कोणत्याही दोन इनपूट, दोन आऊटपूट आणि दोन साठवणूकीच्या साधनांची माहिती उदाहरणासह स्पष्ट करा.[15]

किंवा

ऑपरेटिंग सिस्टिमची संकल्पना स्पष्ट करा. त्याचे प्रकार व कार्ये सविस्तर लिहा. [15]

प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे थोडक्यात लिहा. [15]

अ) संगणक कक्षाचे व्यवस्थापन कसे कराल ते लिहा.

ब) माहिती संप्रेषण तंत्रज्ञानाची शिक्षणातील गरज लिहा.

क) कॉपी राईट ॲक्ट स्पष्ट करा.

ड) प्रभावी अध्यापनासाठी तुम्ही इंटरनेटचा वापर कसा कराल ते लिहा.

इ) LAN आणि WAN यामधील फरक लिहा.

प्रश्न 3) कंसातील योग्य पर्याय निवडून रिकाम्या जागा भरा. [10]

अ) डिलिट केलेल्या फाईल्स आणि फोल्डर ह्या .... मध्ये जमा होतात.

(स्टेटस बार, मेनू बार, रिसायकल बिन, डेस्कटॉप)

ब) संगणकाचे इंजिन खालीलपैकी .... हे आहे?

(माऊस, स्कॅनर, मॉनिटर, प्रोसेसर)

क) चित्रमय सादरीकरणाचा .... हा एक प्रकार आहे.

(छायाचित्रण, ॲनिमेशन, रेखांकन, सर्जनशीलता)

ड) सर्व प्रकारच्या मारीनमध्ये कागदपत्रे वाचण्यासाठी .... विकसित केले जातात.

(ट्रान्सस्क्रिप्शन, डेस्क्रिप्शन, युनिकोड स्पेसिफिकेशन, कोडिंग)

इ) 'Ctrl + S' चा वापर फाईल .... करण्यासाठी होतो.

(कॉपी, पेस्ट, सेव्ह, कंट्रोल)

फ) खालील पैकी .... दूरदर्शनची शैक्षणिक वाहिनी आहे.

(गुरुकुल, ज्ञानभारती, ज्ञानदर्शन, विद्या)

य) टेलिफोन लाईन संगणकाला जोडण्यासाठी .... चा वापर केला जातो.

(मोडेम, वायर, ब्लुटुथ, इन्फ्रारेड)

र) चॅट करण्यासाठी .... वापरला जाणारा इन्स्टंट मॅसेंजर आहे.

(मॅक, गुगल टॉक, अल्ट्राविस्टा, मायक्रोसॉफ्ट ऑफिस)

ल) एखादया डॉक्युमेंटमधून दुसरे डॉक्युमेंट उघडण्यासाठी .... वर क्लिक करतात.

(ओव्हरलिंक, अंडरलिंक, ब्लुलिंक हायपर लिंक)

व) इ-मेल पाठवताना CC चा अर्थ .... आहे.

(कलर कॉपी, कनसर्न कॉपी, कम्बाईन कॉपी, कार्बन कॉपी)

SEAT No. : [ ]

PC-2143 **[Total No. of Pages : 19**

[6376]-17

F.Y. B.Ed. (General)

BED 107 : PEDAGOGY OF SCHOOL SUBJECTS

(Any two from : Marathi, Hindi, English, Sanskrit, Urdu, History, Geography, General Science, Mathematics, Economics & Information and Communication Technology)

(107-01 to 107-11)

(2015 Pattern) (CBCS)

Time : 3 Hours] *[Max. Marks : 80*

Instructions to the candidates:

1) *All questions are compulsory.*
2) *Answers of the two subjects should be written on the separate answer sheets.*
3) *Figures to the right of the question indicate marks.*
4) *Write answers in about 400-425 words for 15 marks questions.*
5) *Write answers in about 150 words for 5 marks questions.*

सूचना :

1) *सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.*
2) *दोन विषयांची प्रश्नपत्रिका या स्वतंत्र उत्तर पत्रिकेमध्ये सोडवणे अपेक्षित आहे.*
3) *उजव्या बाजूकडील संख्या गुण दर्शवितात.*
4) *15 गुणांच्या प्रश्नाची सुमारे 400-425 शब्दांत उत्तरे लिहा.*
5) *5 गुणांच्या प्रश्नाची सुमारे 150 शब्दांत उत्तरे लिहा.*

P.T.O.

Total No. of Questions : 3]

मराठी

[एकूण गुण : 40

प्रश्न 1) समवाय ही संकल्पना स्पष्ट करा. मराठीचा हिंदी व इतिहास या विषयांशी समवाय कसा साधाल? समवायाचे अध्यापनातील महत्त्व स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

मराठी अध्यापनाच्या विविध पद्धती कोणत्या? त्यापैकी कोणत्याही एका अध्यापन पद्धतीचे स्वरूप गुण व मर्यादा यांचे सविस्तर विवेचन करा.

प्रश्न 2) मातृभाषा मराठी अध्यापनात गाभाघटकांचे महत्त्व स्पष्ट करा. माध्यमिक स्तरावरील विद्यार्थ्यांमध्ये वैज्ञानिक मनोभावाची रूजवणूक व पर्यावरण संरक्षण हे गाभाघटक रूजविण्यासाठी प्रत्येकी पाच उपक्रम स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

मराठीच्या आदर्श शिक्षकाची प्रमुख गुणवैशिष्ट्ये कोणती? ही गुणवैशिष्ट्ये आत्मसात करण्यासाठी तुम्ही कोणते प्रयत्न कराल? सोदाहरण स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही 2) **[10]**

अ) शालेय अभ्यासक्रमातील मराठी विषयाचे स्थान व महत्त्व स्पष्ट करा.

ब) मराठी आशय विश्लेषणाचे कोणतेही पाच घटक एका पाठाच्या आधारे स्पष्ट करा.

क) अध्ययन स्त्रोतांचे मराठी अध्यापनातील महत्त्व स्पष्ट करा.

ड) सध्यस्थितीत मराठी शाळांना भेडसावणाऱ्या कोणत्याही पाच समस्या स्पष्ट करा.

▽ ▽ ▽ ▽

Total No. of Questions : 3]

हिंदी

[पूर्णांक : 40

प्रश्न 1) समवाय का अर्थ लिखते हुए हिंदी विषय का किन्ही दो विषयों के साथ समवाय सोदाहरण स्पष्ट किजिए । **[15]**

अथवा

व्याकरण अध्यापन के उद्देश्य लिखकर व्याकरण की किन्ही दो अध्यापन पद्धतियाँ सोदाहरण स्पष्ट कीजिए ।

प्रश्न 2) आशय विश्लेषण की संकल्पना स्पष्ट करते हुए आशय विश्लेषण का महत्व लिखिए । कक्षा आठवी से बारवी तक के किसी भी कक्षा के हिंदी के एक पाठ का आशय विश्लेषण कीजिए । **[15]**

अथवा

हिंदी अध्यापन में अध्ययन अध्यापन स्त्रोतो की आवश्यकता लिखिए । हिंदी अध्यापन को रोचक बनाने के लिए आप विविध स्त्रोतों का उपयोग कैसे करोगे सोदाहरण लिखिए । (केवल पाँच)

प्रश्न 3) खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही 2) **[10]**

अ) माध्यमिक स्तर पर हिंदी भाषा शिक्षा के उद्देश्य लिखिए ।

ब) मौखिक रचना कौशल्य विकसित करने के लिए आप कौन-कौन से उपक्रमों का आयोजन करोगे ।

क) पाठ्यचर्या एवंम पाठ्यकृत के अंतर को स्पष्ट कीजिए ।

ड) हिंदी अध्यापक के आवश्यक गुणों की चर्चा कीजिए । (केवल पाँच)

▽▽▽▽

Total No. of Questions : 3]

ENGLISH

[Max. Marks : 40

Q1) Why is English included in the three language formula in the national curriculum? What are the objectives of teaching English subject as a 1st language at secondary & higher secondary level? "English can't be dispensed within India". Explain this statement with special reference to India as a multilingual society. **[15]**

OR

What is textbook? What is the importance of textbook of English? Evaluate any one textbook of English from any board of secondary or higher secondary level with it's internal & external qualities.

Q2) What is Communicative approach? How does it differ from traditional methods of teaching English? How will you make use of communicative approach in your classroom teaching? Explain with examples. **[15]**

OR

Explain the concept of testing explain need & importance of achievement tests & diagnostic tests? How will you use remedial teaching for improving speaking skill of weaker students from your class?

Q3) Answers the following questions in short - (Any 2) **[10]**

a) Discuss briefly the reasons that helped English to occupy an important place in the educational system of India.

b) How will you inculcate the values scientific attitude & National integrity through English content among your students of secondary level? Explain with examples.

c) Why is it difficult to teach English with direct method to the pupils of rural areas? Explain with examples.

d) "Blackboard is the best friend of an English teacher". Justify this statement with examples.

▽ ▽ ▽ ▽

Total No. of Questions : 3]

SANSKRIT

[Max. Marks : 40

Q1) How is the consideration of core elements and values important in Sanskrit language teaching? By saying that what efforts will you make to cultivate the values of national integration and tolerance of all religions? Write it in detail.

[15]

OR

Write the nature of Sanskrit Subject. Explain the problems in Sanskrit education with suitable examples.

Q2) What are the features of translation method and Inductive method of Sanskrit teaching? How are translation method and inductive method useful for Sanskrit teaching? **[15]**

OR

For effective Sanskrit teaching explain the Importance of classification of teaching aids in Sanskrit for which teaching points charts are used as teaching aids in Sanskrit explain it with suitable examples.

Q3) Answers the following questions in short - (Any 2) **[10]**

a) Explain the place of Sanskrit in Secondary education.

b) Write the usefulness of Sanskrit language laboratory.

c) Explain the Sanskrit subhashit method.

d) Write characteristics of the structure of Sanskrit Subject.

▽▽▽▽

संस्कृत

[एकूण गुण : 40

प्रश्न 1) संस्कृत भाषा अध्यापनात गाभाघटक व मूल्यांचा विचार महत्वाचा कसा आहे? ते सांगून राष्ट्रीय एकात्मता व सर्वधर्मसहीष्णुता ही मूल्ये जोपासण्यासाठी तुम्ही कोणते प्रयत्न कराल? ते सविस्तर लिहा. **[15]**

किंवा

संस्कृत विषयाचे स्वरूप लिहा. संस्कृत शिक्षणातील समस्या सोदाहरण स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) संस्कृत अध्यापनाच्या अनुवाद पद्धती व उद्‌गामी पद्धतीची वैशिष्ट्ये कोणती आहेत? संस्कृत अध्यापनासाठी अनुवाद पद्धती व उद्‌गामी पद्धती कशा प्रकारे उपयुक्त आहेत ते लिहा? **[15]**

किंवा

संस्कृत अध्यापन प्रभावी होण्यासाठी वर्ग अध्यापनातील शैक्षणिक साधनांचे वर्गीकरण करून महत्व स्पष्ट करा. ''तक्ते'' या शैक्षणिक साधनाचा वापर संस्कृतमध्ये कोणत्या घटकासाठी करता येईल ते लिहा.

प्रश्न 3) खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही 2) **[10]**

अ) माध्यमिक शिक्षणात संस्कृतचे स्थान स्पष्ट करा.

ब) संस्कृत भाषा कक्षाची उपयुक्तता लिहा.

क) संस्कृत सुभाषित अध्यापन पद्धती स्पष्ट करा.

ड) संस्कृत विषयाच्या संरचनेची वैशिष्ट्ये लिहा.

▽ ▽ ▽ ▽

Total No. of Questions : 3]

URDU

Max. Marks : 40]

1 سیکنڈری سطح پر اردو پڑھانے کے مقاصد لکھیے ۔اسکولی نصاب میں اردو کا مقام لکھیے ۔اردو زبان کے فروغ کے لیے آپ کن ہم نصابی سرگرمیوں کا انعقاد کرونگے ۔ 15

OR

تدریس نثر کے مختلف طریقے لکھیے ۔سیکنڈری سطح پر نثر کی تدریس کو موثر و دلچسپ بنانے کے لئے آپ کن طریقوں کو اپناونگے ۔

2 درسی کتاب کی اہمیت وضرورت لکھیے ۔نہم جماعت کے درسی کتاب کا تجزیہ کیجیے۔اور ایک مثالی کتاب کی خصوصیات لکھیے ۔ 15

OR

تدریس واکتساب میں تدریسی ذرائع کی اہمیت وضرورت لکھیے ۔اپنی تدریس کو موثر و دلچسپ بنانے کے لیے آپ کن تدریسی ذرائع کا استعمال کرونگے ۔

3 مختصر جواب لکھیے ۔(کوئی دو) 10

1- مضمون نویسی کا طریقہ لکھیے ۔

2- اردو زبان کی ساخت بنائیے۔

3- معلم اردو کی بنیادی خصوصیات لکھیے ۔

4- دیگر مضامین کا اردو کے ساتھ ربط لکھیے ۔

Total No. of Questions : 3]

HISTORY

[Max. Marks : 40

Q1) Explain the meaning, nature and scope of the subject history. Explain the place of history in school curriculum with example. **[15]**

OR

Explain Discussion method of history teaching with the help of following points.

a) Nature

b) Steps

c) Merits

d) Limitations

e) Role of teacher

Q2) Explain the qualities of good history teacher with suitable examples. **[15]**

OR

What is curriculum? Explain the concentric and chronological method of curriculum construction with merits and Limitation.

Q3) Answer the following questions in short (Any 2) : **[10]**

a) Suggest any two activities to inculcate the value of National Integration.

b) Explain the difference between syllabus and curriculum.

c) Explain the co-relation of history subject with Geography with example.

d) Write the merits of Dramatization method.

▽▽▽▽

Total No. of Questions : 3]

इतिहास

[एकूण गुण: 40

प्रश्न 1) इतिहासाचा अर्थ स्वरूप व व्याप्ती स्पष्ट करून शालेय अभ्यासक्रमात इतिहासाचे स्थान स्पष्ट करा.[15]

किंवा

इतिहास अध्यापनाची 'चर्चा पद्धती' खालील मुद्यांच्या आधारे स्पष्ट करा.

अ) स्वरूप

ब) पायऱ्या

क) फायदे

ड) मर्यादा

इ) शिक्षकाची भूमिका

प्रश्न 2) चांगल्या इतिहास शिक्षकाची गुणवैशिष्ट्ये सोदाहरण स्पष्ट करा. [15]

किंवा

अभ्यासक्रम म्हणजे काय? अभ्यासक्रम रचनेतील समकेंद्री व कालक्रम पद्धती गुणदोषासह स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन) [10]

अ) राष्ट्रीय एकात्मता हे मूल्य रूजविण्यासाठी कोणतेही दोन उपक्रम सुचवा

ब) पाठ्यक्रम व अभ्यासक्रम यातील फरक स्पष्ट करा.

क) इतिहासाचा भूगोलाशी समवाय उदाहरणासह स्पष्ट करा.

ड) नाटयीकरण पद्धतीचे फायदे लिहा.

▽▽▽▽

Total No. of Questions : 3]

GEOGRAPHY

[Max. Marks : 40

Q1) Explain the different concepts of Geography. Illustrate the importance of Geography Subject in school curriculum. What is the place of Geography at secondary level? **[15]**

OR

What are the different methods of teaching subject Geography? Explain merits, demerits and educational implications of the following methods.

a) Project method

b) Comparative method

Q2) What are the qualities of a Good Text-Book? Analyse any one text-book of Geography with the help of External and internal factors. **[15]**

OR

What is content analysis? What is the importance of content Analysis? Analyse any content of subject Geography with the help of following points :

a) Objectives

b) Core-Elements

c) Values

d) Life-skills

e) Generalization

Q3) Answers the following questions in short - (Any 2) **[10]**

a) Differentiate between syllabus & text book.

b) How will you inculcate following core-elements, while teaching subject. Geography protection of Environment. Inculcation of scientific temper.

c) Which factors should be taken into consideration. While developing the Geography Room?

d) What do you meant by correlation? Explain the different types of correlation.

▽ ▽ ▽ ▽

Total No. of Questions : 3]

भूगोल

[एकूण गुण: 40

प्रश्न 1) भूगोल विषयाच्या विविध संकल्पना स्पष्ट करा. शालेय अभ्यासक्रमातील भूगोलविषयाचे महत्व सोदाहरण स्पष्ट करा. माध्यमिक स्तरावरील भूगोलाचे स्थान स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

भूगोल विषय अध्यापनाच्या विविध पद्धती कोणत्या? खालील अध्यापनपद्धतीचे फायदे, मर्यादा व शैक्षणिक उपयोजन स्पष्ट करा.

अ) प्रकल्प पद्धत

ब) तुलनात्मक पद्धत

प्रश्न 2) चांगल्या पाठ्यपुस्तकाची वैशिष्ट्ये कोणती? भूगोलाच्या कोणत्याही एका पाठ्यपुस्तकाचे अंतर्गत व बर्हिगत घटकाच्या आधारे विश्लेषण करा. **[15]**

किंवा

आशय विश्लेषण म्हणजे काय? आशय विश्लेषणाचे महत्व काय? खालील मुद्यांच्या आधारे भूगोल विषयातील कोणत्याही एका आशयाचे विश्लेषण करा.

अ) उद्दीष्ट्ये

ब) गाभाभूत घटक

क) मूल्ये

ड) जीवन-कौशल्ये

इ) सामान्यीकरण

प्रश्न 3) खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही 2) **[10]**

अ) पाठ्यक्रम व पाठ्यपुस्तकातील फरक लिहा.

ब) भूगोल अध्यापनकरताना खालील गाभाभूत घटक कसे रूजवाल?

i) पर्यावरण संरक्षण

ii) वैज्ञानिक मनोभावाची रूजवणूक

क) भूगोल खोली विकसित करताना कोणते घटक लक्षात घ्यावेत?

ड) समवाय म्हणजे काय? समवायाचे प्रकार स्पष्ट करा.

▽ ▽ ▽ ▽

Total No. of Questions : 3] **GENERAL SCIENCE**

[Max. Marks :40

Q1) What is text-book? What are the criteria of a good text-book of science? With the help of these criteria evaluate any one text-book of science of standard VI to X (6th to 10th). **[15]**

OR

What is correlation? Explain types of correlation. Illustrate the correlation of science with Geography and Mathematics with suitable examples.

Q2) Explain 'Experimental method' of science teaching with the help of following points. **[15]**

a) Nature

b) Steps

c) Merits

d) Demerits

e) Role of teacher

OR

Explain science laboratory in a secondary school with the help of following points.

a) Planning with structure

b) Required Equipments

c) It's maintenance

d) Importance

Q3) Answers the following questions in short - (Any 2) **[10]**

a) 5-E learning model.

b) Difference between curriculum and syllabus.

c) Write any 10 competencies of General Science teacher.

d) Write any 5 objectives of General Science at secondary level.

▽ ▽ ▽ ▽

Total No. of Questions : 3]

सामान्य विज्ञान

[एकूण गुण: 40

प्रश्न 1) पाठ्यपुस्तक म्हणजे काय? चांगल्या पाठ्यपुस्तकाची वैशिष्ट्ये कोणती? या वैशिष्ट्यांच्या आधारे इयत्ता सहावी ते दहावी (6th ते 10th) पर्यंतच्या कोणत्याही एका विज्ञान पाठ्यपुस्तकाचे विश्लेषण करा. **[15]**

किंवा

समवाय म्हणजे काय? समवायाचे प्रकार स्पष्ट करा. विज्ञान विषयाचा भूगोल आणि गणित विषयांशी असणारा समवाय सोदाहरण स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) विज्ञान अध्यापनाची 'प्रायोगिक पद्धती' खालील मुद्यांच्या आधारे स्पष्ट करा. **[15]**

अ) स्वरूप

ब) पायऱ्या

क) फायदे

ड) मर्यादा

इ) शिक्षकाची भूमिका

किंवा

खालील मुद्यांच्या आधारे माध्यमिक शाळेतील प्रयोगशाळा स्पष्ट करा.

अ) आराखड्यासहित नियोजन

ब) आवश्यक साधने

क) त्यांची देखभाल

ड) महत्त्व

प्रश्न 3) खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही 2) **[10]**

अ) 5 - ई अध्ययन प्रतिमान

ब) अभ्यासक्रम व पाठ्यक्रम यातील फरक स्पष्ट करा.

क) विज्ञान शिक्षकाच्या 10 अभिक्षमता लिहा.

ड) माध्यमिक स्तरावरील विज्ञान अध्यापनाची कोणतीही पाच उद्दिष्टे लिहा.

▽ ▽ ▽ ▽

Total No. of Questions : 3] **MATHEMATICS EDUCATION**

[Max. Marks :40

Q1) What are the objectives of Mathematics teaching at secondary level? As a teacher which teaching experiences do you implement to achieve these objectives, explain with examples. **[15]**

OR

Explain the importance of content analysis. Analyse the content of any one unit of Mathematics with proper steps.

Q2) Explain the Project Method of Mathematics teaching with the help of following points. **[15]**

a) Concept

b) Principles

c) Steps with example

d) Advantages

e) Limitations

OR

Explain 5-E model for Mathematics Learning. How will you use this model while teaching Mathematics explain with example?

Q3) Answers the following questions in short - (Any 2) **[10]**

a) Explain the characteristics of a good text book of Mathematics.

b) Explain how will you use Mathematics laboratory in teaching and learning.

c) Distinguish between curriculum and syllabus.

d) Write importance of Learning resources for Mathematics teaching.

▽▽▽▽

Total No. of Questions : 3]

गणित शिक्षण

[एकूण गुण: 40

प्रश्न 1) माध्यमिक स्तरावरील गणित अध्यापनाची उद्दिष्टे कोणती? ही उद्दिष्टे साध्य करण्यासाठी शिक्षक म्हणून तुम्ही कोणते अध्ययन अनुभव द्याल ते उदाहरणासह स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

आशय विश्लेषणाचे महत्त्व स्पष्ट करा. गणित विषयातील कोणत्याही एका घटकाचे आशय विश्लेषण योग्य पायऱ्यांच्या आधारे स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) गणित अध्यापनाची प्रकल्प पद्धती खालील मुद्द्यांच्या आधारे स्पष्ट करा. **[15]**

अ) संकल्पना

ब) तत्त्वे

क) पायऱ्या उदाहरणासह

ड) फायदे

इ) मर्यादा

किंवा

गणित अध्ययनासाठीचे 5-E प्रतिमान स्पष्ट करा. गणित अध्यापनासाठी या प्रतिमानाचा वापर कसा कराल उदाहरणासह स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही 2) **[10]**

अ) गणिताच्या चांगल्या पाठ्यपुस्तकाची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.

ब) गणित प्रयोगशाळेचा अध्ययन, अध्यापनात तुम्ही कसा उपयोग कराल ते स्पष्ट करा.

क) अभ्यासक्रम व पाठ्यक्रम यातील फरक स्पष्ट करा.

ड) गणित अध्यापनासाठी अध्ययन स्त्रोतांचे महत्व लिहा.

▽▽▽▽

Total No. of Questions : 3]

ECONOMICS

[Max. Marks :40

Q1) Explain 'Problem Solving Method' on the basis of following points. **[15]**

a) Nature

b) Advantages & limitations

c) Teachers Role

OR

Explain the place of Subject Economics of secondary and higher secondary school curriculum.

Q2) What are the criteria of a good Text book? Evaluatate any text book of Economics from 11th to 12th Std. with the help of these criteria. **[15]**

OR

Explain the qualities of good Economic teacher. Suggest activities for quality enhancement of Economic teacher.

Q3) Answers the following questions in short - (Any 2) **[10]**

a) Importance of Economics in daily life.

b) Explain the nature of 'Field Visit Method'.

c) State the difference between curriculum and syllabus.

d) Importance of Technology based learning Resources in Economics Teaching.

▽▽▽▽

Total No. of Questions : 3]

अर्थशास्त्र

[एकूण गुण: 40

प्रश्न 1) 'समस्या निराकण पद्धती' खालील मुद्यांच्या आधारे स्पष्ट करा. **[15]**

अ) स्वरूप

ब) फायदे व मर्यादा

क) शिक्षक भूमिका

किंवा

अर्थशास्त्र विषयाचे माध्यमिक व उच्च माध्यमिक स्तरावरील शालेय अभ्यासक्रमातील स्थान सविस्तर स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) चांगल्या पाठ्यपुस्तकाचे निकष कोणते? या निकषांच्या आधारे 11 वी ते 12 वी पर्यंतच्या कोणत्याही एका अर्थशास्त्राच्या पाठ्यपुस्तकाचे मूल्यमापन करा. **[15]**

किंवा

चांगल्या अर्थशास्त्र शिक्षकाची गुणवैशिष्ट्ये स्पष्ट करा. अर्थशास्त्र शिक्षकाच्या गुणवत्ता विकासासाठी कोणकोणते उपक्रम सूचवाल.

प्रश्न 3) खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही 2) **[10]**

अ) अर्थशास्त्राचे दैनंदिन जीवनातील महत्त्व.

ब) क्षेत्रभेट पद्धतीचे स्वरूप स्पष्ट करा.

क) अभ्यासक्रम व पाठ्यक्रम यामधील फरक स्पष्ट करा.

ड) तंत्रज्ञानाधारित अध्ययन संसाधनाचे अर्थशास्त्र अध्यापणातील महत्त्व.

▽ ▽ ▽ ▽

Total No. of Questions : 3]

INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGY

[Max. Marks :40

Q1) Explain in details nature, scope and place of ICT at secondary level. **[15]**

OR

Write the criteria for good ICT text book. Do the text book analysis for any one standard of ICT subject.

Q2) Explain 'Project Method' of teaching with reference to following points **[15]**

a) Concept

b) Features

c) Advantages

d) Limitations

e) Educational implication

OR

Explain the 'Web based teaching' with the reference to following points.

a) Concept

b) Features

c) Advantages

d) Limitations

e) Educational implication

Q3) Answers the following questions in short - (Any 2) **[10]**

a) Explain difference between curriculum and syllabus.

b) Write compentencies of ICT teacher.

c) Write advantages and limitations of online demonstration.

d) Write any five classroom teaching objectives with specifications for teaching the unit ‘Internet’.

▽▽▽▽

Total No. of Questions : 3]

माहिती आणि संप्रेषण तंत्रज्ञान

[एकूण गुण: 40

प्रश्न 1) माध्यमिक स्तरावर ICT विषयाचे स्वरूप, व्याप्ती आणि स्थान सविस्तर स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

चांगल्या माहिती संप्रेषण तंत्रज्ञान पाठ्यपुस्तकाचे निकष लिहा. कोणत्याही एका इयत्तेसाठी माहिती संप्रेषण तंत्रज्ञान पाठ्यपुस्तकाचे विश्लेषण करा.

प्रश्न 2) ICT विषयाच्या अध्यापनाची 'प्रकल्प पद्धती' पुढील मुद्यांद्वारे स्पष्ट करा. **[15]**

अ) संकल्पना

ब) वैशिष्ट्ये

क) फायदे

ड) मर्यादा

इ) शैक्षणिक उपयोजन

किंवा

'वेब आधारित अध्ययन' खालील मुद्यांच्या आधारे स्पष्ट करा.

अ) संकल्पना

ब) वैशिष्ट्ये

क) फायदे

ड) मर्यादा

इ) शैक्षणिक उपयोजन

प्रश्न 3) खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही 2) **[10]**

अ) अभ्यासक्रम व पाठ्यक्रम यातील फरक स्पष्ट करा.

ब) ICT शिक्षकाच्या क्षमता लिहा.

क) ऑनलाईन दिग्दर्शनाचे फायदे व मर्यादा लिहा.

ड) 'इंटरनेट' या घटकाच्या वर्गाध्यापनाची कोणतीही पाच उद्दिष्टे स्पष्टीकरणासह लिहा.

▽ ▽ ▽ ▽

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PC2144

[Total No. of Pages : 4

[6376]-21

S.Y. B.Ed. (General)

BED 201 : QUALITY AND MANAGEMENT OF SCHOOL EDUCATION

(2015 Pattern)

Time : 3 Hours] *[Max. Marks : 80*

Instructions to the candidates:

1) *All questions are compulsory.*
2) *Figures to the right indicate full marks.*
3) *Essay type questions carry fifteen marks and answers of the same are expected tobe written in 400 to 425 words.*
4) *Short answer type questions carry five marks and answers to the same are expected to be written in 150 to 175 words.*

Q1) What is ment by Time management? Explain the importance of time management - As a teacher how will you do the time management of your school? **[15]**

OR

What is meant by Management? Write the functions of Management - Explain the moders theory of Management by Henry Fayol. **[15]**

Q2) Explain the concept of leadership with types of Leadership According to you what are the qualities of good leadership? **[15]**

OR

What is meant by In-service and Pre-service training? Write the differance and limitations between Pre-service and in-service training with the help of examples. **[15]**

P.T.O.

Q3) What is meant by school Discipline? write the causes of indiscipline. As a teacher suggest solutions on indiscipline problem. **[15]**

OR

Explain the causes of stagnation and wastage of secondary level. As a teacher how you will solve these problems? **[15]**

Q4) What is meant by school Records? write the importance of school Record. Explain how will you preserve school Records? **[15]**

OR

Write the educational administrative frame work of Maharashtra state what are the functions of Director of Education? **[15]**

Q5) Write short notes on the following : (any 4) **[20]**

a) Explain SWOT Analysis with examples.

b) Suggest any five solutions of classroom management.

c) Explain the need of Pre-service Training.

d) Explain the functions of National Council of Teacher Education (NCTE)

e) Explain the concept and importance of Vocationalisation of Education.

f) What are the functions of S.S.C and H.S.C Board.

ⓘⓘⓘⓘ

Total No. of Questions : 5]

PC2144

[6376]-21

S.Y. B.Ed. (General)

BED 201 : QUALITY AND MANAGEMENT OF SCHOOL EDUCATION

(2015 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ *: 3 तास]* *[एकूण गुण : 80*

सूचना :– *1)* सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

3) 15 गुणांच्या उत्तरासाठी शब्द मर्यादा 400 ते 425 शब्द आहेत.

4) 5 गुणांच्या उत्तरासाठी शब्द मर्यादा 150 ते 175 शब्द आहेत.

प्र.1) वेळेचे व्यवस्थापन म्हणजे काय? वेळेचे व्यवस्थापनेचे महत्व स्पष्ट करा. तुम्ही मुख्याध्यापक म्हणुन शाळेचे व्यवस्थापन कसे कराल सोदाहरण स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

व्यवस्थापन म्हणजे काय? व्यवस्थापनाची कार्ये लिहा. आधुनिक व्यवस्थापन विषयक हेन्री फेयॉल यांची उपपत्ती सविस्तर स्पष्ट करा. **[15]**

प्र.2) नेतृत्व संकल्पना स्पष्ट करून नेतृत्वाचे प्रकार सविस्तर स्पष्ट करा. तुमच्या दृष्टिने चांगल्या नेतृत्वाचे गुणविशेष कोणते? **[15]**

किंवा

सेवापूर्व व सेवांतर्गत प्रशिक्षण म्हणजे काय? सेवापूर्व प्रशिक्षण व सेवांतर्गत प्रशिक्षण यातील फरक आणि मर्यादा सोदाहरण लिहा. **[15]**

प्र.3) शालेय शिस्त म्हणजे काय? बेशिस्तीची कारणे लिहा. बेशिस्त कमी करण्यासाठी उपाय योजना सुचवा. **[15]**

किंवा

माध्यमिक स्तरावरील स्थगन व गळतीची कारणे स्पष्ट करा. एक शिक्षक म्हणुन त्या समस्या दुर करण्यासाठी उपाय सुचवा. **[15]**

प्र.4) शालेय दप्तर (अभिलेख) म्हणजे काय? शालेय दप्तराचे महत्व सांगुन तुम्ही तुमच्या शाळेत शालेय दप्तर कसे जतन कराल. **[15]**

किंवा

महाराष्ट्र राज्यातील शैक्षणिक प्रशासनाचा आराखडा लिहा. शिक्षण संचालकाची कामे कोणती? **[15]**

प्र.5) खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा. (फक्त चार) **[20]**

अ) शस्त्रुसंधो विश्लेषण सोदाहरण स्पष्ट करा.

ब) वर्ग व्यवस्थापन समस्येवरील कोणतेही पाच उपाय सुचवा.

क) सेवापूर्व प्रशिक्षणाची आवश्यकता स्पष्ट करा.

ड) राष्ट्रीय शिक्षक – शिक्षण परिषदेची (N.C.T.E) कार्य स्पष्ट करा.

इ) शिक्षणाच्या व्यावसायीकरणाची संकल्पना व महत्व स्पष्ट करा.

फ) माध्यमिक व उच्च माध्यमिक शिक्षण मंडळाची कार्य कोणती?

ⓘ ⓘ ⓘ ⓘ

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PC2145

[Total No. of Pages : 4

[6376]-22
S.Y.B.Ed. (General)
EDUCATION
BED202 : Knowledge and Curriculum & Language Across Curriculum
(2015 Pattern)

Time : 3 Hours] *[Max. Marks : 80*

Instructions to the candidates:

1) ***All questions are compulsory.***
2) ***Figures to the right indicate full marks.***
3) ***Essay type questions carry 15 marks of answers of the same are expected to be written in about 400 to 425 words.***
4) ***Short answer questions which carry 5 marks should be answered in about 150-175 words each.***
5) ***Write in neat and begible hand writing.***

Q1) What is 'Data'. Explain the similarity and differences between knowledge, information and skill with the help of example. **[15]**

OR

What is learning through discovery. Write merits and limitations of discovery learning. Enlist and explain any two activities you will organise for students to teach them using discovery learning.

Q2) What is curriculum? State the importance of curriculum. Explain types of curriculum with suitable examples (any three). **[15]**

OR

Explain the Hilda Taba Model of curriculum development with reference to following points.

a) Planning of curriculum

b) Curriculum design

c) Curriculum transaction

P.T.O.

Q3) What are the aims of education according to Dr. Babasaheb Ambedkar. Explain with examples how they are reflected through the current education policies.**[15]**

OR

Explain thoughts of Ravindranath Tagor's on curriculum of secondary education with reference to -

a) Objectives

b) Teaching - Learning methods

c) Teacher - Student interaction

d) Evaluation

Q4) Explain Multilingualism with reference to following points. **[15]**

a) Meaning and concept of multilingualism.

b) Importance of multilingualism in Indian context.

c) Importance of multilingualism in globle context.

d) Role of teacher in multilingual classroom.

OR

Explain the concept of "Reading Skill'. Explain with illustrations any two reading strategies. What effort will you take as a teacher to develop reading skills among your students?

Q5) Answer the following in brief (any four) **[20]**

a) Steps of the 'Scientific method' of creation of knowledge.

b) Write the interrelationship between curriculum, syllabus and textbook.

c) Explain the concept of standard language and dialects.

d) Write any five activities to develop the vocabulory of the student.

e) Relevance of the concept of 'Basic Education' in the current context.

f) Enlist (five) merits and (five) limitations of using discussion method in the classroom.

☯☯☯☯

Total No. of Questions : 5]

PC2145

[6376]-22

S.Y.B.Ed. (General)

EDUCATION

BED202 : Knowledge and Curriculum & Language Across Curriculum

(2015 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : *3* तास] [एकूण गुण : *80*

सूचना :-
1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) 15 गुणांच्या प्रश्नांसाठी शब्द मर्यादा 400 ते 425 शब्द.
4) 5 गुणांच्या प्रश्नांसाठी शब्द मर्यादा 150 ते 175 शब्द.
5) स्वच्छ व वाचनीय लेखन करावे.

प्र.1) प्रदत्त म्हणजे काय? ज्ञान, माहिती आणि कौशल्य यातील साम्य भेद उदाहरणांसह स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

शोधनाद्वारे अध्ययन म्हणजे काय? शोधनाद्वारे अध्ययनाचे फायदे व मर्यादा लिहा. विद्यार्थ्यांना शोधनाद्वारे अध्ययन शिकविण्यासाठी तुमच्याद्वारे आयोजित केले जाणारे कोणतेही दोन उपक्रम स्पष्ट करा.

प्र.2) अभ्यासक्रम म्हणजे काय? अभ्यासक्रमाचे महत्त्व स्पष्ट करा. अभ्यासक्रमाचे कोणतेही तीन प्रकार उदाहरणांसह स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

अभ्यासक्रम विकसनाचे हिल्डा टाबा प्रतिमान खालील मुदद्यांच्या आधारे स्पष्ट करा.

अ) अभ्यासक्रम नियोजन

ब) अभ्यासक्रम आराखडा

क) अभ्यासक्रम कार्यवाही

प्र.3) डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या मते शिक्षणाची ध्येये कोणती सध्याच्या शैक्षणिक धोरणांमध्ये ती कशी प्रतिबिंबित झाली आहेत ते उदाहरणांसह स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

माध्यमिक शिक्षण अभ्यासक्रमाबाबत डॉ. रविंद्रनाथ टागोर यांचे शैक्षणिक विचार खालील मुद्द्यांच्या आधारे स्पष्ट करा.

अ) उद्दिष्ट्ये

ब) अध्ययन-अध्यापन पद्धती

क) शिक्षक-विद्यार्थी आंतरक्रिया

ड) मूल्यमापन

प्र.4) बहुभाषिकता खालील मुद्द्यांच्या आधारे स्पष्ट करा. **[15]**

अ) बहुभाषिकतेचा अर्थ व संकल्पना

ब) भारताच्या संदर्भात बहुभाषिकतेचे महत्त्व

क) जगाच्या संदर्भात बहुभाषिकतेचे महत्त्व

ड) बहुभाषिक वर्गातील शिक्षकाची भूमिका

किंवा

वाचन कौशल्याची संकल्पना स्पष्ट करा. कोणत्याही दोन वाचन कार्यनिती उदाहरणांसह स्पष्ट करा. तुमच्या विद्यार्थ्यांमध्ये वाचन कार्यनिती विकसित करण्यासाठी शिक्षक म्हणून तुम्ही कोणते प्रयत्न कराल ते स्पष्ट करा.

प्र.5) थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार) **[20]**

अ) ज्ञाननिर्मितीमधील वैज्ञानिक पद्धतीच्या पायऱ्या.

ब) अभ्यासक्रम, पाठ्यक्रम आणि पाठ्यपुस्तक यातील सहसंबंध.

क) प्रमाणभाषा व बोलीभाषा या संकल्पना स्पष्ट करा.

ड) विद्यार्थ्यांचा शब्दसंग्रह विकसित करण्यासाठी पाच उपक्रम लिहा.

इ) सद्यस्थितीत मूलोद्योगी शिक्षणाचे महत्त्व.

फ) वर्गातील चर्चा पद्धतीचे पाच फायदे व पाच मर्यादा लिहा.

☯☯☯☯

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PC2146

[Total No. of Pages : 4

[6376]-23
S.Y.B.Ed. (General)
BED - 203 : SCHOOL AND INCLUSIVE SCHOOL
(2015 Pattern)

Time : 3 Hours] ***[Max. Marks : 80***

Instructions to the candidates:

1) ***All questions are compulsory.***
2) ***Figures to the right indicate full marks.***
3) ***Word limit for essay type questions is 400 to 425.***
4) ***Word limit for short answers is 150 to 175.***

Q1) Explain the concept of inclusive education. State the importance of inclusive education. Explain the benefits of inclusive education for general and differently abled students. **[15]**

OR

Name the different Acts for inclusive education in India. Describe the PWD - 1995 and IDEA act regarding Inclusive education. **[15]**

Q2) What are the various types of disabilities? Explain the characteristics of the two main types of physical disabilities. Explain the teachers role in the social economical and cultural inclusion of these students. **[15]**

OR

What is meant by A.D.H.D.? Explain the characteristics of A.D.H.D. child. How will you use the following inclusive instructional strategies to cater the needs of ADHD child. **[15]**

a) Buddy system

b) Circle of friends

P.T.O.

Q3) Explain the characteristics of inclusive school. As a teacher how will you use the infrastructural facilities for the development of inclusive culture in the school. **[15]**

OR

What is meant by inclusive school? What are challenges faced by the Inclusive school. Explain the role of teacher in active participation of students and in changing parents attitude for inclusion. **[15]**

Q4) Explain the qualities of inclusive teacher. Explain with example assessment and evaluation in an inclusive set up. **[15]**

OR

What is meant by assistive teachnology in inclusion? How will you use assistive technology for catering needs of the following differently abled students. **[15]**

a) Mentally challenged

b) Orthopedically challenged

Q5) Answer the following (any four) **[20]**

a) Explain the difference between special school and inclusive school.

b) Explain the characteristics of two main types of sensory disabilities.

c) Explain the concept of Blended learning.

d) Explain the role of teacher educators for facilitating Inclusive Education.

e) Suggest activities for creating community awareness for Inclusion.

f) How will you identify the children with disgraphia and dyscalculia in the classroom.

☯☯☯☯

Total No. of Questions : 5]

PC2146

[6376]-23

S.Y.B.Ed. (General)

BED 203 : SCHOOL AND INCLUSIVE SCHOOL

(2015 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : *3* तास] [एकूण गुण : *80*

सूचना :–
1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) 15 गुणांच्या प्रश्नांच्या उत्तरासाठी शब्द मर्यादा 400 ते 425 शब्द.
4) 5 गुणांच्या प्रश्नांच्या उत्तरासाठी शब्द मर्यादा 150 ते 175 शब्द.

प्र.1) समावेशक शिक्षणाची संकल्पना स्पष्ट करा. समावेशक शिक्षणाचे महत्त्व स्पष्ट करा. सर्वसाधारण व असाधारण क्षमता असणाऱ्या विद्यार्थ्यांसाठी समावेशक शिक्षणाचे फायदे स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

भारतातील समावेशक शिक्षणासाठी असणारे विविध कायदे लिहा. समावेशक शिक्षणाच्या संदर्भातील पी.डब्लु.डी. (PWD) 1995 आणि आइ.डी.इ.ए. (IDEA) कायदा, याचे वर्णन करा. **[15]**

प्र.2) अक्षमतेचे प्रकार कोणते? शारीरिक अक्षमतेचे दोन प्रमुख प्रकारांची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा. या विद्यार्थ्यांच्या सामाजिक, आर्थिक आणि सांस्कृतिक समायोजनेतील शिक्षकाची भूमिका स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

ए.डी.एच.डी. म्हणजे काय? ए.डी.एच.डी. विद्यार्थ्यांची गुणवैशिष्ट्य स्पष्ट करा. या विद्यार्थ्यांचा गरजा पूर्ण करण्यासाठी खालील समावेशक अनुदेशन योजनांचा वापर कसा कराल. **[15]**

अ) बडी सिस्टीम

ब) मित्र वर्तुळ

प्र.3) सर्वसमावेशक शाळेची वैशिष्टे स्पष्ट करा. एक शिक्षक म्हणून तुम्ही भौतिक सुविधांचा शाळेमध्ये समावेशक संस्कृतीचा विकास करण्यासाठी कसा वापर कराल. **[15]**

किंवा

सर्वसमावेशक शाळा म्हणजे काय? सर्वसमावेशक शाळेसमोरील आव्हाने स्पष्ट करा. समावेशनातील विद्यार्थ्यांचा सक्रीय सहभाग व पालकांचा दृष्टीकोन बदलातील शिक्षकांची भूमिका स्पष्ट करा. **[15]**

प्र.4) समावेशक शिक्षकांची गुणवैशिष्ट्ये स्पष्ट करा. शिक्षण प्रक्रियेत सर्वसमावेशक मांडणीसाठी मुल्यांकन आणि मुल्यमापन प्रक्रिया उदाहरणासह सविस्तर स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

समावेशक शिक्षणातील सहाय्यक तंत्रज्ञान म्हणजे काय? सहाय्यक तंत्रज्ञानाचा उपयोग तुम्ही खालील असाधारण क्षमता असणाऱ्या विद्यार्थ्यांसाठी कसा कराल? **[15]**

अ) मानसिक विकलांग

ब) अस्थिव्यंग

प्र.5) खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार) **[20]**

अ) विशेष शाळा व सर्वसमावेशक शाळा यातील फरक स्पष्ट करा.

ब) संवेदन अक्षमतेच्या दोन प्रमुख प्रकाराचे गुणवैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.

क) मिश्रीत अध्ययन संकल्पना स्पष्ट करा.

ड) समावेशक शिक्षणाला प्रोत्साहन देण्यात शिक्षक प्रशिक्षकाची भूमिका स्पष्ट करा.

इ) समावेशनासाठी समाज जागृती करण्यासाठी उपक्रम सूचवा.

फ) लेखन अक्षमता व गणितीय अक्षमता असणारे विद्यार्थी कसे ओळखाल?

☯☯☯☯

SEAT No. :

PC2147

[Total No. of Pages : 41

[6376]-24

Second Year B.Ed. (General)

BED 204 : UNDERSTANDING DISCIPLINES AND SCHOOL SUBJECTS

(2015 Pattern) (Elective) (204 - 01 to 204 - 10)

01) Guidance & Counselling
02) Education for Human Rights & Peace Education
03) Women Education
04) Life Long Education
05) Population Education & Family Life Education
06) Education for Sustainable Development & Environment Education
07) Disaster Management
08) Inclusive Education
09) Introduction to Education Research
10) Water, Air & Energy Education

Time : 3 Hours] *[Max. Marks : 80*

Instructions to the candidates:

1) *All questions are compulsory.*
2) *Figures to the right indicate full marks.*
3) *Write answers in about 400-425 words for 15 marks questions.*
4) *Write answers in about 130-150 words for 5 marks questions.*

सूचना :

1) *सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.*
2) *प्रश्नांच्या उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.*
3) *15 गुणांच्या प्रश्नांचे उत्तर 400-425 शब्दांत लिहा.*
4) *5 गुणांच्या प्रश्नांचे उत्तर सुमारे 130-150 शब्दांत लिहा.*

P.T.O.

Total No. of Questions : 5]

GUIDANCE & COUNSELLING

[Max. Marks : 80

Q1) Explain the concept of guidance. Write any five principles of guidance with an example. **[15]**

OR

Write the need and importance of vocational guidance. Explain the procedure of guidance at school level with suitable examples. **[15]**

Q2) Write the difference between directive and non directive counselling. How will you use eclectic counselling at school level with suitable examples. **[15]**

OR

Explain the concept of counselling. Explain the process of counselling at school level with an examples. **[15]**

Q3) Explain the rating scale and cumulative records in guidance with the following points. **[15]**

a) Concept

b) Merits and limitations

c) Utility in guidance

OR

Explain the observation technique and sociometry technique in guidence with the help of following points. **[15]**

a) Concept

b) Merits and limitations

c) Utility in guidance

Q4) Explain the qualities and professional ethics of a counsellor. Explain the role of a school counsellor in counselling of a student. **[15]**

OR

Explain functions of guidance and counselling at different education levels. Write problems in guidance and counselling. **[15]**

Q5) Write short notes on. (any four) **[20]**

a) Difference between guidance and counselling.

b) Importance of seven point plan in guidance.

c) Difference between Individual counselling and group counselling.

d) Need of counselling for parents.

e) Limitations of interview technique.

f) Characteristics of non - directive counselling.

✪ ✪ ✪

Total No. of Questions : 5]

मार्गदर्शन आणि समुपदेशन

[एकूण गुण: 80

प्रश्न 1) मार्गदर्शनाची संकल्पना स्पष्ट करा. मार्गदर्शनाची कोणतेही पाच तत्वे उदाहरणासह लिहा. **[15]**

किंवा

व्यावसायिक मार्गदर्शनाची गरज व महत्त्व लिहा. शालेय स्तरावरील मार्गदर्शन प्रक्रिया उदाहरणांसह स्पष्ट करा. **[15]**

प्रश्न 2) दिशादर्शक समुपदेशन आणि अदिशादर्शक समुपदेशन यातील फरक लिहा. सर्वसारसंग्रहात्मक समुपदेशन पद्धतीचा शालेय स्तरावर उपयोग कसा कराल ते सोदाहरण स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

समुपदेशनाची संकल्पना स्पष्ट करा. शालेय स्तरावरील समुपदेशन प्रक्रिया उदाहरणासह स्पष्ट करा. **[15]**

प्रश्न 3) मार्गदर्शन साधनातील पदनिश्चयन श्रेणी आणि संकलित नोंदपत्रक खालील मुद्यांच्या आधारे स्पष्ट करा. **[15]**

अ) संकल्पना

ब) गुण आणि मर्यादा

क) मार्गदर्शनातील उपयुक्तता

किंवा

मार्गदर्शनातील निरीक्षण तंत्र आणि समाजमिती तंत्र खालील मुद्यांच्या आधारे स्पष्ट करा. **[15]**

अ) संकल्पना

ब) गुण आणि मर्यादा

क) मार्गदर्शनातील उपयुक्तता

प्रश्न 4) समुपदेशकाची गुणवैशिष्टे आणि व्यावसायिक नितीतत्वे स्पष्ट करा. विद्यार्थ्यांना समुपदेशन करताना शालेय समुपदेशकाची भूमिका स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

विविध शैक्षणिक स्तरावरील मार्गदर्शन व समुपदेशनाची कार्ये स्पष्ट करा. मार्गदर्शन आणि समुपदेशनातील समस्या लिहा. **[15]**

प्रश्न 5) टिपा लिहा. (कोणत्याही चार) **[20]**

अ) मार्गदर्शन आणि समुपदेशनातील फरक

ब) सप्तसूत्री योजनेचे मार्गदर्शनातील महत्त्व

क) वैयक्तिक समुपदेशन आणि समुह समुपदेशन यातील फरक स्पष्ट करा.

ड) पालकांच्या समुपदेशनाची गरज

इ) मुलाखत तंत्राच्या मर्यादा

फ) अदिशादर्शक समुपदेशनाची वैशिष्ट्ये

☯☯☯☯

Total No. of Questions : 5]

EDUCATION FOR HUMAN RIGHTS & PEACE EDUCATION

[Max. Marks : 80

Q1) Explain the concept of Human rights and child rights state it's importance in Indian education system. **[15]**

OR

Explain women's rights on national and international standards.

Q2) How disable candidate and aged candidate use their rights. Explain with examples. Explain challenges in apply their rights. **[15]**

OR

Explain position and rights of shedule caste and shedule Trible people in Indian scenario.

Q3) What is 'Peace education'? Write Awareness of relevance of peace education in Indian education system. **[15]**

OR

How challenges of peaces education is responsible for resulting in poor quality of life.

Q4) As a peace education teacher, which skills, values, attitudes are require? Explain with suitable examples. **[15]**

OR

Explain various approaches of peace education. As a teacher which preparation is require of such approaches.

Q5) Write short notes (any four) **[20]**

a) Role of constitution in Human rights education.

b) The minarities human rights.

c) Mahatma Gandhi's view on peace education.

d) Peace education and local crime.

e) Obstacles in women rights.

f) Peace education in secondary school.

✪ ✪ ✪

Total No. of Questions : 5]

मानवी हक्क व शांततेसाठी शिक्षण

[एकूण गुण: 80

प्रश्न 1) मानवी हक्क व बाल हक्क या संकल्पना स्पष्ट करा. भारतीय शिक्षण प्रणालीत या संकल्पनांचे महत्त्व विषद करा. **[15]**

किंवा

राष्ट्रीय व आंतरराष्ट्रीय स्तरावर महिलांचे हक्क स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) दिव्यांग व्यक्ती व वयोवृद्ध व्यक्ती त्यांचे अधिकार केंव्हा व कसे उपयोगात आणतात. उदाहरणासहित स्पष्ट करा. त्यांना हे हक्क वापरताना येणाऱ्या समस्या लिहा. **[15]**

किंवा

भारताच्या समाज व्यवस्थेत अनुसूचित जाती व अनुसूचित जमाती चे स्थान स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) शांततेचे शिक्षण म्हणजे काय? भारतीय शिक्षण प्रणालीत शांतता शिक्षणाची अधावतता स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

शांतता शिक्षणासमोरील आव्हाने ही चांगले जीवनमान खालावण्याबाबत कसे जबाबदार आहे ते लिहा?

प्रश्न 4) तुमच्या मते शांतता शिक्षण शिक्षकांमध्ये कोण-कोणते गुणवैशिष्टे आवश्यक आहेत? योग्य उदाहरणांच्या साहाय्याने स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

शांतता शिक्षणाची विविध क्षेत्रे स्पष्ट करा. एक शिक्षक म्हणून या क्षेत्रांच्या अध्यापनासाठी कोणती तयारी करावी लागेल?

प्रश्न 5) टिपा लिहा. (कोणत्याही चार) **[20]**

अ) मानवी हक्क शिक्षणात भारतीय घटनेची भूमिका

ब) अल्पसंख्यांकांचे मानवी हक्क

क) शांतता शिक्षणाबाबत महात्मा गांधींचे विचार

ड) स्थानिक गुन्हा व शांतता शिक्षण

इ) स्त्री हक्कांच्या उपयोजनाच्या समस्या

फ) माध्यमिक शाळा व शांतता शिक्षण

☯☯☯☯

Total No. of Questions : 5]

WOMEN EDUCATION

[Max. Marks : 80

Q1) What is meant by women education? Explain the advantages and effects of women education. **[15]**

OR

State the objectives of women education at the higher secondary level? Explain need and importance of women education. **[15]**

Q2) Compare the education of women during the vedic times and the modern times. Trace the development of education for women from the ancient times to preindependent India. **[15]**

OR

Explain the development of women education during the medieval times and state the obstacles for women education during the Mughal regime. **[15]**

Q3) Explain in detail the views and role of Maharshi Dhondo Keshav Karve about women education. **[15]**

OR

Discuss the work of Mahatma Jyotiba Phule's work for Girls education in detail. **[15]**

Q4) Explain the views of any two educational commissions on women education. **[15]**

OR

Explain the current issues in women education and women empowerment suggest remedies for women empowerment through education. **[15]**

Q5) Answer the following. (any four) **[20]**

a) Raja Ram Mohan Roy's view on women education.

b) Need and importance of programmes for betterment of women education.

c) Recommendations for women education in national education policy (2005).

d) Write how women's day is celebrated in your college.

e) Need for gender equality and suggest three activities for gender equality.

f) Challenges in women education in present situation.

✪ ✪ ✪

Total No. of Questions : 5]

स्त्री शिक्षण

[एकूण गुण: 80

प्रश्न 1) स्त्री शिक्षण म्हणजे काय? स्त्री शिक्षणाचा प्रभाव आणि फायदे स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

उच्च माध्यमिक स्तरावरील स्त्री शिक्षणाची उद्दिष्टे सांगा. स्त्री शिक्षणाची गरज व महत्त्व स्पष्ट करा. **[15]**

प्रश्न 2) वैदिक काळ आणि आधुनिक काळातील स्त्री शिक्षणाची तुलना करा. प्राचीन काळापासून ते स्वातंत्र्यपूर्व काळापर्यंतच्या स्त्री शिक्षणाच्या विकासाची चर्चा करा. **[15]**

किंवा

मध्ययुगीन काळातील स्त्री शिक्षणाचा विकास स्पष्ट करा. आणि मुघल साम्राज्यामधील स्त्री शिक्षणाचे अडथळे स्पष्ट करा. **[15]**

प्रश्न 3) स्त्री शिक्षणाबाबत महर्षी धोंडो केशव कर्वे यांचे विचार व कार्ये सविस्तर स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

महात्मा ज्योतिबा फुले यांनी मुलींच्या शिक्षणासाठी केलेल्या कार्याची सविस्तर चर्चा करा. **[15]**

प्रश्न 4) स्त्री शिक्षणाबाबत कोणत्याही दोन शैक्षणिक आयोगांची मते स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

स्त्री शिक्षण आणि महिला सबलीकरणातील सद्यस्थितीतील समस्या स्पष्ट करा. **[15]**

प्रश्न 5) खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार) **[20]**

अ) राजाराम मोहन रॉय यांचे स्त्री शिक्षणावरील विचार.

ब) स्त्री शिक्षणाच्या उद्धारासाठीच्या कार्यक्रमांची गरज आणि महत्त्व.

क) 2005 चे राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरणाने स्त्री शिक्षणाबाबत सूचविलेल्या शिफारशी.

ड) तुमच्या महाविद्यालयात महिला दिन कसा साजरा केला जातो ते लिहा.

इ) लिंग समानतेची गरज आणि लिंग समानतेसाठी तीन उपक्रम सूचवा.

फ) स्त्री शिक्षणातील सद्यस्थितीतील आव्हाने.

Total No. of Questions : 5]

LIFE LONG EDUCATION

[Max. Marks : 80

Q1) Write the concept of lifelong learning. Explain the patterns of learning as a process for lifelong learning. **[15]**

OR

Explain the following points related to lifelong learning.

a) Meaning and concept

b) Patterns of learning

c) Learning for human resource development

Q2) Which are the new learning resources? How will you implement new learning resources for the community, explain it? **[15]**

OR

Explain with examples 'Bringing the school in community' and the 'Community in the school'.

Q3) Which are tools and techniques for life long learning? How these techniques are useful in our daily life? Explain with suitable examples. **[15]**

OR

Explain the following tools and techniques for lifelong learning.

a) Recognizing the needs of people.

b) Learning organization.

c) Personal learning action plan.

Q4) Explain the Paulo's learning theory and write the educational importance of it. **[15]**

OR

Explain the Carl Roger's learning theory with example.

Q5) Answer the following (any four) **[20]**

a) Family education for life long learning.

b) Importance of lifelong learning.

c) Learner oriented evaluation.

d) Personal learning action plan.

e) Educational importance of Gagne's learning theory.

f) Need of learning organisation.

✪ ✪ ✪

Total No. of Questions : 5]

आजीवन शिक्षण

[एकूण गुण: 80

प्रश्न 1) आजीवन शिक्षण अध्ययनाची संकल्पना लिहा. आजीवन अध्ययनासाठी अध्ययन प्रक्रियेच्या पद्धती स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

आजीवन अध्ययनाचे खालील मुद्दे स्पष्ट करा.

अ) अर्थ व संकल्पना

ब) अध्ययनाचा आकृतीबंध

क) मानवी संसाधन विकासासाठी अध्ययन

प्रश्न 2) नवीन अध्ययनाचे स्त्रोत कोणते? तुम्ही नवीन अध्ययन साधनांचा समुदायासाठी कसा वापर कराल? ते स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

'शाळेमध्ये समाज' व 'समाजासाठी शाळा' हे विधान उदाहरणासह स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) आजीवन अध्ययनासाठी साधने व तंत्रे कोणती? दैनंदिन जीवनामध्ये ही तंत्रे कशी उपयोगी आहेत? ते सोदाहरण स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

आजीवन अध्ययनातील खालील साधने व तंत्रे स्पष्ट करा.

अ) लोकांच्या गरजा ओळखणे

ब) शिक्षण संस्था

क) वैयक्तिक शिक्षण कृति योजना

प्रश्न 4) पावलॉव्ह यांची अध्ययन उपपत्ती स्पष्ट करून त्याचे शैक्षणिक महत्त्व लिहा. **[15]**

किंवा

कॉर्ल रोजर्स यांची अध्ययन उपपत्ती उदाहरणासह स्पष्ट करा.

प्रश्न 5) खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणत्याही चार) **[20]**

अ) आजीवन अध्ययनासाठी कौटुंबिक शिक्षण.

ब) आजीवन अध्ययनाचे महत्त्व.

क) अध्ययनार्थींचे मुल्यमापनात्मक उद्‌बोधन.

ड) वैयक्तिक अध्ययनाचा कृतीयुक्त आराखडा.

इ) गॅनेच्या अध्ययन उपपत्तीचे शैक्षणिक महत्त्व.

फ) अध्ययन संघटनांची गरज.

☯☯☯☯

Total No. of Questions : 5]

POPULATION EDUCATION & FAMILY LIFE EDUCATION

[Max. Marks : 80

Q1) Why population education is essential for Indian educational system? As a teacher how will you inculcate population education among your student. **[15]**

OR

Explain the concept 'population Inability'. State the reasons for inability of population in India. Suggest remidial treatment to reduce it.

Q2) What is Human Resource Development (HRD)? Why this HRD is essential in India? Suggest various ways for HRD in India. **[15]**

OR

Explain the problems of population in the following field.

a) Education field

b) Social field

c) Economical field

d) Ecological field

Q3) What is family planning? Why Family planning get highly importance in India? Which are the obstacles related to family planning programme in India? **[15]**

OR

Explain the Concept 'Sexual Health'. As a teacher how will you conduct 'Sexual Health programme' in your class.

Q4) State the content areas of family life education and explain how value education is part of family life education. **[15]**

OR

Explain the term 'Sex education'. Write its importance and write the ways to spread this term in Indian education system.

Q5) Write short notes (any four) **[20]**

a) HIV, AIDS

b) World Health Organisation (WHO)

c) Marriage life education

d) World population

e) Structure of Indian population

f) Population control

✪ ✪ ✪

Total No. of Questions : 5]

लोकसंख्या शिक्षण व कौटुंबिक जीवन शिक्षण

[एकूण गुण: 80

प्रश्न 1) भारतीय शिक्षण व्यवस्थेमध्ये लोकसंख्या शिक्षण हे महत्त्वाचे का आहे? एक शिक्षक म्हणून तुम्ही तुमच्या विद्यार्थ्यांमध्ये लोकसंख्या शिक्षण कसे संक्रमित कराल? **[15]**

किंवा

लोकसंख्या अक्षमता ही संज्ञा स्पष्ट करा. भारतात ही लोकसंख्या अक्षमता जास्त असण्याची कारणे लिहा. व ते कमी करण्यासाठी उपाययोजना सूचवा.

प्रश्न 2) 'मानवी संसाधन विकास' म्हणजे काय? भारतात याची आवश्यकता का आहे? मानवी संसाधनाचे विविध मार्ग सूचवा. **[15]**

किंवा

लोकसंख्या वाढीचे समस्या पुढील क्षेत्राच्या संदर्भात स्पष्ट करा.

अ) शिक्षण क्षेत्र

ब) सामाजिक क्षेत्र

क) आर्थिक क्षेत्र

ड) पर्यावरण क्षेत्र

प्रश्न 3) कुटूंब नियोजन म्हणजे काय? भारतात कुटूंब नियोजनाचे महत्त्व अत्यंत मोठ्या प्रमाणावर का आहे? भारतात कुटूंब नियोजन कार्यक्रमात येणारे अडथळे कोणते? **[15]**

किंवा

लैगिंक शिक्षण ही संकल्पना स्पष्ट करा एक शिक्षक म्हणून लैंगिक शिक्षण कार्यक्रम तुमच्या वर्गात कसा राबवाल?

प्रश्न 4) कौटुंबिक जीवन शिक्षणाची विविध क्षेत्रे स्पष्ट करा. मुल्य शिक्षण हे कौटुंबिक जीवन शिक्षणाचा एक भाग कसा आहे ते लिहा? **[15]**

किंवा

'लैंगिक शिक्षण' ही संकल्पना स्पष्ट करा. भारतीय शिक्षण व्यवस्थेमध्ये लैंगिक शिक्षणाचे महत्त्व व हे शिक्षणाच्या प्रसाराचे मार्ग विषद करा.

प्रश्न 5) टिपा लिहा. (कोणत्याही चार) **[20]**

अ) HIV, एडस्

ब) जागतिक आरोग्य संघटना

क) वैवाहिक जीवन शिक्षण

ड) जागतिक लोकसंख्या

इ) भारतीय लोकसंख्येची रचना

फ) लोकसंख्या नियंत्रण

☯☯☯☯

Total No. of Questions : 5]

EDUCATION FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT & ENVIRONMENTAL EDUCATION

[Max. Marks : 80

Q1) Explain sustainable development with respect to following points. **[15]**

a) Meaning

b) Need

c) Importance

d) Teacher's role

OR

How forest products are useful for society? Explain the need of biological control for sustainable agriculture.

Q2) What do you mean by bio - diversity? Which programmes or activities will you organize as teacher for conservation of bio - diversity? **[15]**

OR

Explain the term 'Greening the textbook' Write the need & importance of greening the textbook for sustainable development.

Q3) What is meant by evolution? Explain the theory and types of evolution. **[15]**

OR

"Earth : The living planet". Explain this statement with appropriate examples.

Q4) What do you mean by air pollution? What are the various reasons of air pollution? Explain in detail the role of Individual in prevention of air pollution. **[15]**

OR

Write the objectives and provisions in detail of Wildlife protection act 1972.

Q5) Write answers in short (any four) **[20]**

a) Concept of sustainable agriculture.

b) Explain importance of environmental education.

c) Teacher as environmental education.

d) Explain structure of any one ecosystem.

e) Project tiger.

f) Community participation in natural resource management.

✪ ✪ ✪

Total No. of Questions : 5]

शास्वत विकास आणि पर्यावरण शिक्षण

[एकूण गुण: 80

प्रश्न 1) शाश्वत विकास खालील मुद्‌यांच्या आधारे स्पष्ट करा. **[15]**

अ) अर्थ

ब) गरज

क) महत्त्व

ड) शिक्षकाची भूमिका

किंवा

वन्य उत्पादने समाजासाठी कशी उपयुक्त आहेत? शाश्वत शेतीसाठी जैविक नियंत्रणाची गरज स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) जैव-विविधता म्हणजे काय? जैवविविधतेचे संवर्धन करण्यासाठी शिक्षक म्हणून तुम्ही कोणते उपक्रम/कार्यक्रम राबवाल? **[15]**

किंवा

पाठ्‌यपुस्तकाचे हरितिकीकरण ही संकल्पना स्पष्ट करा. शाश्वत विकासासाठी हरित पाठ्‌यपुस्तकाची आवश्यकता व महत्त्व लिहा.

प्रश्न 3) उत्क्रांती म्हणजे काय? उत्क्रांतीचा सिद्धांत आणि प्रकार स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

पृथ्वी: एक सजीव ग्रह हे विधान सोदाहरण स्पष्ट करा.

प्रश्न 4) वायू प्रदूषण म्हणजे काय? वायू प्रदूषणाची विविध कारणे कोण–कोणती? वायू प्रदूषण रोखण्यासाठी व्यक्तिची भूमिका सविस्तर स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

वन्यजीव प्रतिबंध कायदा 1972 ची उदिष्ट्ये आणि तरतूदी सविस्तर लिहा.

प्रश्न 5) थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार) **[20]**

अ) शाश्वत शेतीची संकल्पना.

ब) पर्यावरण शिक्षणाचे महत्त्व स्पष्ट करा.

क) पर्यावरण प्रशिक्षक म्हणून शिक्षकाची भूमिका.

ड) कोणत्याही एका परिसंस्थेची रचना स्पष्ट करा.

इ) व्याघ्र प्रकल्प

फ) नैसर्गिक साधन संपत्तीच्या व्यवस्थापनात समूदायाचा सहभाग

☯☯☯☯

Total No. of Questions : 5]

DISASTER MANAGEMENT

[Max. Marks : 80

Q1) What is the concept of disaster? Explain the natural disaster. How will you sensitise the school students regarding natural disaster? **[15]**

OR

Write a detailed note on disaster management act 2005 with the help of following points.

a) Provisions

b) Implementation

c) Advantages

d) Criticism/your opinion

Q2) Explain the concept of disaster preparedness about social places with reference to following points. **[15]**

a) Hospitals

b) Educational institute

c) Entertainment

d) Offices

OR

Explain process of disposal of dead and maintaining the records with suitable examples in disaster management.

Q3) Explain the role of community in disaster management. How will you get an effectivelly community help in disaster management? Describe with suitable examples. **[15]**

OR

What is meant by disaster risk reduction at school? How will you use the disaster risk reduction ways in the school effectively?

Q4) Explain the term 'preventive disaster management'. Suggest some long term remedies for any one disaster management. **[15]**

OR

Explain the role of teacher and school in the disaster management.

Q5) Write in short (Any Four) : **[20]**

a) Steps of disaster management.

b) Explain the utility activities at ground zero security.

c) Which factor should be incorporated in curriculum for disaster risk reduction?

d) Write central government policies for disaster management.

e) Formation & Deploying of rescue teams.

f) Cycle of disaster management.

✪ ✪ ✪

Total No. of Questions : 5]

आपत्ती व्यवस्थापन

[एकूण गुण: 80

प्रश्न 1) आपत्ती म्हणजे काय? नैसर्गिक आपत्ती स्पष्ट करा. तुम्ही शालेय विद्यार्थ्यांमध्ये नैसर्गिक आपत्तीविषयी जागरूकता कशी निर्माण कराल? **[15]**

किंवा

आपत्ती व्यवस्थापन कायदा 2005 खालील मुद्यांच्या आधारे स्पष्ट करा.

अ) कायद्यातील तरतुदी

ब) अंमलबजावणी

क) फायदे

ड) समीक्षा/तुमचे मत

प्रश्न 2) आपत्ती सज्जतेची संकल्पना खालील सार्वजनिक ठिकाणांच्या संदर्भात खालील मुद्यांच्या आधारे स्पष्ट करा. **[15]**

अ) रूग्णालये

ब) शैक्षणिक संस्था

क) मनोरंजनाची स्थळे

ड) कार्यालये

किंवा

आपत्ती व्यवस्थापनामध्ये मृतांची विल्हेवाट व त्याच्या नोंदी कशा प्रकारे केल्या जातात ते उदाहरणासह स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) आपत्ती व्यवस्थापनामध्ये समाजाची भूमिका स्पष्ट करा. आपत्ती व्यवस्थापनामध्ये तुम्ही समाजाची मदत परिणामकारकरित्या कशी घ्याल ते सुयोग्य उदाहरणाद्वारे स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

शालेय पातळीवर आपत्ती जोखीम कमी करणे म्हणजे काय? तुमच्या शाळेतील आपत्तीची तीव्रता कमी करण्यासाठी आपत्ती जोखीम कमी करण्याचे विविध मार्ग तुम्ही परिणामकारकपणे कसे वापराल?

प्रश्न 4) प्रतिबंधात्मक आपत्ती व्यवस्थापन ही संकल्पना स्पष्ट करा. कोणत्याही एका आपत्ती व्यवस्थापनाच्या संदर्भात दिर्घकालीन उपाययोजना सूचवा. **[15]**

किंवा

आपत्ती व्यवस्थापनामध्ये शिक्षकांची व शाळेची भूमिका स्पष्ट करा.

प्रश्न 5) थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार) **[20]**

अ) आपत्ती व्यवस्थापनाच्या पायऱ्या.

ब) संपूर्ण सुरक्षिततेसाठी उपयुक्त उपक्रम स्पष्ट करा.

क) आपत्तीची जोखीम कमी करण्यासाठी अभ्यासक्रमात कोणत्या घटकांचा अंतर्भात करावा.

ड) केंद्र सरकारचे आपत्ती व्यवस्थापन विषयक धोरण लिहा.

इ) बचाव दलाची निर्मिती व कार्यवाही.

फ) आपत्ती व्यवस्थापनाचे चक्र.

Total No. of Questions : 5]

INCLUSIVE EDUCATION

[Max. Marks : 80

Q1) Explain concepts of disability & give special need of education. **[15]**

OR

Explain universal declaration of Human right 1948. Dakar framework for action (2000), UM - conventions on the right of the child.

Q2) Give the concepts of Inclusive Education & its need and importance. **[15]**

OR

What are the principles of Inclusive education? How will you use it in your classroom teaching?

Q3) What is Inclusive Education? Explain various compentency for Inclusive Education. **[15]**

OR

As a teacher how can you develop positive attitude among student, teacher, parents and society toward inclusive education.

Q4) For effective Inclusive/Inclusive education which strategies you will apply in your classroom. **[15]**

OR

Explain any 3 Instructional strategies for effective Inclusive education.

Q5) Write short notes on (any four). **[20]**

a) Teacher role for Inclusive Education.

b) National curriculum framework - 2005.

c) Social skill for Inclusive Education.

d) Role of PWD in Inclusive Education.

e) What are the principles of Inclusive Education?

✪ ✪ ✪

Total No. of Questions : 5]

समावेशक शिक्षण

[एकूण गुण: 80

प्रश्न 1) अपंगत्वाची संकल्पना स्पष्ट करा व विशेष शिक्षणाची गरज सांगा. **[15]**

किंवा

मानवी हक्काचा जाहीरनामा (1948). डकारचा कृती कार्यक्रम (2000), संरचना युनोचा लहान मुलांसाठी जाहीरनामा स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) समावेशक शिक्षणाची संकल्पना लिहा. त्याची गरज व महत्त्व सांगा. **[15]**

किंवा

समावेशक शिक्षणाची तत्त्वे लिहा. वर्गाध्यापनात या तत्वांचा उपयोग कशाप्रकारे कराल ते लिहा?

प्रश्न 3) समावेशक शिक्षण म्हणजे काय? समावेशक शिक्षणातील विविध क्षमतांच्या संकल्पना स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

एक शिक्षक या नात्याने सकारात्मक अभिवृत्ती विद्यार्थी, शिक्षक, पालक आणि समाज यांच्यात कशा प्रकारे निर्माण कराल?

प्रश्न 4) समावेशक शिक्षण देण्यासाठी उपयुक्त रणनीती कोणत्या व त्या तुमच्या वर्गात तुम्ही कशा प्रकारे राबवाल? **[15]**

किंवा

परिणामकारक समावेशक शिक्षणासाठीच्या कोणत्याही तीन अनुदेशन कार्यनीती स्पष्ट करा.

प्रश्न *5)* टीपा लिहा. (कोणतेही चार) **[20]**

अ) समावेशक शिक्षणात शिक्षकाची भूमिका

ब) राष्ट्रीय अभ्यासक्रम आराखडा – 2005

क) समावेशक शिक्षणासाठी सामाजिक कौशल्ये

ड) समावेशक शिक्षणामध्ये पी डब्लु डी (PWD) ची भूमिका

इ) समावेशक शिक्षणाची तत्वे कोणती?

☯☯☯☯

Total No. of Questions : 5]

INTRODUCTION TO EDUCATIONAL RESEARCH

[Max. Marks : 80

Q1) What is educational research? Write characteristics of educational research (any 7). Explain research cycle with figure. **[15]**

OR

What are the important variables used in educational research? Explain educational research variables with the help of following points.

a) Concept

b) Importance

c) Types with example

Q2) Explain applied research with the help of following points. **[15]**

a) Concept

b) Characteristics

c) Need and importance

How applied research is differed from fundamental research.

OR

Explain action research with the help of following points.

a) Concept

b) Need

c) Importance

d) Steps

Q3) What are the three methods of educational research? Write with steps of experimental research with suitable examples. **[15]**

OR

What is hypothesis? Explain the types of hypotheses with an example. Write characteristics and need of hypothesis in experimental research.

Q4) Write concepts of population and sample. Explain non - probabilistic sampling method in educational research (any 5). **[15]**

OR

What is meant by achievement test? Write the characteristics of achievement test? Explain the need of an achievement test in educational research.

Q5) Write answers of the following questions (any 4). **[20]**

a) Explain types of probabilistic method of sampling (any 2).

b) Write need and importance of review of related literature in the research field.

c) Write concept and need of fundamental research.

d) Explain the steps of survey research method.

e) Explain types of variables of educational research.

f) Explain types and steps to prepare a questionnaire.

✪ ✪ ✪

Total No. of Questions : 5]

शैक्षणिक संशोधनाची ओळख

[एकूण गुण: 80

प्रश्न 1) शैक्षणिक संशोधन म्हणजे काय? शैक्षणिक संशोधनाची वैशिष्ट्ये लिहा. (कोणतेही 7). संशोधन चक्र आकृतीच्या साहाय्याने स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

शैक्षणिक संशोधनात कोणती महत्त्वाची चले वापरली जातात? शैक्षणिक संशोधनातील चले खालील मुद्दयांच्या आधारे स्पष्ट करा.

अ) संकल्पना

ब) महत्त्व

क) उदाहरणासहित प्रकार

प्रश्न 2) उपयोजित संशोधन खालील मुद्दयांच्या आधारे स्पष्ट करा. **[15]**

अ) संकल्पना

ब) वैशिष्ट्ये

क) गरज आणि महत्त्व

उपयोजित संशोधन हे मूलभूत संशोधनापेक्षा वेगळे कसे?

किंवा

कृति संशोधन खालील मुद्यांच्या आधारे स्पष्ट करा.

अ) संकल्पना

ब) गरज

क) महत्त्व

ड) पायऱ्या

प्रश्न 3) शैक्षणिक संशोधनातील तीन पद्धती कोणत्या? प्रायोगिक संशोधनातील पायऱ्या उदाहरणासहित स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

परिकल्पना म्हणजे काय? परिकल्पनेचे प्रकार उदाहरणासहित स्पष्ट करा. प्रायोगिक संशोधनातील परिकल्पनेची वैशिष्ट्ये आणि गरज लिहा.

प्रश्न 4) जनसंख्या आणि नमूना यांच्या संकल्पना लिहा. शैक्षणिक संशोधनातील असंभाव्यता नमुना निवडीच्या पद्धती स्पष्ट करा (कोणतेही पाच). **[15]**

किंवा

प्रावीण्य चाचणी म्हणजे काय? प्रावीण्य चाचणीची वैशिष्ट्ये लिहा. शैक्षणिक संशोधनात प्रावीण्य चाचणीची गरज स्पष्ट करा.

प्रश्न 5) खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार) **[20]**

अ) संभाव्यता नमुना निवड पद्धतीचे प्रकार स्पष्ट करा (कोणतेही 2).

ब) संशोधन क्षेत्रात संबंधित साहित्याची गरज आणि महत्त्व स्पष्ट करा.

क) मूलभूत संशोधनाची संकल्पना आणि गरज लिहा.

ड) सर्वेक्षण संशोधन पद्धतीच्या पायऱ्या स्पष्ट करा.

इ) शैक्षणिक संशोधनाच्या चलांचे प्रकार उदाहरणासहित स्पष्ट करा.

फ) प्रश्नावलीचे प्रकार आणि प्रश्नावली तयार करण्याच्या पायऱ्या लिहा.

☯☯☯☯

Total No. of Questions : 5]

WATER, AIR AND ENERGY EDUCATION

[Max. Marks : 80

Q1) State the concept of Energy education. Write resources of energy. Elaborate role of school in energy education. **[15]**

OR

What is water education? Explain need of water education for today with suitable examples.

Q2) Explain concept of water resources? Write an importance of water resources. Suggest remedies for conservation of water resources. **[15]**

OR

Write main causes of water pollution. Which activities will you conduct to prevent water pollution, explain with suitable examples?

Q3) Explain the concept of air education. Describe the emerging need air for living organism with examples. **[15]**

OR

Write the need of Air education. Elaborate the role of student, teacher and society for air conservation.

Q4) State the concept, need and importance of solar energy. How will you bring awareness among student and society about solar energy? **[15]**

OR

Write various resources of energy resources. Explain resources of conventional and non - conventional energy with suitable examples.

Q5) Write answers in shorts (any four): **[20]**

a) Explain the teaching methods of water education.

b) Distinguish between conventional and non - conventional energy.

c) Write use of thermal and automic energy.

d) Describe main causes of air pollution.

e) Elaborate 'Energy transporters' in details.

f) Write usefulness of water and Air for Industry and other factors.

✪ ✪ ✪

Total No. of Questions : 5]

जल, वायु आणि ऊर्जा शिक्षण

[एकूण गुण: 80

प्रश्न 1) उर्जा शिक्षणाची संकल्पना स्पष्ट करा. उर्जा स्त्रोत सांगा. उर्जा शिक्षणासाठी शाळेची भूमिका विषद करा. **[15]**

किंवा

जल शिक्षण म्हणजे काय? आजच्या युगात जलशिक्षणाची आवश्यकता उदाहरणासह स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) जलस्त्रोत ही संकल्पना स्पष्ट करा. जलस्त्रोतांचे महत्त्व लिहा. 'जल' स्त्रोतांच्या संवर्धनासाठी उपाययोजना सूचवा. **[15]**

किंवा

'जल' प्रदुषणाची प्रमुख कारणे लिहा. 'जल' प्रदुषण थांबविण्यासाठी तुम्ही कोण-कोणते उपक्रम राबवाल ते सोदाहरण स्पष्ट करा?

प्रश्न 3) वायू शिक्षणाची संकल्पना स्पष्ट करा. सजीवासाठी वायूची अत्यावश्यकता उदाहरणासह विषद करा. **[15]**

किंवा

वायू शिक्षणाची गरज लिहा. वायू संवर्धनामध्ये विद्यार्थी, शिक्षक आणि समाजाची भूमिका सविस्तर स्पष्ट करा.

प्रश्न 4) सौर उर्जेची संकल्पना, गरज व महत्व स्पष्ट करा. विद्यार्थी व समाजामध्ये तुम्ही सौर उर्जेबाबत जनजागृती कशी कराल? **[15]**

किंवा

उर्जेचे विविध स्त्रोत लिहा. पारंपारीक व अपारंपारीक उर्जा स्त्रोत उदहरणासह स्पष्ट करा.

प्रश्न 5) थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार) **[20]**

अ) जल शिक्षणाच्या अध्यापन पद्धती स्पष्ट करा.

ब) पारंपारीक आणि अपारंपारीक उर्जेमधील फरक.

क) औष्णिक आणि आण्विक उर्जेचे उपयोग लिहा.

ड) वायू प्रदुषणाची प्रमुख कारणे स्पष्ट करा.

इ) उर्जा वाहके कोण–कोणती आहेत ते सविस्तर लिहा?

फ) औद्योगिक आणि इतर घटकांसाठी जल व वायूचा उपयोग.

☯☯☯☯

SEAT No. :

PC2148

[Total No. of Pages : 108

[6376]-25

Second Year B.Ed. (General)

EDUCATION

BED 205 - Additional Pedagogy Course : Understanding Disciplines and Pedagogy of School Subjects

(205 - 01 to 205 - 28)

(2015 Pattern)

Time : 3 Hours] *[Max. Marks : 80*

Instructions to the candidates:

1) *All questions are compulsory.*
2) *Figures to the right indicate full marks.*
3) *Answer to the essay type questions (15 Marks) is expected in 400 to 425 words.*
4) *Answer to the short answer type questions (5 Marks) is expected in 130 to 150 words.*
5) *Students should Strictly adhere to word limit.*

सूचना :

1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे गुण दर्शवितात.
3) निबंधवजा (15 गुण) प्रश्नांचे उत्तर 400 ते 425 शब्दांमध्ये अपेक्षित आहे.
4) लघुत्तरी प्रश्नांचे (5 गुण) उत्तर 130 ते 150 शब्दांमध्ये अपेक्षित आहे.
5) उत्तरे लिहितांना शब्दमर्यादा पाळणे आवश्यक आहे.

P.T.O.

Total No. of Questions : 6]

मराठी

[एकूण गुण : 80

प्रश्न 1) अ) शब्दांच्या जाती कोणत्या? शब्दांच्या जातीचे मुख्य प्रकार सोदाहरण स्पष्ट करा. **[8]**

ब) काळ म्हणजे काय? काळाचे मुख्य प्रकार सोदाहरण स्पष्ट करा. **[7]**

किंवा

अ) वाक्य म्हणजे काय? वाक्याचे विधानानुसार पडणारे प्रकार सोदाहरण स्पष्ट करा. **[8]**

ब) समास म्हणजे काय? समासाचे मुख्य प्रकार सोदाहरण स्पष्ट करा. **[7]**

प्रश्न 2) थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही तीन) **[15]**

अ) अभंगाचे मुख्य प्रकार सोदाहरण स्पष्ट करा.

ब) वृत्त म्हणजे काय? कोणत्याही एका वृत्ताची लक्षणे व उदाहरण लिहा.

क) सूत्र संचालकाच्या अंगी कोणते गुण असणे आवश्यक आहे?

ड) संधीचे मुख्य प्रकार सोदाहरण स्पष्ट करा.

इ) मुलाखत ही व्यक्तीच्या कार्यकर्तृत्वाची ओळख असते हे स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) अ) रिकाम्या जागी योग्य शब्द लिहा. **[5]**

i) .... हा शब्द योग्य आहे.

अ) कवयीत्री ब) कवित्री

क) कवयित्री ड) कवयत्री

ii) 'आता विश्वात्मके देवे' हे .... रस प्रकाराचे उदाहरण आहे.

अ) वीर रस ब) करूण रस

क) हास्य रस ड) शांत रस

iii) एखादा विषय पटवून देण्यासाठी एखादा दाखला दिल्यास .... अलंकार होतो.

अ) रूपक ब) दृष्टांत

क) श्लेष ड) उपमा

iv) एखाद्या निश्चित विषयावर जे संभाषण चालते त्याला .... म्हणतात.

अ) पत्र ब) मुलाखत

क) संवाद ड) सादरीकरण

v) मराठी ही भाषा .... लिपी वापरून लिहिली जाते.

अ) देवनागरी ब) रोमन

क) द्रविड ड) संस्कृत

ब) योग्य जोड्या जुळवा. [5]

'अ' गट		'ब' गट	
i)	मोरोपंत	अ)	आत्माराम रावजी देशपांडे
ii)	केशवसूत	ब)	चिंतामण त्र्यंबक खानोलकर
iii)	बी	क)	त्र्यंबक बापूजी ठोमरे
iv)	बालकवी	ड)	नारायण मुरलीधर गुप्ते
v)	आरती प्रभु	इ)	कृष्णाजी केशव दामले
		फ)	मोरेश्वर रायाजी पराडकर

प्रश्न 4) मराठी शिक्षणाशी संबंधित समस्या कोणत्या? मराठी विषय शिक्षक म्हणून या समस्या दूर करण्यासाठी तुम्ही कोणत्या उपाययोजना कराल? **[15]**

किंवा

गदय अध्यापनाची उद्दिष्टे लिहा. माध्यमिक स्तरावर गदयाचे अध्यापन अधिक परिणामकारक होण्यासाठी भाषा शिक्षक म्हणून तुम्ही कोणते प्रयत्न कराल? **[15]**

प्रश्न 5) मातृभाषा अध्यापनात 'मूल्ये' महत्त्वाची का आहेत? माध्यमिक स्तरावरील विद्यार्थ्यात 'संवेदनशीलता' हे मूल्य रूजविण्यासाठी शिक्षक म्हणून तुम्ही कोणते प्रयत्न कराल ते सोदाहरण लिहा. **[15]**

किंवा

चांगल्या पाठ्यपुस्तकाचे निकष कोणते? मराठी विषयाच्या कोणत्याही एका इयत्तेच्या पाठ्यपुस्तकाचे विश्लेषण करा. **[15]**

प्रश्न 6) थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन) **[10]**

अ) मराठी भाषेची थोरवी तुमच्या शब्दात लिहा.

ब) 'नाटक' हा समाजाचे यथायोग्य दर्शन घडवणारा प्रयोगक्षम साहित्य प्रकार आहे. या विधानाचा अर्थ स्पष्ट करा.

क) कोणतीही दोन जीवनकौशल्य सोदाहरण स्पष्ट करा.

ड) शैक्षणिक तंत्रज्ञानाचा मराठी अध्यापनातील वापर सोदाहरण स्पष्ट करा.

☯☯☯☯

Total No. of Questions : 6]

हिंदी

[एकूण गुण : 80

प्रश्न 1) अ) निम्नलिखित विषयों में से किसी एक विषय पर 250 से 300 शब्दों में निबंध लिखिए। **[10]**

i) जीवन में अध्यात्म और विज्ञान का महत्व

ii) महिला सशक्तीकरण : समय की आवश्यकता

ब) 'सर्वनाम' के भेद सोदाहरण स्पष्ट कीजिए। **[5]**

अथवा

अ) निम्नलिखित विषयों में से किसी एक विषय पर 250 से 300 शब्दों में निबंध लिखिए। **[10]**

i) यदि पुस्तकें न होती .....

ii) मोबाईल का उपयोग : सही या गलत

ब) 'वाक्य' के भेद सोदाहरण स्पष्ट कीजिए। **[5]**

प्रश्न 2) किन्हीं तीन प्रश्नों के उत्तर 130 से 150 शब्दों में लिखिए। **[15]**

अ) 'भक्ति काव्य' की पाँच विशेषताएँ संक्षेप में लिखिए।

ब) 'रहीम' के काव्य की विशेषताएँ लिखिए।

क) महादेवी वर्मा जी को 'छायावादी' क्यों माना जाता है?

ड) हिंदी साहित्य की उपन्यास विधा का संक्षिप्त परिचय लिखिए।

इ) 'भारतरत्न अटल बिहारी वाजपेयी' जी का साहित्यिक परिचय दीजिए।

प्रश्न 3) अ) उचित जोडियाँ मिलाइए – **[5]**

'अ'		'ब'	
i)	संज्ञा	अ)	महात्मा
ii)	विशेषण	ब)	सरल
iii)	संधि	क)	बैल
iv)	वाक्य	ड)	सहेली
v)	स्त्रीलिंग	इ)	पुराना

ब) एक वाक्य में उत्तर लिखिए। [5]

i) 'कामायनी' के रचनाकार कौन है?

ii) 'मधुशाला' इस काव्य के कवि का नाम लिखिए।

iii) 'सौगात' शब्द का अर्थ लिखिए।

iv) 'निछावर करना' इस मुहावरें का अर्थ लिखिए।

v) '51' इस अंक को शब्दों में लिखिए।

प्रश्न 4) हिंदी विषय संरचना का महत्त्व लिखिए। साहित्यिक विधा पर आधारित संरचना तैयार कीजिए। **[15]**

अथवा

पाठ्यपुस्तक का महत्त्व स्पष्ट कीजिए। कक्षा 9 से 12 वीं तक की किसी एक कक्षा के पाठ्यपुस्तक की चिकित्सा कीजिए। **[15]**

प्रश्न 5) गद्य अध्यापन के उद्देश लिखकर, गद्य अध्यापन की किन्हीं दो पद्धतियों का सोदाहरण स्पष्टीकरण कीजिए। **[15]**

अथवा

हिंदी अध्यापक के सामान्य एवं विशेष गुणों की सूची तैयार कीजिए। हिंदी का कुशल अध्यापक बनने के लिए आप कौन-से उपक्रम करेंगे? किन्हीं सात उपक्रमों का सोदाहरण स्पष्टीकरण कीजिए। **[15]**

प्रश्न 6) निम्नलिखित में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर 130 से 150 शब्दों में लिखिए। **[10]**

अ) रचना अध्यापन के पाँच उद्देश लिखिए।

ब) आशय विश्लेषण का महत्त्व स्पष्ट कीजिए।

क) अध्ययन-अध्यापन के पाँच पारंपारिक स्त्रोत स्पष्ट कीजिए।

ड) भाषा प्रयोगशाला का महत्त्व लिखिए।

Total No. of Questions : 6]

ENGLISH

[Max. Marks : 80

Q1) Enlist the kinds of sentences of English. Explain these with suitable examples. **[15]**

OR

Explain the concept of vowels, Dipthongs and consonants. **[15]**

Q2) Answer the following: (any 3) **[15]**

a) Describe an event of 'Republic Day' in your school.

b) Write an article on 'New India'.

c) Prepare a speech on 'Education Day'.

d) Draft questions for an interview of a school counsellor.

e) Write a review on any biography you read.

Q3) Do as directed. **[10]**

a) I don't know when she departed (Turn into simple sentence)

b) The father said to his daughter, "Where have you been throughout the day?" (Turn into indirect speech)

c) The boy has kept the promise. (Change the voice)

d) Today is the coolest day of a year. (Rewrite using comparative degree)

e) I feel much better now.
(Rewrite the following sentence into the Present Continuous Tense)

f) As soon as she saw the snake she ran away.
(Rewrite the following sentence using No Sooner _____ than)

g) Only God knows everything. (Make it Negative)

h) Public were too stunned to speak in the beginning
(Rewrite using remove 'too')

i) The match will be held ______ 8 pm to 11 pm. (Use proper preposition)

j) As he was _______ richperson, he helped _______ poor.
(Rewrite the sentence using appropriate articles)

Q4) Explain the place of English in Higher Secondary school curriculum. What qualities and competencies should English teacher possess? Illustrate. **[15]**

OR

Explain the nature, scope and function of the English subject. Illustrate the relation of English with other school subject. **[15]**

Q5) What are the different methods of teaching English? Explain Grammar Translation method with its merits and demerits. **[15]**

OR

What are the different approaches of teaching English? Explain structural approach with its merits and demerits. **[15]**

Q6) Answer the following: (any two) **[10]**

a) Importance of a language laboratory.

b) Mobile apps in teaching English.

c) Write a note on stress tone, intonation.

d) Parts of Speech.

x x x

Total No. of Questions : 6]

SANSKRIT

[Max. Marks : 80

Q1) a) What is adjective? What are the types of adjectives in Sanskrit? **[7]**

b) Explain qualitative and numerical adjectives with examples. **[8]**

OR

a) Explain the rules of Sanskrit reading in detail. **[7]**

b) Explain the rules of Sanskrit writing in detail. **[8]**

Q2) Solve any three questions of the following : **[15]**

a) What is Euphony? Which are the types of Euphony? Explain them with examples.

b) What is Compound? Explain द्वंद्व Compound with examples.

c) Which are the types of Karakas? Explain them with examples.

d) Explain Absolute Locative structure of Sanskrit sentence.

e) Explain Casual structure of Sanskrit sentence.

Q3) A) Recognize the forms: **[5]**

i) वनम्

ii) मतिः

iii) गच्छामः

iv) कुरूश्व

v) उच्यते

B) Match the pairs: **[5]**

	A		B
i)	कर्णभारः	a)	भवभूतिः
ii)	मुद्राराक्षसम्	b)	कालिदासः
iii)	अभिज्ञानशाकुंतलम्	c)	विशाखदत्त
iv)	काव्यप्रकाशः	d)	भासः
v)	उत्तररामचरितम्	e)	भरतमुनिः
		f)	मम्मटः

Q4) Explain the coordination of Sanskrit with other school subjects: **[15]**

OR

Analyze the syllabus and curriculum of Sanskrit. **[15]**

Q5) Analyze the Sanskrit text book of 11th STD. **[15]**

OR

What is Structure ? Write the characteristics of the Structure of Sanskrit subject. **[15]**

Q6) Answer the following questions in short. **[10]**

a) Explain the characteristics of Good Sanskrit Teacher.

b) Explain the traditional sources of Sanskrit learning.

c) Explain the place of Sanskrit subject in higher secondary level education.

d) How do various Values reflect through the Sanskrit textbooks of 12th STD?

x x x

Total No. of Questions : 6]

संस्कृत

[एकूण गुण : 80

प्रश्न 1) अ) विशेषण म्हणजे काय? संस्कृत भाषेतील विशेषणांचे प्रकार कोणते? [7]

ब) गुणवाचक व संख्यावाचक विशेषणे सोदाहरण स्पष्ट करा. [8]

किंवा

अ) संस्कृत लेखनाचे नियम सविस्तर स्पष्ट करा. [7]

ब) संस्कृत वाचनाचे नियम सविस्तर स्पष्ट करा. [8]

प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणतेही तीन प्रश्न सोडवा. [15]

अ) संधी म्हणजे काय? संधीचे प्रकार कोणते? ते सोदाहरण स्पष्ट करा.

ब) समास म्हणजे काय? द्वंद्व समास सोदाहरण स्पष्ट करा.

क) कारकाचे प्रकार कोणते? ते सोदाहरण स्पष्ट करा.

ड) संस्कृत सतिसप्तमी वाक्यरचना सोदाहरण स्पष्ट करा.

इ) संस्कृत प्रयोजक वाक्यरचना सोदाहरण स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) अ) रूपे ओळखा. [5]

i) वनम्

ii) मति:

iii) गच्छाम:

iv) कुरूश्व

v) उच्यते

ब) जोड्या जुळवा : [5]

	अ गट		ब गट
i)	कर्णभार:	अ)	भवभूति:
ii)	मुद्राराक्षसम्	ब)	कालिदास:
iii)	अभिज्ञानशाकुंतलम्	क)	विशाखदत्त
iv)	काव्यप्रकाश:	ड)	भास:
v)	उत्तररामचरितम्	इ)	भरतमुनि:
		फ)	मम्मट:

प्रश्न 4) संस्कृत विषयाचा अन्य शालेय विषयांसोबतचा समन्वय स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

संस्कृत अभ्यासक्रमाचे आणि पाठ्यक्रमाचे विश्लेषण करा. **[15]**

प्रश्न 5) इ. 11 वी च्या संस्कृत पाठ्यपुस्तकाचे विश्लेषण करा. **[15]**

किंवा

संरचना म्हणजे काय? संस्कृत विषयाच्या संरचनेची वैशिष्ट्ये लिहा. **[15]**

प्रश्न 6) खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा. **[10]**

अ) चांगल्या संस्कृत शिक्षकाची गुणवैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.

ब) संस्कृत विषयाच्या अध्ययनाचे पारंपारिक स्त्रोत स्पष्ट करा.

क) उच्च माध्यमिक स्तरावरील संस्कृत विषयाचे स्थान स्पष्ट करा.

ड) इ. 12 वी च्या संस्कृत पाठ्यपुस्तकातून विविध मूल्ये कसे प्रतिबिंबित होतात?

☯☯☯☯

URDU

Total No. of Questions : 6]

Max. Marks : 80]

سوال نمبر1۔ a) ''تعلیم بالغاں''اس عنوان پر250 الفاظ پر مشتمل مضمون لکھئے۔ **[10]**

b) صفت کی تعریف وقسمیں مع مثال لکھئے۔ **[5]**

یا

a) ''اُف یہ مہنگائی''اس عنوان پر250 الفاظ پر مشتمل مضمون لکھئے۔ **[10]**

b) ضمیر کی تعریف وقسمیں مع مثال لکھئے۔ **[5]**

سوال نمبر2۔ مختصر جواب لکھئے۔(کوئی تین) **[15]**

a) اردو ادب کے ادوار مع خصوصیات لکھئے۔

b) دور وسطی میں شاعری پر روشنی ڈالیئے۔

c) دور قدیم میں اردو زبان پر دیگر زبانوں کے اثر پر روشنی ڈالئے۔

d) پریم چند کی افسانہ نگاری پر روشنی ڈالئے۔

e) الطاف حسین حالی کی ادبی شخصیت پر روشنی ڈالئے۔

سوال نمبر3۔ (a) جوڑیاں لگایئے۔ **[5]**

	الف		ب
1)	کتاب	i)	اسم نکرہ
2)	فجائیہ علامت	ii)	چار مصرعوں والی نظم
3)	اسم عام	iii)	تین
4)	اردو ادب کے ادوار	iv)	!
5)	رباعی	v)	مذکر
		vi)	مونث

(b) خانہ پری کیجئے۔ **[5]**

i) کسی چیز کو مشابہ قرار دینا.............کہلاتا ہے۔
(استعارہ، صنائع بدائع، تشبیہ)

ii) بامعنی الفاظ کا مجموعہ ....کہلاتا ہے۔
(فعل، جملہ، ضمیر)

iii) قصیدہ ....کی ایک قسم ہے۔
(اصناف سخن، اصناف نثر، مضمون نویسی)

iv) غزل کا آخری شعر............کہلاتا ہے۔
(رباعی، مطلع، مقطع)

v) آپ بیتی، سوانح، انشائیہ.............کی ایک قسم ہے۔
(کہانی، مضمون، خط)

سوال نمبر4۔ اعلیٰ ثانوی سطح پر اردو پڑھانے کے اغراض و مقاصد لکھئے۔ اردو زبان کی ساخت بنایئے۔ اردو زبان و ادب کے فروغ کے آپ کن ہم نصابی سرگرمیوں کا انعقاد کرونگے۔ **[15]**

یا

کتاب کا تجزیہ کیا ہے؟ کتاب کے تجزیہ کی اہمیت لکھئے۔ دہم جماعت کی درسی کتاب کی اندرونی و بیرونی خوبیاں لکھئے۔ **[15]**

سوال نمبر5۔ تدریس نظم کے مختلف طریقے لکھئے۔ اعلیٰ ثانوی سطح پر نظم کی تدریس کے لئے آپ کن طریقوں کو اپناؤ گے۔ **[15]**

یا

معلم اردو کی بنیادی خصوصیات لکھئے۔ ایک قابل و ذمّے دار معلم بننے کے لئے آپ کن اصولوں کی پابندی کروگے۔ **[15]**

سوال نمبر6۔ کوئی دو کے جواب لکھئے۔ **[10]**

a) نصاب اور کتاب میں ربط لکھئے۔

b) اردو کی تدریس میں جدید ذرائع کی اہمیت لکھئے۔

c) مواد کے تجزیہ کی اہمیت۔

d) اردو لیبارٹری کی اہمیت لکھئے۔

✤✤✤✤

Total No. of Questions : 6]

HISTORY

[Max. Marks : 80

Q1) Explain the effects of Industrial Revolution with reference to following points. **[15]**

a) Positive effects

b) Negative effects

c) Environmental effects

OR

Explain the effects of the French Revolution by explaining the situation in France before to the French Revolution.

Q2) Answer in brief (Any three) **[15]**

a) Uses of Press.

b) Challenge before democracy regarding inequality

c) Nature of contemporary history.

d) Need of constitution.

e) Importance of Applied history.

Q3) A) Fill in the blanks. **[5]**

i) Lord Buddha preached in _____ language.
(Sanskrit, Pali, Hindi, Marathi)

ii) 'Ek Gaon Ek Panvatha' movement was started by ______.
(Dr. Baba Amte, Dr. Prakash Amte, Dr. Baba Adhav, Smt. Sindhutai Sapkal)

iii) The Chief Minister of the state is given Oath by_________
(Chief Justice, President, Sheriff, Governer)

iv) _______ is the core of democracy.
(People, Representatives, Prime minister, People's Participation)

v) Without ________ the French revolution would not have taken place.
(Rousseau, Montesquie, Voltair, Karl Marks)

B) Match the pairs. **[5]**

	'A'		'B'
i)	Vardhman Mahaveer	a)	Aryasatyas
ii)	Goutam Buddha	b)	Three Fold Path
iii)	Rousseau	c)	American war of Independence
iv)	Montesquieu	d)	French revolution
v)	George Washigton	e)	Industrial Revolution
		f)	Separation of Powers

Q4) Explain the concept of content cum methodology. Explain with example how content cum methodology is useful to teacher. **[15]**

OR

What is mean by historical research? As a history teacher how will you use historical tools for history subject teaching?

Q5) What is mean by life-skills? As a teacher how will you inculcate these lifeskills for the personality development of student through history teaching. **[15]**

OR

What is E-learning resources? Explain how will you use e-learning resources for effective history teaching with suitable examples.

Q6) Answer in brief (any two) **[10]**

a) Importance of Unit Plan.

b) Internal factors of civics textbook analysis.

c) Importance of remedial teaching for students quality development.

d) Difference between syllabus of curriculum.

x x x

Total No. of Questions : 6]

इतिहास

[एकूण गुण: 80

प्रश्न 1) औद्योगिक क्रांतीचे परिणाम पुढील मुद्यांच्या आधारे सविस्तर स्पष्ट करा. [15]

अ) इष्ट परिणाम

ब) अनिष्ट परिणाम

क) पर्यावरणावरील परिणाम

किंवा

फ्रेंच राज्यक्रांतीपूर्व असलेल्या फ्रान्समधील परिस्थिती स्पष्ट करून राज्यक्रांतीचे परिणाम विशद करा. [15]

प्रश्न 2) थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही तीन) [15]

अ) मुद्रणालयाचे उपयोग.

ब) लोकशाही समोरील विषमतेचे आव्हान.

क) समकालीन इतिहासाचे स्वरूप.

ड) संविधानाची गरज.

इ) उपयोजित इतिहासाचे महत्त्व.

प्रश्न 3) अ) रिकाम्या जागा भरा. [5]

i) गौतम बुद्धांनी .... भाषेत आपले विचार मांडले.
(संस्कृत, पाली, हिंदी, मराठी)

ii) 'एक गाव एक पाणवठा' ही चळवळ .... यांनी सुरू केली.
(डॉ. बाबा आमटे, डॉ. प्रकाश आमटे, डॉ. बाबा आढाव, श्रीमती सिंधुताई सपकाळ)

iii) राज्याच्या मुख्यमंत्र्यांना शपथ .... यांचेकडून दिली जाते.
(मुख्य न्यायाधीश, राष्ट्रपती, शेरीफ, राज्यपाल)

iv) .... हा लोकशाही व्यवस्थेचा गाभा असतो.
(लोक, प्रतिनिधी, पंतप्रधान, लोकसहभाग)

v) जर .... जन्मला नसता तर फ्रेंच राज्यक्रांती झाली नसती.
(रूसो, मॉन्टेस्क्यू, व्हॉल्टेअर, कार्ल मार्क्स)

ब) योग्य जोड्या लावा : [5]

'अ' गट		'ब' गट	
i)	वर्धमान महावीर	अ)	आर्यसत्ये
ii)	गौतम बुद्ध	ब)	त्रिरत्ने
iii)	रूसो	क)	अमेरिकन स्वातंत्र्ययुद्ध
iv)	मॉन्टेस्क्यू	ड)	फ्रेंच राज्यक्रांती
v)	जॉर्ज वॉशिंग्टन	इ)	औद्योगिक क्रांती
		फ)	सत्ता विभाजन

प्रश्न 4) आशययुक्त अध्यापन पद्धतीची संकल्पना स्पष्ट करा. आशययुक्त अध्यापन पद्धतीचा शिक्षकास होणारा उपयोग सोदाहरण स्पष्ट करा. [15]

किंवा

ऐतिहासिक संशोधन म्हणजे काय? इतिहासाचे अध्यापन करतांना शिक्षक म्हणून ऐतिहासिक साधनांचा वापर तुम्ही कसा कराल?

प्रश्न 5) जीवनकौशल्य म्हणजे काय? विद्यार्थ्यांच्या व्यक्तिमत्व विकास होण्यासाठी इतिहास अध्यापनातून शिक्षक म्हणून तुम्ही ही जीवन कौशल्ये कशा प्रकारे रूजवाल हे सोदाहरण स्पष्ट करा. [15]

किंवा

ई-अध्ययन स्त्रोत म्हणजे काय? इतिहास विषयाचे अध्यापन परिणामकारक होण्यासाठी या अध्ययन स्त्रोतांचा वापर तुम्ही कसा कराल ते सोदाहरण स्पष्ट करा.

प्रश्न 6) थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन) [10]

अ) घटक नियोजनाचे महत्त्व.

ब) नागरिकशास्त्र पाठ्यपुस्तक विश्लेषणाचे अंतर्गत घटक.

क) विद्यार्थ्यांच्या गुणवत्ता विकासात उपचारात्मक अध्यापनाचे महत्व.

ड) अभ्यासक्रम व पाठ्यक्रम यातील फरक

Total No. of Questions : 6]

GEOGRAPHY

[Max. Marks :80

Q1) a) Explain the concept of Air and climate and explain the components of air. **[8]**

b) What is mean by Latitude and Longitude? Importance of Graticule with suitable diagram. **[7]**

OR

a) What is meant by earthquake? Explain the causes of earthquake with suitable examples. **[8]**

b) What is meant by Rainfall? Explain the types of rainfall with suitable examples. **[7]**

Q2) Write short answers of the following questions (Any Three) **[15]**

a) Explain the Thermometer with diagram.

b) Explain the causes of population explosion.

c) Explain location, extent, boundaries of India.

d) What is meant by Foodchain? Explain the structure of foodchain with diagram.

e) Explain tertiory and quaternary occupation concept with suitable examples.

Q3) A) Fill in the blanks with appropriate words from the following options. **[5]**

i) The difference between the local time of any two consecutive longitudes is ________.

a) 15 minutes b) 4 minutes

c) 30 minutes d) 60 minutes

ii) The Amazon Basin is mainly _______.

a) Charact erized by droughts

b) Filled by swamps

c) Covered by dense Forests

d) Fertile

iii) Deserts have ________ density of population.

a) Very High b) High

c) Medium d) Low

iv) In the world highest forested area is occupied by ________.

a) Tropical b) Temperate

c) Subtropical d) Cold tropical

v) Air pressure is expressed in ______.

a) Millibars b) Milliliters

c) Millimeters d) Milligrams

B) Match the following. **[5]**

	Column 'A'		Column 'B'
i)	Tadoba	a)	Ellora
ii)	Radha Nagari	b)	Chandrapur
iii)	Ancient caves	c)	Hyderabad
iv)	Taj Mahal	d)	Kolhapur
v)	Ramoji Film City	e)	Agra

Q4) What meant by content Analysis? Explain the need of content analysis in Geography. What different factors are to be kept in mind during the process of content Analysis of Geography. **[15]**

OR

What are the various concept of the subject Geography? Explain following concept of Geography with suitable examples.

a) Description of earth.

b) Science of distribution of earth

c) Study of causal relationship

d) Earth as home of man

Q5) What are methods of teaching geography? Explain the merits and demerits of Project method. As a teacher which Project you will organise for the students at secondary level? Give examples. **[15]**

OR

Explain the importance of Geography Room? Explain in details characteristics of Ideal Geography Teacher?

Q6) Write the following questions in short. (any two) **[10]**

a) Write down the merits and demerits of question Answer method.

b) Explain any two core elements of teaching geography with suitable examples.

c) How will you use maps for teaching geography effectively?

d) What is meant by structure? Explain the importance of structure in teaching geography.

✗ ✗ ✗

Total No. of Questions : 6]

भूगोल

[एकूण गुण: 80

प्रश्न 1) अ) हवा व हवामान संकल्पना स्पष्ट करून हवेची अंगे स्पष्ट करा. **[8]**

ब) अक्षांश व रेखांश म्हणजे काय? वृत्तजाळीचे महत्त्व आकृतीसह स्पष्ट करा. **[7]**

किंवा

अ) भूकंप म्हणजे काय? भूकंपाची कारणे उदाहरणासहित स्पष्ट करा. **[8]**

ब) पर्जन्य म्हणजे काय? पर्जन्याचे प्रकार उदाहरणासह स्पष्ट करा. **[7]**

प्रश्न 2) खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही तीन) **[15]**

अ) तापमापक आकृतीसह स्पष्ट करा.

ब) लोकसंख्या विस्फोटाची कारणे स्पष्ट करा.

क) भारताचे स्थान, विस्तार व सीमा स्पष्ट करा.

ड) अन्नसाखळी म्हणजे काय? अन्नसाखळीची रचना आकृतीसह स्पष्ट करा.

इ) तृतीयक आणि चतुर्थक व्यवसाय संकल्पना उदाहरणासहित स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) अ) खालील दिलेल्या पर्यायापैकी योग्य पर्याय निवडून विधाने पूर्ण करा. **[5]**

i) कोणत्याही दोन लगतच्या रेखावृत्तांच्या स्थानिक वेळेत .... चा फरक असतो.

अ) 15 मिनिट ब) 4 मिनिट

क) 30 मिनिट ड) 60 मिनिट

ii) ॲमेझ्रॉन नदीचे खोरे मुख्यत: .... आहे.

अ) अवर्षण ग्रस्त ब) दलदलीचे

क) घनदाट जंगलानी व्यापलेला ड) सुपीक

iii) वाळवंटी प्रदेशात लोकसंख्येची घनता .... आढळते.

अ) खूप जास्त ब) जास्त

क) मध्यम ड) कमी

iv) जगातील सर्वाधिक वनक्षेत्र .... या प्रकारच्या वनांचे आहे.

अ) उष्ण कटिबंधीय ब) समशितोष्ण कटिबंधीय

क) उपउष्ण कटिबंधीय ड) शीत कटिबंधीय

v) हवेचा दाब .... या परिमाणात सांगतात.

अ) मिलीबार ब) मिलिलिटर

क) मिलीमीटर ड) मिलीग्रॅम

ब) योग्य जोड्या जुळवा. [5]

'अ' स्तंभ		'ब' स्तंभ	
i)	ताडोबा	अ)	वेरूळ
ii)	राधानगरी	ब)	चंद्रपूर
iii)	प्राचीन लेणी	क)	हैदराबाद
iv)	ताजमहल	ड)	कोल्हापूर
v)	रामोजी फिल्म सिटी	इ)	आग्रा

प्रश्न 4) आशय विश्लेषण म्हणजे काय? आशय विश्लेषणाची आवश्यकता स्पष्ट करून आशय विश्लेषण करताना कोण-कोणत्या घटकांचा विचार करावा लागतो. **[15]**

किंवा

भूगोल विषयातील विविध संकल्पना कोणत्या? भूगोलाच्या खालील संकल्पना उदाहरणासहित स्पष्ट करा.

अ) पृथ्वीचे वर्णन

ब) पृथ्वीच्या वितरणाचे शास्त्र

क) कारण संबंधाचा अभ्यास

ड) पृथ्वी हे मानवाचे घर

प्रश्न 5) भूगोलाच्या विविध अध्यापन पद्धती कोणत्या? प्रकल्प पद्धतीचे गुण-दोष सांगा. एक भूगोल शिक्षक म्हणून तुमच्या विद्यार्थ्यांसाठी माध्यमिक स्तरावर तुम्ही कोणत्या प्रकल्पाचे आयोजन कराल. ते सोदाहरण स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

भूगोल खोलीचे महत्त्व स्पष्ट करून आदर्श भूगोल शिक्षकाची गुणवैशिष्ट्ये सविस्तर स्पष्ट करा.

प्रश्न 6) खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन) **[10]**

अ) प्रश्नोत्तर पद्धती गुण-दोष लिहा.

ब) भूगोल अध्यापनातील कोणतेही दोन गाभा घटक उदाहरणासह स्पष्ट करा.

क) भूगोल अध्यापन प्रभावी करण्यासाठी तुम्ही नकाशाचा वापर कसा कराल?

ड) संरचना म्हणजे काय? भूगोल अध्यापनातील संरचनेचे फायदे स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 6]

GENERAL SCIENCE

[Max. Marks :80

Q1) a) Explain structure of modern periodic table. **[8]**

b) What is meant by Homologous series? Write it's four characteristics. **[7]**

OR

a) What is Newtons Law of motion? Explain it with five examples from your surrounding. **[7]**

b) What is resistor in series? Derive an expression with diagram for three connected in series. **[8]**

Q2) Write answer of the following (Any Three) **[15]**

a) Explain the meaning of biotechnology and it's impact on agricultural management with suitable examples.

b) Write difference between simple tissues and complex tissues in plant.

c) Write the various efforts made to protect rare species.

d) Write functions of any five organells of cell.

e) Draw neat labelled diagram of Human eye.

Q3) A) Match the columns. **[4]**

	'A' Column		'B' Column
i)	Rhizobium	a)	Food poisoning
ii)	Clastridium	b)	Nitrogen fixation
iii)	Penicillium	c)	Manufacturing antiboitics
iv)	Yeast	d)	Absorption of arsenic
		e)	Bakery Products

B) Choose the correct option and rewrite the statement. **[6]**

i) ________ type of chemical reactions take place when electricity is passed through water.

a) Displacement b) Decomposition

c) Double Displacement d) Combination

ii) The property of metal by which it can be drawn into wires is called _______.

a) Malleability b) Sonority

c) Ductility d) Luster

iii) The air pressure on your body is equal to _______ pressure.

a) Atmospheric pressured b) Sea Bottom

c) Space d) Ground level

iv) ________ is a scalar quantity.

a) Force | b) Acceleration

c) Velocity | d) Electric current

v) The arrangement of elements in a group of three is known as _____.

a) Triods | b) Octaves

c) Periods | d) Groups

vi) Metals like zinc and aluminium react with sodium hydroxide to produce ________ gas.

a) Hydrogen | b) Hydrogen Sulphide

c) Oxygen | d) Sulphur dioxide

Q4) Analyse internal and external aspects of any one std. Text book of science subject in details. **[15]**

OR

Explain nature, scope and importance of general science at secondary level.

Q5) Explain concept of Learning Resources. Explain any 6 learning resources while teaching science subject. **[15]**

OR

Explain demonstration method of teaching science with the help of following points.

a) Nature

b) Steps

c) Merits

d) Limitations

e) Role of teacher

Q6) Answer any two of the following : **[10]**

a) Write merits and limitaions of Laboratory method.

b) Criteria of good science Laboratory.

c) Write difference between curriculum & syllabus.

d) Explain botanical garden.

✖ ✖ ✖

Total No. of Questions : 6]

सामान्य विज्ञान

[एकूण गुण: 80

प्रश्न 1) अ) आधुनिक आवर्त सारणीची रचना स्पष्ट करा. **[8]**

ब) समजातीय श्रेणी म्हणजे काय? तिचे चार वैशिष्ट्ये लिहा. **[7]**

किंवा

अ) न्यूटनचे गति विषयक नियम काय आहे? तुमच्या सभोवतालची पाच उदाहरणे सांगून स्पष्ट करा. **[8]**

ब) रोधांची एकसर जोडणी म्हणजे काय? तीन रोधांच्या एकसर जोडणीचे समीकरण आकृतीच्या साहाय्याने स्पष्ट करा. **[7]**

प्रश्न 2) पुढील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही तीन) **[15]**

अ) जैव तंत्रज्ञानाचा अर्थ स्पष्ट करा. आणि कृषी व्यवस्थापनावरती त्याचा परिणाम उदाहरणासहित स्पष्ट करा.

ब) वनस्पती मधील सरल ऊती व जटिल ऊती यातील फरक स्पष्ट करा.

क) दुर्मिळ जातीच्या सजीवांच्या रक्षणासाठी कोण-कोणते उपाय योजले जात आहेत?

ड) पेशींच्या कोणत्याही पाच अंगकांची कार्ये लिहा?

इ) मानवी डोळ्याची नामनिर्देशित आकृती काढा.

प्रश्न 3) अ) योग्य जोड्या जुळवा. **[4]**

	'अ' गट		'ब' गट
i)	रायझोबिअम	अ)	अन्न विषबाधा
ii)	क्लॉस्ट्रिडिअम	ब)	नायट्रोजन स्थिरीकरण
iii)	पेनिसिलिअम	क)	प्रतिजैवक निर्मिती
iv)	यीस्ट	ड)	आर्सेनिकचे शोषण
		इ)	बेकरी उत्पादने

ब) दिलेल्या पर्यायापैकी योग्य पर्याय निवडून विधाने पुन्हा लिहा : **[6]**

i) विद्युत धारा पाण्यातून वाहते तेंव्हा .... प्रकारची रासायनिक अभिक्रिया घडते.

अ) विस्थापन ब) अपघटन

क) दुहेरी विस्थापन ड) संयोजन

ii) धातुला खेचून तारा होण्याच्या गुणधर्माला .... म्हणतात.

अ) वर्धनीयता ब) नाद

क) तन्यता ड) चकाकी

iii) आपल्या शरीरावर हवेचा दाब .... दाबा इतका असतो.

अ) वातावरणीय दाब ब) समुद्राच्या तळावरील

क) अंतराळावरील ड) जमिनी वरील

iv) .... ही अदिश राशी आहे.

अ) बल　　　　ब) त्वरण

क) वेग　　　　ड) विद्युत प्रवाह

v) तीन मुलद्रव्यांच्या एकाच गटात मांडणी करण्याला .... म्हणतात.

अ) त्रिके　　　　ब) अष्टके

क) आवर्तने　　　　ड) गण

vi) जस्त आणि अल्युमिनियम यांच्या सोडियम हायड्रॉक्साईड सोबतच्या अभिक्रियेत .... वायू बाहेर पडतो.

अ) हायड्रोजन　　　　ब) हायड्रोजन सल्फाईड

क) ऑक्सिजन　　　　ड) सल्फर डायऑक्साईड

प्रश्न 4) विज्ञान विषयातील कोणत्याही एका इयत्तेच्या पाठ्यपुस्तकाचे अंतरंग व बाह्यरंगाचे विश्लेषण सविस्तरपणे करा. **[15]**

किंवा

माध्यमिक स्तरावरील विज्ञान विषयाचे स्वरूप, व्याप्ती, आणि महत्त्व स्पष्ट करा.

प्रश्न 5) अध्ययन स्त्रोत ही संकल्पना स्पष्ट करा. विज्ञान विषयाचे अध्यापन करतानाचे कोणतेही सहा अध्ययन स्त्रोत स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

विज्ञान विषय अध्यापनाची दिग्दर्शन पद्धती खालील मुद्यांच्या आधारे स्पष्ट करा.

अ) स्वरूप

ब) पायऱ्या

क) फायदे

ड) मर्यादा

इ) शिक्षकाची भूमिका

प्रश्न 6) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा. **[10]**

अ) प्रयोगशाळा पद्धतीचे फायदे व मर्यादा लिहा.

ब) चांगल्या विज्ञान प्रयोगशाळेचे निकष लिहा.

क) अभ्यासक्रम आणि पाठ्यक्रम यातील फरक लिहा.

ड) वनस्पती उद्यान (बॉटनिकल गार्डन) स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 6]

MATHEMATICS

[Max. Marks :80

Q1) Solve the following examples : **[15]**

a) Solve :- $3 \times \{4[85+5 - (15 \div 3)] + 2\}$

b) Factorize : - $P^2 - 7P - 44$

c) Find the square root of 1225 by factor method.

d) If x varies directly as y, when $x = 7$, and $y = 35$. Find the constant of variation and equation of variation.

e) Solve the following quadratic equation by factorization $x^2 - 15x + 54 = 0$.

OR

Solve the following examples

a) Solve the simultaneous equations

$2x - 3y = 9$; $2x + y = 13$

b) Divide and write the quotient and the remainder

$(P^2 + 7P - 5) \div (P + 3)$

c) The cost of 10 quintals of soyabean is 36000 Rs. How much will 8 quintals cost?

d) Solve : $3(y + 8) = 10(y - 4) + 8$.

e) Expand : $(3x + 4y)(3x + 5y)$

Q2) Attempt any three of the following **[15]**

a) Prove that : "Diagonals of a parallelogram bisect each other".

b) Draw an equilateral triangle of side 8cm and draw a incircle of that triangle.

c) Find the volume of the cylinder if the circumference of the cylinder is 132cm and height is 25cm.

d) The cost of a machine is 2,50,000 Rs. If the rate of depreciation is 10% per year. Find the depreciation in price of the machine after two years.

e) A shopkeeper gives 11% discount on a television set hence the cost price of it is Rs. 22,250. Then find the marked price of the television set.

Q3) Attempt the following **[10]**

a) Define Natural numbers.

b) Find the value of $4^7 \div 4^5$.

c) If $m - 5 = -12$ then find the value of m.

d) Find 35% of 160.

e) Write the ratio of 1 litre to 250 ml in simplest form.

f) If $15^2 = 225$ then find $(1.5)^2$.

g) Find the median of the observations 59, 75, 68, 70, 74, 75, 80.

h) If length and breadth of a rectangle are 5cm and 8cm respectively then calculate its perimeter.

i) In ΔPQR if $\angle P = 70^\circ$, $\angle Q = 60^\circ$ then find $\angle R$.

j) Write the formula to calculate total surface area of cone.

Q4) Explain the difference between syllabus and curriculum. Explain the methods of curriculum construction with its advantages and limitations. **[15]**

OR

What is content analysis? What points will you consider for content analysis? Analyse content of any one unit from Mathematics subject.

Q5) Explain Inductive - Deductive methods of teaching Mathematics. How will you teach the unit Laws of Indices by using Inductive-Deductive method? **[15]**

OR

What are learning resources? Explain the different learning resources in Mathematics. As a teacher which learning resources will you consider for teaching unit "Mensuration"?

Q6) Answer in brief (any two) **[10]**

a) Write the objective of teaching Mathematics at secondary level.

b) Write internal aspects and external aspects of Mathematics textbook analysis.

c) Write merits and demertis of Experimental methods.

d) Explain the importance of Mathematics laboratory.

✖ ✖ ✖

Total No. of Questions : 6]

गणित

[एकूण गुण: 80

प्रश्न 1) **पुढील उदाहरणे सोडवा.** **[15]**

अ) **सोडवा :** $3 \times \{4[85+5 - (15\div3)] + 2\}$

ब) **अवयव पाडा :** $P^2 - 7P - 44$

क) 1225 **चे वर्गमूळ अवयव पद्धतीने काढा.**

ड) x हे y **शी समचलनात आहे,** $x = 7$ **असतांना** $y = 35$ **तर चलनाचा स्थिरांक काढा व चलनाचे समीकरण लिहा.**

इ) **पुढील वर्गसमीकरण अवयव पद्धतीने सोडवा.**

$x^2 - 15x + 54 = 0$

किंवा

अ) **पुढील एकसामाईक समीकरणे सोडवा.**

$2x - 3y = 9 ; 2x + y = 13$

ब) **भागाकार करा आणि भागाकार व बाकी लिहा.**

$(P^2 + 7P - 5) \div (P + 3)$

क) 10 **क्विंटल सोयाबीनची किंमत रू.** 36,000 **आहे. तर** 8 **क्विंटल सोयाबीनची किंमत काढा.**

ड) **सोडवा :** $3(y + 8) = 10(y - 4) + 8$

इ) **विस्तार करा :** $(3x + 4y) (3x + 5y)$

प्रश्न 2) **पुढीलपैकी कोणतेही तीन प्रश्न सोडवा.** **[15]**

अ) **सिद्ध करा : ''समांतरभुज चौकोनाचे कर्ण एकमेकांना दुभागतात.''**

ब) 8 **सेमी बाजू असलेला समभुज त्रिकोण काढून त्याचे अंतर्वर्तुळ काढा.**

क) **एका वृत्तचितीचा परीघ** 132 **सेमी आणि उंची** 25 **सेमी असेल तर त्या वृत्तचितीचे घनफळ काढा.**

ड) **आज एक मशीन** 2,50,000 **रूपयांना खरेदी केले. घसाऱ्याचा दर दरवर्षी** 10% **असल्यास दोन वर्षानंतर मशीनची किंमत खरेदीपेक्षा किती कमी होईल?**

इ) **दुकानदार एका दूरदर्शन संचावर शेकडा** 11 **सूट देतो. त्यामुळे गिऱ्हाइकास तो संच** 22, 250 **रूपयांस मिळतो, तर त्या दूरदर्शन संचाची छापील किंमत काढा.**

प्रश्न 3) पुढील उदाहरणे सोडवा. **[10]**

अ) व्याख्या लिहा : नैसर्गिक संख्या

ब) $4^7 \div 4^5$ ची किंमत काढा.

क) जर $m - 5 = -12$ तर m ची किंमत काढा.

ड) 160 चे 35% काढा.

इ) 1 लिटरचे 250 मिली शी असलेले गुणोत्तर संक्षिप्त रूपात लिहा.

फ) जर $15^2 = 225$ तर $(1.5)^2$ काढा.

य) पुढील निरीक्षणांची मध्यगा काढा.

59, 75, 68, 70, 74, 75, 80.

र) जर एका आयताची लांबी व रूंदी 5 सेमी व 8 सेमी असेल तर त्याची परीमिती काढा.

ल) ΔPQR मध्ये जर $\angle P = 70^\circ$, $\angle Q = 60^\circ$ तर $\angle R$ काढा.

व) शंकूचे एकूण पृष्ठफळ काढण्याचे सूत्र लिहा.

प्रश्न 4) अभ्यासक्रम आणि पाठ्यक्रम यातील फरक स्पष्ट करा. अभ्यासक्रम रचनेच्या पद्धती तिच्या फायदे व मर्यादा यासह स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

आशय विश्लेषण म्हणजे काय? आशय विश्लेषणासाठी कोणते मुद्दे तुम्ही विचारात घ्याल? गणित विषयातील कोणत्याही एका घटकाचे आशय विश्लेषण करा.

प्रश्न 5) गणित अध्यापनाची उद्गामी-अवगामी पद्धत स्पष्ट करा. तुम्ही उद्गामी-अवगामी पद्धतीचा वापर घातांकाचे नियम शिकवितांना कसा कराल? **[15]**

किंवा

अध्ययन स्रोत म्हणजे काय? गणितातील विविध अध्ययन स्रोत स्पष्ट करा. एक शिक्षक म्हणून 'महत्वमापन' हा घटक शिकविण्यासाठी कोणते अध्ययन स्रोत वापराल?

प्रश्न 6) थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन) **[10]**

अ) माध्यमिक स्तरावर गणित अध्यापनाची उद्दिष्टे लिहा.

ब) गणित पाठ्यपुस्तक विश्लेषणाचे अंतर्गत घटक आणि बाह्य घटक लिहा.

क) प्रायोगिक पद्धतीचे गुण आणि मर्यादा लिहा.

ड) गणित प्रयोगशाळेचे महत्त्व स्पष्ट करा.

☯☯☯☯

Total No. of Questions : 6]

ECONOMICS

[Max. Marks :80

Q1) Explain the following challenges before Indian Economy. **[15]**

a) Population

b) Corruption

c) Hoarding

OR

Explain the study of economics with the help of the following terms. **[15]**

a) Meaning and Defination

b) Nature

c) Importance

Q2) Write short note on the following (Any Three) **[15]**

a) Explain the functions of money.

b) Explain the characteristics of micro economics.

c) Explain the primary functions of commercial Banking.

d) Explain the types of utility.

e) Explain the current importance of deficit budgeting.

Q3) A) Choose the correct alternatives and Complete the sentences. **[5]**

i) Market demand is a total purchasing by _______ buyers.
(some, all, one)

ii) National Income is the subject matter of _______.
(micro economics, macro economics, Industrial economics)

iii) Land is a free gift of _______.
(human, nature, God)

iv) Central Bank has the ________ of note issue.
(monopsony, monopoly, Duopoly)

v) Micro Economics is a _________ equilibirium approach.
(General, Partial, Total)

B) Match the Pairs: **[5]**

	Group 'A'		Group 'B'
i)	Year of Great Divide	a)	Demand for electricity
ii)	Inferior goods	b)	1921
iii)	Composite demand	c)	Medium goods
iv)	Perfect competition	d)	1991
v)	Papers purchased by the publisher	e)	Gifen goods
		f)	Homogeneous goods

Q4) What is corelation? How will you corelate economics with other six subject? Explain with suitable examples. **[15]**

OR

Explain the meaning and importance of a structure of Economics subject. Prepare a structure of any two branches of Economic subject. **[15]**

Q5) Explain the project method on the basis of following points. **[15]**

a) Nature
b) Types
c) Steps
d) Role of Teacher
e) Usefulness

OR

Explain the qualities of goods economic teacher. Suggest activities for quality enhancement of economics teacher. **[15]**

Q6) Explain the following : (any two) **[10]**

a) Explain the difference between curriculum & syllabus.
b) Explain the technology based learning resources.
c) State the objectives of teaching economics.
d) Explain the limitations of traditional learning resources.

✘ ✘ ✘

Total No. of Questions : 6]

अर्थशास्त्र

[एकूण गुण: 80

प्रश्न 1) भारतीय अर्थव्यवस्थेसमोरील खालील आव्हाने सविस्तर स्पष्ट करा. **[15]**

अ) लोकसंख्या

ब) भ्रष्टाचार

क) साठेबाजी

किंवा

अर्थशास्त्र अभ्यासाचे खालील मुद्‌दयांच्या सहाय्याने स्पष्टीकरण करा. **[15]**

अ) अर्थ व व्याख्या

ब) स्वरूप

क) महत्त्व

प्रश्न 2) खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणत्याही तीन) **[15]**

अ) पैशाची कार्ये स्पष्ट करा.

ब) समग्रलक्षी अर्थशास्त्राची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.

क) व्यापारी बँकांची प्राथमिक कार्ये स्पष्ट करा.

ड) उपयोगितेचे प्रकार स्पष्ट करा.

इ) तुटीच्या अंदाजपत्रकाचे आजच्या काळातील महत्त्व स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) अ) कंसात दिलेल्या पर्यायातील योग्य पर्याय निवडून विधाने पूर्ण करा व लिहा. **[5]**

i) बाजार मागणी ही ……… ग्राहकांनी केलेली एकूण मागणी होय.
(काही, सर्व, एक)

ii) राष्ट्रीय उत्पन्न हा ………… चा अभ्यास विषय आहे.
(सुक्ष्म अर्थशास्त्र, स्थूल अर्थशास्त्र, औद्योगिक अर्थशास्त्र)

iii) भूमी ही ………….. विनामूल्य देणगी आहे.
(मानवाची, निसर्गाची, देवाची)

iv) मध्यवर्ती बँकेकडे नोटा छापण्याची ……….. असते.
(ग्राहक मक्तेदारी, मक्तेदारी, द्वयाधिकार)

v) सूक्ष्मलक्षी अर्थशास्त्र म्हणजे ………….. समतोलाचा दृष्टीकोन होय.
(सर्वसाधारण, आंशिक, एकूण)

ब) जोड्या जुळवा. **[5]**

'अ' गट		'ब' गट	
i)	महाविभाजनाचे वर्ष	अ)	विजेची मागणी
ii)	कनिष्ठ वस्तू	ब)	1921
iii)	संमिश्र मागणी	क)	मध्यम वस्तू
iv)	पूर्ण स्पर्धा	ड)	1991
v)	प्रकाशकाने खरेदी केलेले कागद	इ)	गिफेन वस्तू
		फ)	एकजिनसी वस्तू

प्रश्न 4) समवाय म्हणजे काय ते सांगून तूम्ही अर्थशास्त्र विषयाचा इतर सहा शालेय विषयांशी असलेला समवाय सोदाहरण स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

अर्थशास्त्र संरचनेचा अर्थ व महत्त्व स्पष्ट करा. अर्थशास्त्र विषयाच्या कोणत्याही दोन शाखांची संरचना तयार करा.

प्रश्न 5) प्रकल्प पद्धतीचे स्पष्टीकरण खाली दिलेल्या मुद्दयांना अनुसरून करा. **[15]**

अ) स्वरूप

ब) प्रकार

क) पायऱ्या

ड) शिक्षकाची भूमिका

इ) उपयुक्तता

किंवा

चांगल्या अर्थशास्त्र शिक्षकाची गुणवैशिष्टे स्पष्ट करा. अर्थशास्त्र शिक्षकाच्या गुणवत्ता विकासासाठी कोण–कोणते उपक्रम सूचवाल.

प्रश्न 6) खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर उत्तरे लिहा. **[10]**

अ) अभ्यासक्रम व पाठ्यक्रम यातील फरक स्पष्ट करा.

ब) तंत्रज्ञानाधिष्ठित अध्ययन स्रोत स्पष्ट करा.

क) अर्थशास्त्र अध्यापनाची उद्‌दिष्टे सांगा.

ड) पारंपारिक अध्ययन स्रोतांच्या मर्यादा स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 6]

INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGY

[Max. Marks :80

Q1) What is meant by hardware? Explain in detail input, output and storage devices with examples. **[15]**

OR

Describe the concept of operating system with its types. How will you use MS-power point for effective teaching? Explain with examples.

Q2) Answer the following (Any three) **[15]**

a) Write the need of ICT in Education.

b) Explain copyright Act.

c) Write educational usage of blog.

d) As a teacher now will you use internet in teaching learning process.

e) Explain importance of netiqueties.

Q3) A) Fill in the blanks with correct option from bracket. **[5]**

i) Ctrl + A is used to _______
(Copy, cut, select, save)

ii) _______ device is a storage device.
(Speaker, Hard disk, Mouse, Monitor)

iii) ______ is a example of Blog.
(Chat, e-paper, e-mail, News)

iv) ______ application software is useful to prepare letter of students.
(MS-word, Ms-Excel, MS-Power Point, Paint)

v) Deleted files and folders are automatically saved in ________.
(Status Bar, Menu Bar, Recycle Bin, Desktop)

B) Give the full forms of the following. **[5]**

i) ROM

ii) CPU

iii) FTP

iv) WAN

v) HTTP

Q4) Explain Nature, scope and objectives of ICT subject at higher secondary level with suitable examples. **[15]**

OR

What is the need and importance of textbook of ICT? Explain the difference between curriculum and syllabus.

Q5) Explain Demonstration of teaching ICT with following points. **[15]**

a) Concept

b) Features

c) Advantages

d) Limitations

e) Educational implication.

OR

What are the learning resources of ICT subject? How will you use following resources in teaching learning process.

a) Facebook

b) Whatsapp

c) Video conferencing

Q6) Answer in brief (any two) **[10]**

a) Explain the concept of blended learning.

b) Explain the competencies of ICT teacher.

c) Write down the difference between online and offline resources of ICT.

d) Concept of Computer Assisted Instruction.

x x x

Total No. of Questions : 6]

माहिती आणि संप्रेषण तंत्रज्ञान

[एकूण गुण: 80

प्रश्न 1) हार्डवेअर म्हणजे काय? इनपुट, आऊटपुट आणि स्टोरेज साधने उदाहरणांसह स्पष्ट करा. [15]

किंवा

ऑपरेटिंग सिस्टीमची संकल्पना स्पष्ट करून त्याचे प्रकार सविस्तर स्पष्ट करा. प्रभावी अध्यापनासाठी एम. एस. पॉवर पाईंटचा वापर कसा कराल ते सोदाहरण स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही तीन) [15]

अ) माहिती आणि संप्रेषण तंत्रज्ञानाची शिक्षणातील गरज लिहा.

ब) स्वामित्व हक्क कायदा स्पष्ट करा.

क) ब्लॉक चे शैक्षणिक उपयोग लिहा.

ड) माहिती तंत्रज्ञान शिक्षक म्हणून अध्ययन–अध्यापनामध्ये आंतरजाळाचा वापर कसा कराल?

इ) नेटिकेटचे महत्त्व स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) अ) कंसातील योग्य पर्यायाची निवड करून रिकाम्या जागा पूर्ण करा. [5]

i) Ctrl + A याचा वापर .... केला जातो.
(कॉपीसाठी, कटसाठी, सिलेक्टसाठी, सेव्हसाठी)

ii) .... हे साठवण उपकरण आहे.
(स्पीकर, हार्डडिस्क, माऊस, मॉनिटर)

iii) .... हे ब्लॉगचे उदाहरण आहे.
(चैट, ई–पेपर, ई–मेल, न्यूज)

iv) विद्यार्थ्यांना पत्र तयार करण्यासाठी .... हे ॲप्लिकेशन सॉफ्टवेअर उपयुक्त आहे.
(एम.एस.वर्ड, एम.एस.एक्सेल, एम.एस.पॉवर पॉईंट, पेंट)

v) डिलिट केलेल्या फाईल्स आणि फोल्डर ह्या .... मध्ये जमा होतात.
(स्टेटस बार, मेनू बार, रिसायकल बिन, डेस्कटॉप)

ब) खालील संज्ञाचे पुर्ण रूप लिहा. [5]

i) ROM

ii) CPU

iii) FTP

iv) WAN

v) HTTP

प्रश्न 4) उच्च माध्यमिक स्तरावरील माहिती आणि संप्रेषण तंत्रज्ञान विषयाच्या अध्यापनाचे स्वरूप, व्याप्ती आणि उद्दिष्ट्ये सोदाहरण स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

माहिती संप्रेषण तंत्रज्ञान पाठ्यपुस्तकाची गरज आणि महत्त्व काय आहे? अभ्यासक्रम आणि पाठ्यक्रम यांतील फरक स्पष्ट करा.

प्रश्न 5) माहिती आणि संप्रेषण तंत्रज्ञान विषयाच्या अध्यापनाची दिग्दर्शन पद्धती पुढील मुद्दयांद्वारे स्पष्ट करा. **[15]**

अ) संकल्पना

ब) वैशिष्ट्ये

क) फायदे

ड) मर्यादा

इ) शैक्षणिक उपयोजन

किंवा

माहिती संप्रेषण आणि तंत्रज्ञान विषयाचे अध्ययन स्त्रोत कोणते आहेत? खालील स्त्रोतांचा तुम्ही अध्ययन-अध्यापनात कसा उपयोग कराल?

अ) फेसबुक

ब) व्हॉट्सॲप

क) व्हिडिओ कॉन्फरन्सिंग

प्रश्न 6) खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन) **[10]**

अ) ब्लेंडेड लर्निंग ची संकल्पना स्पष्ट करा.

ब) माहिती संप्रेषण आणि तंत्रज्ञान शिक्षकाच्या क्षमता.

क) ऑनलाइन आणि ऑफलाइन स्त्रोत यांतील फरक स्पष्ट करा.

ड) संगणक सहाय्यित अनुदेशनाची संकल्पना स्पष्ट करा.

☯☯☯☯

Total No. of Questions : 6]

GERMAN

[Max. Marks :80

Q.1. Welche deutsche Geschichte / deutsches Märchen gefällt dir ? Würdest du sie im DaF Unterricht einsetzen? Warum? **(15)**

Oder

Was verstehst du unter Adjektivdeklination? Erkläre mit Beispielen. **(15)**

Q .2. Answer the following (Any three) **(15)**

1. Schreibe einen Aufsatz über – Meine Hobbys. Anhaltspukte - Wann hast du Zeit für deine Hobbys, Allein zu Hause, mit der Familie, mit den Freunden.
2. Du bist fremd in der Stadt und willst die Sehenswürdigkeiten besichtigen. Du gehst in das Informationszentrum. Was passiert dort? Schreibe einen Dialog.
3. Schreibe eine E-Mail an deinen Freund / deine Freundin über dein Haus / deine Wohnung. Anhaltspukte – Lage, Zimmer, Möbel, Lieblingszimmer.
4. Schreib etwas über deine Eltern - Alter, Beruf, Hobbys, deine Aktivitäten mit deinen Eltern.
5. Dein Chef, Herr Rosenbauer, möchte mit allen Kollegen seinen Geburtstag feiern und schickt eine Einladung zur Party. Schreibe Herrn Rosenbauer eine E-Mail:
   - Bedanke dich
   - Biete deine Hilfe an.
   - Frage nach dem Weg.

Q.3. Grammar **(10)**

1. Luisa applies for a german visa. (Translate into German)
2. Meine Oma arbeitet im Garten gern. Manchmal helfe ich ______ . (Fill up the Personal pronoun)

3. Die Kinder essen Eis. Es ist kalt draußen. (Join the sentences)
4. Im Reisebüro kann man eine Flugreise buchen. (Form question)
5. Bringt ihr die Cola mit? (Change the sentence into present perfect tense)
6. Der Tourist fragt _______ d____ Weg zum Bahnhof. (Fill up the Preposition and article)
7. In der Freizeit liest Sandra gern etwas. _______ sieht sie fern, aber ____ _______ malt sie. (Compare)
8. Abends sitzen die alt____ Leute im groß___ Park. (Fill up the adjectiv ending)
9. Write two suitable verbs – Suppe - ________ , _________
10. Find odd man out.
    Klavier, Flöte, Tennis, Violine
    Waschmachine, Fenster, Mikrowelle, Elektroherd

Q.4. With reference to New Education Policy, how leaning German would help the students as a skill? **(15)**

OR

Explain the blended way of teaching - learning German. How can you use online and offline resources in teaching German in secondary school ? **(15)**

Q.5. According to you what is the ideal method of teaching German in an offline class. Explain the need of language laboratory. **(15)**

OR

Explain the need of teaching aids in German class. What modern teaching aids can you use while teaching German? **(15)**

Q.6. Write short notes (any two): **(10)**
1. Incorporating various educational games in a German class
2. Place of German in secondary school curriculum.
3. The qualities and competencies of a German Teacher
4. An ideal German text book

x x x

Total No. of Questions : 6]

FRENCH

[Max. Marks :80

Q.1. Quels sont les pronoms personnels qu'on enseigne dans la classe XI et XII ? Expliquez avec des exemples. **(15)**

OU

Qu'est-ce que c'est l'accord du participe passé? **(15)**

Q .2. Répondez aux questions suivantes en 150-175 mots (3 au choix): **(15)**

1. Décrivez une région française de votre choix.

2. Décrivez une fête de votre choix.

3. Écrivez un mél à un(e) ami(e) français(e), lui décrivant un voyage que vous avez fait.

4. Un(e) ami(e) est malade. Écrivez-lui une lettre pour lui faire la morale.

5. Un(e) ami(e) français(e) visite votre école. Vous lui faites visiter le campus – les bâtiments, le terrain de sport, la cantine . . .

Q.3. Faites selon les consignes **(10)**

1. Mettez au pluriel :

    L'étudiant tunisien voyage avec son ami.

2. Remplacez les noms par le pronom qui convient :

    Moi et mon frère avons vu ce film.

3. Transformez l'adjectif entre parenthèses en adverbe convenable :

    Le vent souffle (fort).

4. Mettez le verbe entre parenthèses au temps qui convient :

    S'il faisait beau, nous (partir) en voyage.

5. Complétez avec un pronom relatif qui convient :

    Voilà le fleuve _____ les eaux sont médicinales.

6. Complétez avec tout, toute, tous, toutes :

Il a mangé _______ le gâteau.

7. Mettez le verbe entre parenthèses au temps indiqué :

Nous (descendre – passé composé) les meubles de notre appartement.

8. Complétez avec quel, quelle, quels, quelles :

______ belle surprise !

9. Complétez avec la forme correcte de l'adjectif :

Notre voiture n'est pas aussi (neuf) que la leur.

10. Complétez avec l'adjectif démonstratif qui convient :

Tous les appartements dans _____ immeuble sont grands.

Q.4. What is the nature and scope of teaching French as a foreign language? **(15)**

OR

What is the importance of LSRW in teaching-learning of French? **(15)**

Q.5. What is the use of punctuation in the French language? What are the punctuation marks used while writing French? **(15)**

OR

What are the best strategies of good management of a French class? **(15)**

Q.6. Write short notes (any two): **(10)**

1. Tenses of the past taught in class XI and XII in the HSC board.
2. Importance of oral exams in std X and XII.
3. Importance of teaching French in today's world.
4. Qualifications of the French teacher in std X and std XII and their importance.

X X X

Total No. of Questions : 6]

ENGLISH VERSION

FRENCH

[Max. Marks :80

Q.1. Which are the personal pronouns taught in STD XI and XII ? Explain with examples. **(15)**

OR

What is the agreement of the past participle? **(15)**

Q .2. Answer the following questions in 150-175 words (any 3): **(15)**

1. Describe a French region of your choice.

2.Describe a festival which you like.

3. Write a letter to a French friend to describe a journey that you went on.

4. A friend has fallen ill. Write him/her a letter to boost his/her morale.

5. A French friend visits your school. You show him your campus – the buildings, the sports ground, the canteen . . .

Q.3. Do as directed : **(10)**

1. Mettez au pluriel :

    L'étudiant tunisien voyage avec son ami.

2. Remplacez le nom par le pronom qui convient :

    Moi et mon frère avons vu ce film.

3. Transformez l'adjectif entre parenthèses en adverbe convenable :

    Le vent souffle (fort).

4. Mettez le verbe entre parenthèses au temps qui convient :

    S'il faisait beau, nous (partir) en voyage.

5. Complétez avec un pronom relatif qui convient :

    Voilà le fleuve _____ les eaux sont médicinales.

6. Complétez avec tout, toute, tous, toutes :

Il a mangé _______ le gâteau.

7. Mettez le verbe entre parenthèses au temps indiqué :

Nous (descendre – passé composé) les meubles de notre appartement.

8. Complétez avec quel, quelle, quels, quelles :

______ belle surprise !

Complétez avec la forme correcte de l'adjectif :

Notre voiture n'est pas aussi (neuf) que la leur.

10. Complétez avec l'adjectif démonstratif qui convient :

Tous les appartements dans _____ immeuble sont grands.

Q.4. What are the objectives of teaching French as a foreign language? **(15)**

OR

What is the importance of LSRW in teaching-learning of French? **(15)**

Q.5. What is the use of punctuation in the French language? What are the punctuation marks used while writing French? **(15)**

OR

What are the best strategies of good management of a French class? **(15)**

Q.6. Write short notes (any two): **(10)**

1. Tenses of the past taught in class XI and XII in the HSC board.

2. Importance of oral exams in std X and XII.

3. Importance of teaching French in today's world.

4. Qualifications of the French teacher in std X and std XII and their importance.

x x x

Total No. of Questions : 6]

JAPANESE

[Max. Marks :80

問題1A. 次の中から1つ選んで300字で書きなさい。 (10Marks)

1.わたしの　かぞく　　　2.私の友人

問題1B. 手紙を書く (5Marks)

私は日本の友達と会います。その友人がいつどこでインドに来るかを伝える手紙。

OR

問題1A. つぎの　わだいから　一つえらんで　さくぶんを　かきなさい。 (10Marks)

1.休みの日　　　2. 就業日

問題1B. 次の　わだいの　中から　1つ　えらんで、手紙を　書きなさい。 (5Marks)

日本語の　べんきょうの　ことを　りょうしんに　手紙で　つたえてください。

問題2. 以下から選んで記入してください。 (ANY3) (15 Marks)

1. 日本語の　あいさつをつかって　せんせいとの　かいわを　つくってください。
2. ニュースを日本語で書き留めます。
3. 下の　えを　みて、せつめい　しなさい。

4. 試験の時間割を書き留めます。
5. あなたのしゅみについてかきなさい。

問題３．つぎの　ぶんを　よんで　てきとうな　こたえを　えらびなさい。（10Marks）

Read the following sentences carefully and choose the correct answer and write it on the blank line.

1) マリアさん：　____。
　マイケルさん：ありがとうございます。

1. いっていらっしゃい
2. いただきます
3. おめでとうございます
4. おかえりなさい

２）わたしの　いちばん　すきな　やさいは　____です。

1. うさぎ
2. オクラ
3. すいか
4. くじゃく

３）きょうは　いつか　です。あさっては__1____です。

1. なのか
2. ここのか
3. むいか
4. ようか

４）インドの　____に　ある　カシュミールは　さむい　ところです。

1. ひがし
2. みなみ
3. にし
4. きた

５）山田：ありがとうございます。

　田中：________。

1. すみません
2. おかげさまで
3. どういたしまして
4. そうですね

6）寺田さん：きょうは　にちようび　ですね。
山川さん：いいえ、にちようびは　おとといでした。きょうは__2__です。

1. げつようび
2. かようび
3. どようび
4. きんようび

7）ゆきこさん：おばあさんは　まだ　日本に　いますか。
アンさん：　ええ、____は　まだ　日本に　います。

1. そふ
2. おば
3. そば
4. そぼ

8）田中さんは　毎日　１０時１０分まえに　クラスに　きますが、
今日は　２０分　おそく　きました。
田中さんは　今日、何時に　クラスに　きましたか。

1. ９：５０
2. １０：２０
3. １０：１０
4. １０：００

9）みかんが　やっつと　りんごが　むっつ　あります。
ぜんぶで　______です。

1. じゅういち
2. じゅう
3. ななつ
4. じゅうよん

10）　ゆうべ　さんじかん________べんきょうしました。

1. ごろ
2. ぐらい
3. ごろい
4. ぐらご

Q.4 Write down the importance of 'Japanese' as a foreign language. Explain the functional, cultural and literary roles of Japanese as a foreign language. 15

OR

Q4. Explain the nature and scope of Japanese Subject in school curriculum. What qualities and competencies should 'Japanese' teacher possess? Illustrate. 15

Q.5 Explain 'Structural Approach' of Japanese with reference to the following points: a.Concept, b.Features, c.Merits, d.Limitations, e.Role of a teacher 15

OR

Q.5 Write down the concept, need and importance of learning resources. Explain any two traditional learning resources with suitable examples. 15

Q 6. Write Short Notes (Any 2) 10

a. Technology based learning resources

b. Deductive method in Teaching Grammar in Japanese

c. Direct Method to teach Japanese language

d. Explain any 2 activities to inculcate life skills in students with Japanese language

x x x

Total No. of Questions : 6]

PHYSICS

[Max. Marks :80

Q1) a) What are fundamental quantities and fundamental units? Write two examples of fundamental quantities and their S.I. and C.G.S. units. **[8]**

b) Write statement & derive expression of law of conservation of momentum. **[7]**

OR

a) What are different scale of thermometer Establish the relationship between them. Derive Ideal Gas equation. **[8]**

b) What is energy and give examples of any two forms of energy? Reema takes 40 sec. to carry a box weighing 20 kg. to a height of 5m. How much power she used. **[7]**

Q2) Answer the following questions (any three) **[15]**

a) What is inertia? Write the types of inertia.

b) Write difference between displacement and velocity with suitable examples.

c) Write Left Hand Thumb rule with suitable diagram.

d) Write short note on 'SONAR'.

e) Write short note on the 'magnetic effect of electric current'.

Q3) Choose the correct alternative and rewrite the answer. **[10]**

a) Water stored in a dam possesses-

i) Kinetic energy ii) Potential energy

iii) Gravitational energy iv) Electrical energy

b) A man carries a suitcase in his hand and climbs up the stairs the work done by the man is -

i) Negative ii) Positive

iii) Zero iv) None of these

c) When a rubber balloon held between the hands is pressed, it's shape changes. This happens because _______

i) balanced forces act on the balloon

ii) unbalanced forces act on the balloon

iii) frictional forces act on the balloon

iv) gravitational forces act on the balloon

d) From the options given below the specific heat of _______ is maximum.

i) Copper ii) Silver

iii) Iron iv) Mercury

e) For a fix temperature the velocity of sound does not depend on the ________.

i) Molecular weight ii) Density

iii) Temperature iv) Pressure

f) To hear an echo, the total distance covered by sound from the point of generation to the reflecting surface and back should be atleast ______

i) 36 m ii) 17.2 m

iii) 34.4 m iv) 19 m

g) The magnetic field of a ________ is like a magnetic field of a bar magnet.

i) current carrying wire ii) current carrying ring

iii) current carrying solenoid iv) current carrying rectangular loop

h) A shotput thrown by an athelete is said to be in

i) rectilinear motion ii) rotatory motion

iii) curvilinear motion iv) oscillatory motion

i) A body falling freely under gravity shows a _______

i) uniferm acceleration ii) nonuniform acceleration

iii) uniform velocity iv) variable velocity

j) The dimensional formula of velocity is ________

i) $[M^0L^1T^{-1}]$ ii) $[M^1L^1T^0]$

iii) $[M^0L^{-1}T^1]$ iv) $[M^1L^1T^{-1}]$

Q4) Explain analysis of Physics subject textbook considering internal and external criteria. **[15]**

OR

Explain nature of physics subject at secondary level. Illustrate correlation of physics subject with other disciplines. **[15]**

Q5) Explain the Laboratory method of teaching physics with reference to - **[15]**

a) Nature

b) Steps involved

c) Merits

d) Limitations

e) Role of a teacher

OR

Describe 5E learning model of teaching physics subject. **[15]**

Q6) Write notes on (any two) **[10]**

a) Planning of physics laboratory at secondary level.

b) Steps involved in project method of teaching physics.

c) Steps of content analysis in physics subject.

d) Learning resources in physics subject.

x x x

Total No. of Questions : 6]

भौतिकशास्त्र

[एकूण गुण: 80

प्रश्न 1) अ) मुलभूत राशी आणि मुलभूत एकक म्हणजे काय? मुलभूत राशींची दोन उदाहरणे लिहून त्यांची S. I. आणि C. G. S. एकके लिहा. **[8]**

ब) संवेग अक्षय्यतेच्या नियमाचे विधान लिहून समीकरण मिळवा. **[7]**

किंवा

अ) तापमापीच्या विविध मोजपद्धती (Scales) कोणत्या? त्यामधील संबंध प्रस्थापित करा. आदर्श वायू समीकरण मिळवा. **[8]**

ब) ऊर्जा म्हणजे काय आणि उर्जेच्या कोणत्याही दोन रूपांची उदाहरणे द्या.

रीमाला 20 किलो वजनाचे खोके 5 मीटर उंचीवर नेण्यास 40 सेकंद लागतात. तर तिने किती शक्ती वापरली? **[7]**

प्रश्न 2) खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणतेही तीन) **[15]**

अ) जडत्व म्हणजे काय? जडत्वाचे प्रकार लिहा.

ब) विस्थापन आणि वेग यांच्यातील फरक योग्य उदाहरणांसह लिहा.

क) योग्य आकृतीसह डाव्या हाताच्या अंगठ्याचा नियम (Left Hand Thumb Rule) लिहा.

ड) टीप लिहा – 'सोनार' (Sonar).

इ) 'विद्युत प्रवाहाच्या चुंबकीय प्रभावावर' टीप लिहा.

प्रश्न 3) योग्य पर्याय निवडा आणि उत्तर पूर्ण वाक्यात लिहा. **[10]**

अ) धरणात साठवलेल्या पाण्यामध्ये .... असते.

i) गतिज ऊर्जा ii) स्थितीज ऊर्जा

iii) गुरूत्वाकर्षण ऊर्जा iv) विद्युत ऊर्जा

ब) एक माणूस हातात सुटकेस घेऊन पायऱ्या चढतो तर त्या माणसाने केलेले काम म्हणजे –

i) नकारात्मक ii) सकारात्मक

iii) शून्य iv) यापैकी काहीही नाही

क) हातामध्ये धरलेला रबरी फुगा दाबल्यावर त्याचा आकार बदलतो हे घडते कारण –

i) संतुलित बळ फुग्यावर कार्य करतात ii) असंतुलित बळ फुग्यावर कार्य करतात

iii) घर्षण बळ फुग्यावर कार्य करतात iv) गुरूत्वाकर्षण बळ फुग्यावर कार्य करतात

ड) खाली दिलेल्या पर्यायांत .... ची विशिष्ट ऊर्जा सर्वाधिक आहे.

i) तांबे ii) चांदी

iii) लोखंड iv) पारा

इ) स्थिर तापमानासाठी ध्वनीचा वेग यावर अवलंबून नाही ....

i) आण्विक वजन ii) घनता

iii) तापमान iv) दाब

फ) प्रतिध्वनी ऐकण्यासाठी ध्वनीच्या उगम बिंदूपासून ते परावर्तित पृष्ठभाग आणि परतीचे एकूण अंतर .... असावे.

i) 36 मी. ii) 17.2 मी.

iii) 34.4 मी. iv) 19 मी.

य) .... चे चुंबकीय क्षेत्र बार चुंबकाच्या चुंबकीय क्षेत्रासारखे असते.

i) विद्युतप्रवाह वाहून नेणारी तार ii) विद्युत प्रवाह वाहून नेणारी रिंग

iii) विद्युत प्रवाह वाहून नेणारे सोलेनोइड iv) विद्युत प्रवाह वाहून नेणारे आयताकृती लूप

र) ॲथलीटने फेकलेला शॉटपुट (Shotput) .... मध्ये असल्याचे म्हटले जाते.

i) सरळ रेषीय गति ii) परिभ्रमण गति

iii) वक्र गति iv) दोलन गति

ल) गुरूत्वाकर्षण अंतर्गत मुक्तपणे पडणारे व्यक्ती/वस्तु .... दाखवते.

i) एकसमान त्वरण ii) असमान त्वरण

iii) एकसमान वेग iv) परिवर्तनीय वेग

व) गति चे परिमाण .... आहे.

i) $[M^0L^1T^{-1}]$ ii) $[M^1L^1T^0]$

iii) $[M^0L^{-1}T^1]$ iv) $[M^1L^1T^{-1}]$

प्रश्न 4) अंतर्गत आणि बहिर्गत निकषांआधारे भौतिकशास्त्र विषयाच्या पाठ्यपुस्तकाचे विश्लेषण स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

माध्यमिक स्तरावरील भौतिकशास्त्र विषयाचे स्वरूप स्पष्ट करा. भौतिकशास्त्र विषयाचा इतर ज्ञानशाखांशी असलेला समवाय स्पष्ट करा. **[15]**

प्रश्न 5) भौतिकशास्त्र अध्यापनाची प्रायोगिक पद्धती खालील मुद्द्यांच्या आधारे स्पष्ट करा. **[15]**

अ) स्वरूप

ब) अंतर्भूत पायऱ्या

क) गुण

ड) मर्यादा

इ) शिक्षकाची भूमिका

किंवा

भौतिकशास्त्र विषय अध्यापनाचे 5E अध्ययन प्रतिमान सोदाहरण स्पष्ट करा. **[15]**

प्रश्न 6) टीपा लिहा. (कोणत्याही दोन) **[10]**

अ) माध्यमिक स्तरावरील भौतिकशास्त्र प्रयोगशाळेचे नियोजन.

ब) भौतिकशास्त्र अध्यापनाच्या प्रकल्प पद्धतीतील अंतर्भूत पायऱ्या.

क) भौतिकशास्त्र विषयातील आशय विश्लेषणाच्या पायऱ्या.

ड) भौतिकशास्त्र विषयातील अध्ययन स्रोत.

☯☯☯☯

Total No. of Questions : 6]

CHEMISTRY

[Max. Marks :80

Q1) a) Write difference between aromatic & aliphatic compounds. **[5]**

b) Write a note on "Classification of hydrocarbons". **[5]**

c) Write the mechanism of hydration of ethylene to ethyl alcohol. **[5]**

OR

a) Write difference between phenol & alcohol. **[5]**

b) What are 'f-block' elements? Write the general electronic configuration of actinides? **[5]**

c) Write a note on 'S-block' elements. **[5]**

Q2) Explain the following (Any three) : **[15]**

a) Write a brief note on third law of thermodynamics.

b) Describe the states of matter with example.

c) Write the classification of Drug.

d) What are the uses of cleansing agent in everyday life.

e) Explain 'Boyle's Law' with the help of suitable example.

Q3) A) Select the appropriate answer and rewrite the statement. **[5]**

i) A hydrocarbon in which two carbon atoms are joined by a double bond is called as an

a) Alkane b) Alkene

c) Alkyne d) Ionic bond

ii) The colour of phenolphthalein in basic medium is

a) Pink b) Red

c) Blue d) Green

iii) Which among the following is not a noble gas?

a) Argon b) Boron

c) Krypton d) Neon

iv) Conversion of a liquid to a gas at all temperature is called ________.

a) Evaporation b) Condensation

c) Boiling d) Sublimation

v) The first transition element is _______.

a) Chromium b) Nickel

c) Scandium d) Copper

B) Match the following : **[5]**

	A		B
i)	Baking soda	a)	Positive charge
ii)	Dry ice	b)	Antibiotic
iii)	Proton	c)	Benzene
iv)	Penicillin	d)	Propyne
v)	Aromatic hydrocarbon	e)	$NaHCO_3$
		f)	Negative charge
		g)	Solid CO_2

Q4) State the objectives of chemistry at secondary level. Do the analysis of textbook of any standard on the basis of internal and external aspects of textbook analysis. **[15]**

OR

What is correlation? Explain the correlation of chemistry with following subjects.

a) Mathematics
b) Physics
c) Biology, with suitable examples

Q5) Explain in brief 5E learning model. Elaborate 5E learning model on the basis of following points. **[15]**

a) Steps
b) Role of teacher
c) Merits
d) Limitations

OR

State the competencies of chemistry teacher. As a chemistry teacher what planning and organisation will you do before conducting any experiment in the laboratory?

Q6) Write short note on (Any two) : **[10]**

a) Explain the need & importance of content analysis.
b) Write merits & Demerits of Project method.
c) Importance of chemistry at higher secondary level.
d) Explain the learning resources in chemistry.

✗ ✗ ✗

Total No. of Questions : 6]

रसायनशास्त्र

[एकूण गुण: 80

प्रश्न 1) अ) सुगंधी संयुगे (Aromatic Compound) आणि ॲलिफॅटीक संयुगे यातील फरक स्पष्ट करा. [5]

ब) हायड्रोकार्बनच्या वर्गीकरणावर टिप लिहा. [5]

क) इथिलीनची इथाईल अल्कोहोलमध्ये होणारी हायड्रेशन प्रक्रिया लिहा. [5]

किंवा

अ) फिनॉल आणि अल्कोहोल यातील फरक लिहा. [5]

ब) 'एफ' खंडातील मूलद्रव्ये कोणती? ॲक्टीनाइड चे सामान्य इलेक्ट्रॉन संरूपण लिहा. [5]

क) 'एस्' खंडावर विस्तृत टिप लिहा. [5]

प्रश्न 2) थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही तीन) [15]

अ) थर्मोडायनामिकचा तिसरा नियम स्पष्ट करा.

ब) पदार्थांच्या अवस्था उदाहरणासहित स्पष्ट करा.

क) औषधाचे (Drug) वर्गीकरण लिहा.

ड) दैनंदिन जीवनातील परिमार्जकाचा (cleansing agent) उपयोग लिहा.

इ) 'बॉईल्सचा नियम' उदाहरणासहित स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) अ) खालीलपैकी योग्य पर्यायाची निवड करून विधान पुन्हा लिहा. [5]

i) ज्या हायड्रोकार्बनमध्ये दोन कार्बन अणू दूहेरी बंधाने जोडलेले असतात त्याला .... म्हणतात.

अ) अल्केन ब) अल्किन

क) अल्काइन ड) आयनिक बंध

ii) मूळ माध्यमात फिनोल्फथालीनचा रंग .... असतो.

अ) गुलाबी ब) लाल

क) निळा ड) हिरवा

iii) खालीलपैकी कोणता नोबल वायु नाही.

अ) अरगॉन ब) बोरॉन

क) क्रिप्टॉन ड) निऑन

iv) कोणत्याही तापमानाला द्रवरूप पदार्थाचे रूपांतर वायुरूप पदार्थात होण्याच्या प्रक्रियेला .... म्हणतात.

अ) बाष्पीभवन ब) घनीभवन

क) उत्कलन ड) संप्लवन

v) पहिले संक्रामक मूलद्रव्य .... हे आहे.

अ) क्रोमियम ब) निकेल

क) स्कॅंडियम ड) कॉपर

ब) जोड्या लावा. [5]

अ		ब	
i)	बेकिंग सोडा	अ)	धन प्रभार
ii)	शुष्क बर्फ	ब)	प्रतिजैविके
iii)	प्रोटॉन	क)	बेंझिन
iv)	पेनिसिलिन	ड)	प्रोपाइन
v)	ॲरोमॅटिक हायड्रोकार्बन	इ)	$NaHCO_3$
		फ)	ऋण प्रभार
		य)	स्थायु CO_2

प्रश्न 4) रसायनशास्त्राची माध्यमिक स्तरावरील उद्दिष्ट्ये लिहा. पाठयपुस्तक विश्लेषणाच्या अंतर्गत व बाह्य पैलूंच्या आधारे कोणत्याही एका इयत्तेचे पाठयपुस्तक विश्लेषण करा. [15]

किंवा

समवाय म्हणजे काय? रसायनशास्त्राचा खालील विषयांशी समवाय सोदाहरण स्पष्ट करा.

अ) गणित

ब) भौतिकशास्त्र

क) जीवशास्त्र

प्रश्न 5) 5E अध्ययन प्रतिमान सविस्तर स्पष्ट करा. 5E अध्ययन प्रतिमानाचे खालील मुद्यांच्या आधारे स्पष्टीकरण करा. [15]

अ) पायऱ्या

ब) शिक्षकाची भूमिका

क) फायदे

ड) मर्यादा

किंवा

रसायनशास्त्र शिक्षकाच्या क्षमता सांगा. रसायनशास्त्राचे शिक्षक म्हणून प्रयोगशाळेत प्रत्यक्ष प्रयोग करण्यापूर्वी तुम्ही कोणते नियोजन व संघटन कराल.

प्रश्न 6) टीपा लिहा. (कोणतेही दोन) [10]

अ) आशय विश्लेषणाची गरज व महत्त्व स्पष्ट करा.

ब) प्रकल्प पद्धतीचे फायदे व मर्यादा लिहा.

क) रसायनशास्त्राचे उच्च माध्यमिक स्तरावरील महत्त्व लिहा.

ड) रसायनशास्त्रासाठीचे अध्ययन स्त्रोत स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 6]

BIOLOGY

[Max. Marks :80

Q1) a) Differentiate between Eukaryotic & prokaryotic cell. **[5]**

b) Explain five salient features of Phylum "Mollusca". **[5]**

c) Explain the internal structure of mitochondria with neat labelled diagram. **[5]**

OR

a) Draw a neat labelled diagram of human digestive system and explain it briefly. **[5]**

b) Explain in brief types of microorganism. **[5]**

c) Explain the structure of typical flower with neat labelled diagram. **[5]**

Q2) Answer in short (any three) : **[15]**

a) Differentiate between chronic disease and acute disease.

b) Write applications of Biotechnology (any 5).

c) What is human genome project?

d) Write short note on "Biodiversity".

e) Explain in brief techniques of Enhancement in food production.

Q3) Choose the correct alternative & rewrite the answer in complete sentence. **[10]**

a) In plants water rises through ________.

i) Xylen ii) Phloen

iii) Pith iv) Cortex

b) Chromosomes are found in the organelle called _________.

i) Plastid ii) Mitochondria

iii) Nucleus iv) Golgi body

c) Which of the following causes Diarrhoea?

i) Bacteria ii) Parasitic

iii) Only i iv) i & ii both

d) Most commonly used substrate for industrial production of beer is _________.

i) barley ii) wheat

iii) corn iv) sugarcane

e) The type of pollination in Angiosperms is _________.

i) Self Pollination only ii) Cross Pollination only

iii) Indirect Pollination only iv) Direct Pollination only

f) Large, Fleshy & edible fruting bodies are produced by _______.

i) yeast ii) bacteria

iii) some fungi iv) algae

g) ______ of the following is symbiotic bacteria.

i) Lactobacilli ii) Rhizobium

iii) Yeast iv) Clostridium

h) Jointed appendages is a chracteristics of _________.

i) Annelida ii) Arthopoda

iii) Mollusca iv) Hemichordata

i) Which of the following is trace element

i) Mg ii) Nitrogen

iii) Sulphur iv) Mn

j) The Father of green revolution is _______.

i) Prof. Verghesekuren ii) Dr. Norman Enest Borlaug

iii) Robert Hooke iv) Johannes Purkinje

Q4) What is meant by co-relation? What are the types of co-relation with suitable example explain co-relation of Biology with physics, chemistry & mathematics. **[15]**

OR

Explain the concept of textbook analysis. Discuss the criteria which will you consider for analyzing the textbook of Biology with suitable example.

Q5) As a Biology teacher how you will help in planning, organization & maintaining Biology laboratory in your school. **[15]**

OR

What are the methods of teaching of Biology? With the help of following points explain the project method of teaching biology.

a) Nature

b) Method/steps

c) Advantages

d) Limitations

Q6) Write short notes (any two) : **[10]**

a) Explain any one method of construction of curriculum with example.

b) Discuss any five competencies of Biology teacher.

c) Explain in brief any five objectives of teaching Biology at secondary level.

d) Enlist learning resources of Biology explain any one of them.

x x x

Total No. of Questions : 6]

जीवशास्त्र

[एकूण गुण: 80

प्रश्न 1) अ) आदिकेंद्रकी पेशी आणि दृश्यकेंद्रकी पेशी यातील फरक लिहा. **[5]**

ब) मॉलुस्का (मृदुकाय) संघाची पाच वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा. **[5]**

क) नामनिर्देशित आकृतीसह तंतुकणिकेची आंतररचना स्पष्ट करा. **[5]**

किंवा

अ) मानवी अन्नपचन संस्थेची नामनिर्देशित आकृती काढून थोडक्यात स्पष्ट करा. **[5]**

ब) सूक्ष्मजीवांचे प्रकार थोडक्यात स्पष्ट करा. **[5]**

क) नामनिर्देशीत आकृतीसह फुलाची रचना स्पष्ट करा. **[5]**

प्रश्न 2) थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही तीन) **[15]**

अ) फरक स्पष्ट करा – जुनाट आजार आणि तीव्र आजार

ब) जैवतंत्रज्ञानाचे उपयोग स्पष्ट करा. (कोणतेही पाच)

क) मानवी जीनोम प्रकल्प म्हणजे काय?

ड) टीप लिहा–''जैवविविधता''.

इ) अन्ननिर्मिती वृद्धीची तंत्रे थोडक्यात स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) योग्य पर्याय निवडून संपूर्ण वाक्य पुन्हा लिहा. **[10]**

अ) वनस्पतींमध्ये पाणी .... मार्फत वर चढते.

i) जलवाहिनी ii) रसवाहिनी

iii) मुख्यभाग (Pith) iv) बाह्यपटल (Cortex)

ब) ज्या अंगकामध्ये गुणसुत्रे आढळतात त्यांना .... म्हणतात.

i) प्लास्टिड ii) तंतुकणिका

iii) केंद्रक iv) गॉल्गीकाय

क) खालीलपैकी डायरियाला कोण कारणीभूत आहे?

i) जीवाणू ii) परजीवी

iii) फक्त अ iv) अ आणि ब दोन्ही

ड) बिअरच्या औद्योगिक उत्पादनासाठी सर्वात जास्त वापरला जाणारा पदार्थ/घटक कोणता?

i) बारली ii) गहू

iii) मका iv) ऊस

इ) आवृत्तबीजी परागीकरणाचा प्रकार खालीलपैकी कोणता आहे?

i) फक्त स्वपरागीकरण ii) फक्त विरूद्ध परागीकरण

iii) फक्त अप्रत्यक्ष परागीकरण iv) फक्त प्रत्यक्ष परागीकरण

फ) मोठे, मांसल आणि खाण्यायोग्य असे फ्रुटींग बॉडीज तयार करणारे …………

i) यीस्ट ii) जीवाणू

iii) काही बुरशी iv) शैवाल

य) खालीलपैकी ………… हा सहजीवी जीवाणू आहे.

i) लॅक्टोबॅसिलाय ii) रायझोबियम

iii) यीस्ट iv) क्लॉस्ट्रीडीयम

र) संधिपाद अवयव हे …………… संघाचे वैशिष्ट्य आहे.

i) ॲनीलिडा ii) आर्थोपोडा

iii) मॉलुस्का iv) हेमीकॉर्डोटा

ल) खालीलपैकी कोणते कमी प्रमाणात असलेले (ट्रेस) घटक आहेत?

i) मॅग्नेशियम ii) नायट्रोजन

iii) सल्फर (गंधक) iv) मँगेनीज

व) हरित क्रांतीचे जनक कोण आहेत?

i) प्रा. वर्गीज कुरियन ii) डॉ. नॉरमन अर्नेस्ट बोरलॉग

iii) रॉबर्ट हूक iv) जोहान्स परकिंजे

प्रश्न 4) समवाय म्हणजे काय? समवायाचे प्रकार कोणते आहेत? जीवशास्त्राचा भौतिकशास्त्र, रसायनशास्त्र व गणिताशी असणारा समवाय उदाहरणाच्या साहाय्याने स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

पाठ्यपुस्तक विश्लेषणाची संकल्पना स्पष्ट करा. जीवशास्त्र पाठ्यपुस्तकाचे विश्लेषण करण्यासाठी तुम्ही कोणत्या निकषांचा विचार कराल याची सोदाहरण चर्चा करा.

प्रश्न 5) जीवशास्त्र शिक्षक या नात्याने तुम्ही तुमच्या शाळेतील जीवशास्त्र प्रयोगशाळेचे नियोजन, संघटन आणि देखभाल करण्यासाठी कशी मदत कराल? **[15]**

किंवा

जीवशास्त्र अध्यापनाच्या पद्धती कोणत्या आहेत? खालील मुद्द्यांच्या साहाय्याने जीवशास्त्र अध्यापनाची प्रकल्प पद्धती स्पष्ट करा.

अ) स्वरूप

ब) पद्धत/पायऱ्या

क) फायदे

ड) मर्यादा

प्रश्न 6) टिपा लिहा. (कोणतेही दोन) **[10]**

अ) अभ्यासक्रम रचनेची कोणतीही एक पद्धत उदाहरणासह स्पष्ट करा.

ब) जीवशास्त्र शिक्षकाच्या कोणत्याही पाच अभिक्षमतांची चर्चा करा.

क) माध्यमिक स्तरावरील जीवशास्त्र अध्यापनाची कोणतीही पाच उद्दिष्टे लिहा.

ड) जीवशास्त्रातील अध्ययन स्त्रोतांची यादी करा त्यातील कोणतेही एक अध्ययन स्त्रोत स्पष्ट करा.

☯☯☯☯

Total No. of Questions : 6]

HOME SCIENCE

[Max. Marks :80

Q1) a) Write down the classification of stains and process of stain removal. **[7]**

b) Explain the methods of Laundering. Define the laundering. **[8]**

OR

a) Explain the problems faced by consumers with examples. **[7]**

b) Write the commonly observed food - adulterants in brief. **[8]**

Q2) Give answer in brief (Any 3) : **[15]**

a) Give five points of view in favour of the fact that Home Science is advantageous for both boys and girls.

b) Write the sources of family income.

c) Differentiate between growth and development.

d) Explain the time management strategies in Home Science with suitable example.

e) Write a note on work simplification.

Q3) A) Fill in the blanks with appropriate options : **[5]**

i) Iron is a carrier of _______.
   a) Nitrogen
   b) Oxygen
   c) Carbon dioxide

ii) Prenantal period is of _________ days.
   a) 280
   b) 200
   c) 100
   d) 250

iii) Weaving looking similar from both sides is called ________.
   a) Twill
   b) Simple
   c) Honey comb

iv) Baby teeth are also known as _______ teeth.
   a) Milk
   b) Permanent
   c) Secondary
   d) Fixed

v) Early childhood is the _________ age.
   a) Preschool
   b) Neonatal
   c) Postnatal

B) Match the Pairs : **[5]**

A		B	
i)	Protein	a)	Vitamin B
ii)	Night Blindness	b)	Growth of cells
iii)	Mulberry	c)	Cotton fiber
iv)	Moisture absorbent	d)	Vitamin A
v)	Skills	e)	Silk fiber
		f)	Human resource

Q4) Explain the scope and importance of Home Science and write it's correlation with any four branches with examples. **[15]**

OR

Define curriculum. Explain the guiding principles of construction of Home Science curriculum.

Q5) Write in detail the importance of Lecture method in Home Science teaching. Explain the merits and limitations of the lecture method. **[15]**

OR

Describe the importance and procedure of Ppt/Poster presentation. How will you apply presentation method in Home Science teaching, explain with suitable examples.

Q6) Answer in short (Any 2) : **[10]**

a) Write down objectives of Home Science at degree level.

b) Explain the plan of textile science lab.

c) Write the merits and limitations of demonstration method.

d) Write in detail the role of technology in learning Home Science.

✗ ✗ ✗

Total No. of Questions : 6]

गृह विज्ञान

[एकूण गुण: 80

प्रश्न 1) अ) डागांचे वर्गीकरण आणि डाग काढण्यासाठी प्रक्रिया लिहा. [7]

ब) लॉन्डरिंगची व्याख्या लिहा व लॉन्डरिंगच्या पद्धती स्पष्ट करा. [8]

किंवा

अ) ग्राहकांना येणाऱ्या समस्या उदाहरणासह स्पष्ट करा. [7]

ब) सर्व सामान्यपणे आढळणाऱ्या अन्नभेसळांविषयी लिहा. [8]

प्रश्न 2) थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही तीन) [15]

अ) गृहविज्ञान शिक्षण हे मुले व मुली यांच्यासाठी उत्कृष्ट आहे हे पटवून देणारे पाच मुद्दे लिहा.

ब) कौटुंबिक उत्पन्नाचे स्त्रोत लिहा.

क) वाढ व विकास यातील फरक स्पष्ट करा.

ड) गृहविज्ञानातील वेळ व्यवस्थापन धोरणे योग्य उदाहरणांसह स्पष्ट करा.

इ) टिप लिहा – कार्य सरलीकरण

प्रश्न 3) अ) योग्य पर्यायांसह रिक्त जागा भरा. [5]

i) लोह हा .... चा वाहक आहे.

अ) नायट्रोजन

ब) ऑक्सिजन

क) कार्बन डायऑक्साइड

ii) जन्मपूर्व कालावधी .... दिवसांचा असतो.

अ) 280

ब) 200

क) 100

ड) 250

iii) दोन्ही बाजुने समान दिसणारी विण .... ही होय.

अ) ट्विल

ब) साधी

क) हनीकोंब

iv) बाळाच्या दातांना .... दात असेही म्हणतात.

अ) दूधाचे दात

ब) दुय्यम दात

क) कायम दात

ड) निश्चित दात

v) बालपण हे .... वय आहे.

अ) प्रीस्कूल

ब) नवजात

क) प्रसवोत्तर

ब) खालील योग्य जोड्या जुळवा. **[5]**

	अ		ब
i)	प्रथिने	अ)	जीवनसत्व ब
ii)	रातांधळेपणा	ब)	पेशींची वाढ
iii)	तुती	क)	सुती तंतु
iv)	आर्द्रताशोषक	ड)	जीवनसत्व अ
v)	कौशल्य	इ)	रेशीम तंतु
		फ)	मानवीय संसाधन

प्रश्न 4) गृहविज्ञानाच्या अभ्यासक्रमाची व्यापकता आणि महत्त्व स्पष्ट करून कोणत्याही चार शाखांशी असलेला सहसंबंध सोदाहरण स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

अभ्यासक्रम म्हणजे काय? गृहविज्ञान अभ्यासक्रमाच्या निर्मितीची मार्गदर्शक तत्वे स्पष्ट करा.

प्रश्न 5) गृहविज्ञानातील व्याख्यान पद्धतीचे महत्त्व तपशीलवार लिहा. व्याख्यान पद्धतीचे गुण आणि मर्यादा स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

सादरीकरण (Ppt/Poster) पद्धतीचे महत्त्व आणि कार्य पद्धतीचे वर्णन करा. गृहविज्ञान अध्यापनात तुम्ही योग्य उदाहरणांसह सादरीकरण पद्धत कशी लागू कराल?

प्रश्न 6) थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन) **[10]**

अ) पदवी स्तरावर गृहविज्ञानाची उद्दिष्टे लिहा.

ब) वस्त्रशास्त्राची प्रयोगशाळेचे नियोजन कसे असावे स्पष्ट करा.

क) गृहविज्ञान अध्यापनातील 'प्रात्यक्षिक' या पद्धतीचे फायदे व मर्यादा लिहा.

ड) तंत्रज्ञानाची गृहविज्ञानाच्या अध्ययनातील भूमिका स्पष्ट करा.

☯☯☯☯

Total No. of Questions : 6]

COMMERCE

[Max. Marks :80

Q1) Define 'Marketing' explain functions and importance of Marketing. **[15]**

OR

Explain the types of Itinerant Retailers. Distinguish between Itinerant retailers and fixed shop retailers.

Q2) Answer any three of the following : **[15]**

a) State features of sole trading concern.

b) State any five principles of Management.

c) What is price? Explain the factors which influence prices of production.

d) What are the types of channel of Distribution?

e) What are the techniques of scientific management according to F.W. Taylor?

Q3) A) State whether the following statements are True or False. **[5]**

i) Wholesaler keeps large stock of goods.

ii) Departmental store located out of the city.

iii) Maintaining high quality is necessary to sustain in Export business.

iv) The main motto of co-operative society is to render services to its shareholders.

v) There is a separation of owenership and management in joint stock company.

B) Fill in the blanks with appropriate alternative given in the brackets and Rewrite the sentences. **[5]**

i) Management is _________.

a) Dynamic

b) Static

c) Selective

ii) Management uses _______ method of observation.

a) Unscientific

b) Artifical

c) Scientific

iii) A Government company is a ___ entity separate from the Government.

a) Natural

b) Legal

c) Human

iv) The shares of Government company are purchased in the name of ________.

a) President of India

b) Chief Minister

c) Defence Minister

v) Departmental organisation is financed through ________ appropriations made by the legislature.

a) Annual Budget

b) Monthly Budget

c) Quarterly Budget

Q4) State concept of commerce and Explain with exemples objectives of commerce education. **[15]**

OR

What is correlation? Explain the types of correlation. Explain the correlation of commerce with any three subjects with examples.

Q5) Explain the need, Importance and tyeps of learning Resources? Explain with suitable examples. **[15]**

OR

What is subject structure? Write the characteristics and importance of structure. Prepare a structure of any one branch of commerce with suitable examples.

Q6) Answer any two of the following : **[10]**

a) Explain scope of commerce in daily life with suitable examples.

b) Explain the steps of Project method.

c) How will you use question answer techniques for teaching of commerce explain with examples.

d) What should a commerce subject teacher do keep himself update.

x x x

Total No. of Questions : 6]

वाणिज्य

[एकूण गुण: 80

प्रश्न 1) विपणनाची व्याख्या सांगा. विपणनाची कार्ये व महत्त्व स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

फिरत्या किरकोळ व्यापाऱ्यांचे प्रकार स्पष्ट करा. फिरते किरकोळ व्यापारी आणि स्थायिक दुकानांचे व्यापारी यातील फरक स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे लिहा. **[15]**

अ) व्यक्तिगत व्यापारी संस्थेची वैशिष्ट्ये सांगा.

ब) व्यवस्थापनाच्या कोणत्याही पाच तत्त्वाचें वर्णन करा.

क) किंमत म्हणजे काय? वस्तूच्या किंमतीवर प्रभाव टाकणारे घटक स्पष्ट करा.

ड) वितरण वाहिनीच्या पद्धती कोणत्या ते स्पष्ट करा.

इ) एफ. डब्लु. टेलरच्या शास्त्रीय व्यवस्थापनाची तंत्रे कोणती?

प्रश्न 3) अ) खालील विधाने चूक की बरोबर ते सांगा. **[5]**

i) घाउक व्यापारी मोठ्या प्रमाणात मालाचा साठा करतो.

ii) एकछती दुकाने शहराबाहेर स्थापना केलेली असतात.

iii) निर्यात व्यापारात टिकून राहण्यासाठी उच्च गुणवत्ता राखणे महत्त्वाचे असते.

iv) सहकारी संख्येचा मुख्य हेतू सभासदांना सेवा देणे हा असतो.

v) कंपनीमध्ये मालकी व व्यवस्थापन यात फारकत केली जाते.

ब) खालील दिलेल्या पर्यायातून योग्य पर्याय निवडून वाक्य पुन्हा लिहा. **[5]**

i) व्यवस्थापन .... असते.

अ) गतिमान

ब) स्थिर

क) निवड करणारे

ii) व्यवस्थापन निरीक्षणाच्या .... पद्धतीचा अवलंब करते.

अ) अशास्त्रीय

ब) कृत्रिम

क) शास्त्रीय

iii) सरकारी कंपनीला सरकारपासून स्वतंत्र .... अस्तित्व आहे.

अ) नैसर्गिक

ब) कायदेशीर

क) मानवी

iv) सरकारी कंपनीचे भाग .... च्या नावाने खरेदी केली जातात.

अ) भारताचे राष्ट्रपती

ब) मुख्यमंत्री

क) रक्षामंत्री

v) विभागीय आस्थापनांना .... तरतूद करून वित्तपुरवठा केला जातो.

अ) वार्षिक अंदाजपत्रकात

ब) मासिक अंदाजपत्रकात

क) त्रैमासिक अंदाजपत्रकात

प्रश्न 4) वाणिज्य ची संकल्पना सांगून शैक्षणिक वाणिज्यची उद्दिष्टे उदाहरणासह स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

समवाय म्हणजे काय? समवायाचे प्रकार स्पष्ट करा. वाणिज्याच्या कोणत्याही तीन शालेय विषयांशी असणारा समवाय उदाहरणासह स्पष्ट करा.

प्रश्न 5) अध्ययन स्त्रोतांची गरज आणि प्रकार उदाहरणासह स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

विषय संरचना म्हणजे काय? वाणिज्याच्या संरचनेची वैशिष्ट्ये आणि महत्त्व लिहा. वाणिज्य विषयाच्या कोणत्याही एका शाखेची संरचना उदाहरणांसह स्पष्ट करा.

प्रश्न 6) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा. **[10]**

अ) दैनंदिन जीवनात वाणिज्याची व्याप्ती योग्य उदाहरणासह स्पष्ट करा.

ब) प्रकल्प पद्धतीच्या पायऱ्या स्पष्ट करा.

क) वाणिज्य अध्यापनात प्रश्न-उत्तर तंत्राचा वापर कसा कराल ते उदाहरणासह स्पष्ट करा.

ड) वाणिज्य विषयाच्या शिक्षकाने स्वत:ला अद्ययावत ठेवण्यासाठी काय काय करायला हवे?

☯☯☯☯

Total No. of Questions : 6]

PSYCHOLOGY

[Max. Marks :80

Q1) Explain Behavioristic, Biological and Humanistic perspectives of Psychology. **[15]**

OR

What are the data collection methods of Psychology? Explain lecture cum discussion and observation method with the help of following points.

a) Meaning

b) Nature

c) Merits

d) Demerits

Q2) Short notes (any three) : **[15]**

a) Explain the technique of stress management.

b) Explain the major types of memory.

c) Explain types of motivation.

d) Explain the factors affecting memory.

e) Explain the types of therapies.

Q3) Choose the correct answer. **[10]**

a) When was the first laboratory of Psychology established?

i) 1779 ii) 1879

iii) 1979 iv) 1679

b) Disproportionate and irrational fear of specific object, event and situation is known as ________.

i) Mania ii) Anniety

iii) Phobia iv) Fear

c) While searching for answer to multiple choice questions a student utilizes the process of ________.

i) Recall ii) Recognition

iii) Registration iv) Retention

d) For the post of telephone operator the selectors should test ________ memory of the applicant.

i) Immediate ii) Logical

iii) Longterm iv) Rote

e) Which factor of memory is the question fill in the blanks related to?

i) Recognition ii) Retention

iii) Understanding iv) Recall

f) Project method is based on this principle _________.

i) Learning to do ii) Learning to know

iii) Learning to be iv) Learning to live together

g) Which memory has the shortest duration?

i) Sensory ii) Short term

iii) Long term iv) Episodic

h) Which is the span of short term memory?

i) 5 + / – 2 ii) 7 + / – 2

iii) 9 + / – 2 iv) 11 + / – 2

i) Which is the important teaching method of Psychology subject?

i) Narration ii) Dramatization

iii) Experimental iv) Source

j) Thought, Mental Process are the subject matter of ______ perspective.

i) Cognitive ii) Biological

iii) Humanistic iv) Psychoanalysis

Q4) What is Experimental method? Mention its merits and demerits. Why is this method useful in teaching Psychology? **[15]**

OR

Explain the nature and scope of the subject Psychology. State the relation of the subject Psychology with education.

Q5) Explain the concept, need and importance of learning resources. As a Psychology teacher how will you use the learning resources while teaching Psychology? Explain with suitable example. **[15]**

OR

Explain the importance and characteristic of the structure of subject Psychology. As a Psychology teacher how will you use the structre while teaching Psychology? Explain with suitable examples.

Q6) Short notes : (any two) **[10]**

a) Explain the concept of curriculum.

b) Explain the importance of the laboratory in learning of the subject Psychology.

c) Types of Psychology test.

d) Explain the role and qualities of Psychology teacher.

x x x

Total No. of Questions : 6]

मानसशास्त्र

[एकूण गुण: 80

प्रश्न 1) मानसशास्त्राचे वर्तनात्मक, जैविक आणि मानवतावादी परिदृश्य स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

मानसशास्त्राच्या माहिती संकल्पनाच्या विविध पद्धती कोणत्या? व्याख्यानसह चर्चा आणि निरीक्षण पद्धती पुढील मुद्यांच्या आधारे स्पष्ट करा.

अ) अर्थ

ब) स्वरूप

क) गुण

ड) मर्यादा

प्रश्न 2) टिपा लिहा. (कोणतेही तीन) **[15]**

अ) ताण व्यवस्थापनाची तंत्रे स्पष्ट करा.

ब) स्मृतीचे मुख्य प्रकार स्पष्ट करा.

क) प्रेरणेचे प्रकार स्पष्ट करा.

ड) स्मृतीवर परिणाम करणारे घटक स्पष्ट करा.

इ) उपचार पद्धतीचे प्रकार स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) योग्य पर्याय निवडा. **[10]**

अ) मानसशास्त्राची पहिली प्रयोगशाळा कधी स्थापन झाली?

i) 1779 ii) 1879

iii) 1979 iv) 1679

ब) व्यक्तीला विशिष्ट वस्तू, घटना, प्रसंग पासून अप्रमाणात व अविवेक भीती वाटणे म्हणजे .... होय.

i) उन्माद ii) चिंता

iii) भयगंड iv) भीती

क) बहुपर्यायी प्रश्नांची उत्तरे लिहित असताना विद्यार्थी .... प्रक्रियेचा उपयोग करतो.

i) प्रत्यावहन ii) प्रत्याभिज्ञान

iii) ग्रहण iv) धारणा

ड) टेलिफोन ऑपरेटरच्या जागेसाठी अमेदवारांची निवड करतांना .... स्मृतीची चाचणी घेतली जाते.

i) तात्कालिक ii) तार्किक

iii) दीर्घकालीन iv) घोकीत

इ) रिकाम्या जागा भरा हा प्रश्न स्मरण प्रक्रियेच्या कोणत्या घटकाशी संबंधित आहे?

i) प्रत्याभिज्ञान ii) धारणा

iii) ग्रहण iv) प्रत्यावहन

फ) प्रकल्प पद्धती .... या तत्त्वावर आधारित आहे.

i) कृती युक्त अध्ययन   ii) माहिती युक्त अध्ययन

iii) अध्ययन होण्यासाठी   iv) एकत्र राहण्यासाठी अध्ययन

य) कोणती स्मृती ही सर्वात कमी कालावधीसाठी असते.

i) वेदनिक   ii) अल्पकालिक

iii) दीर्घकालीक   iv) घटना स्मृती

र) अल्पकालिक स्मृतीची कक्षा कोणती आहे?

i) 5 + / – 2   ii) 7 + / – 2

iii) 9 + / – 2   iv) 11 + / – 2

ल) मानसशास्त्र विषय अध्यापनाची महत्त्वाची पद्धत कोणती आहे?

i) कथन   ii) नाट्यीकरण

iii) प्रायोगिक   iv) आधार

व) विचार, मानसिक प्रक्रिया हा .... परीदृश्याचा विषय आहे.

i) बोधात्मक   ii) जैविक

iii) मानवतावादी   iv) मनोविश्लेषण

प्रश्न 4) प्रायोगिक पद्धती म्हणजे काय? या पद्धतीचे गुण व मर्यादा स्पष्ट करा. मानसशास्त्र अध्यापनात ही पद्धती का उपयुक्त आहे सांगा. **[15]**

किंवा

मानसशास्त्र विषयाचे स्वरूप, व्याप्ती स्पष्ट करा. मानसशास्त्र विषयाचा शिक्षणशास्त्राशी असलेला सहसंबंध स्पष्ट करा.

प्रश्न 5) शैक्षणिक संसाधने संकल्पना, गरज व महत्त्व स्पष्ट करा. मानसशास्त्र विषयाचे अध्यापन करताना विषय शिक्षक म्हणुन शैक्षणिक संसाधनाचा वापर कसा कराल ते सोदाहरण स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

मानसशास्त्र विषयाच्या संरचनेचे महत्त्व सांगून मानसशास्त्राच्या संरचनेचे वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा. मानसशास्त्र विषय शिक्षक म्हणून त्या संरचनेचा कसा उपयोग कराल ते सोदाहरण लिहा.

प्रश्न 6) टिपा लिहा. (कोणतेही दोन) **[10]**

अ) अभ्यासक्रम संकल्पना स्पष्ट करा.

ब) प्रयोगशाळेचे मानसशास्त्र विषयातील महत्त्व स्पष्ट करा.

क) मानसशास्त्रीय चाचण्यांचे प्रकार लिहा.

ड) मानसशास्त्र विषय शिक्षकाची वैशिष्ट्ये व भूमिका स्पष्ट करा.

☯☯☯☯

Total No. of Questions : 6]

PHILOSOPHY

[Max. Marks :80

Q1) a) Compare various definitions of Philosophy. **[8]**

b) Examine the nature of applied Ethics and bring out its implication in teaching profession. **[7]**

OR

a) Describe the moral concepts: Virtue and God. **[8]**

b) Explain 'Metaphysics' as branch of Philosophy. **[7]**

Q2) Write short notes on any three of the following : **[15]**

a) Knowledge claims

b) Western Empiricism

c) Rightness of Deterrent theory of Punishment

d) Pre-suppositions of punishment

e) Correspondence theory of Truth

Q3) Fill in the blanks with suitable option. **[10]**

a) Indian Darsana is divided into______types.

(1, 2, 3, 4)

b) 'Ethics' is study of ________

(Reality, Beauty, Conduct, Argument)

c) Which of the following philosopher doesn't belongs to empiricism?

(Spinoza, Locke, Berkeley, Hume)

d) Who said 'Mind is tabula rasa'?

(Hume, Kant, Locke, Descartes)

e) According to Vedic Darsana there are ______ no of Purushasrthas.

(2, 3, 4, 5)

f) There are____ no of theories of punishment.

(2, 3, 4, 5)

g) _______ is father of skepticism.

(Kant, Aristotle, Hume, Berkeley)

h) The meaning of word 'Darshana' is _____

(See, Write, Read, Show)

i) The Indian tradition 'Nyaya' is prominently about ______

(Logic, Metaphysics, Ethics, Physics)

j) The meaning of word 'Upanishad' is ______

(Know, Write, Read, Sit near Guru)

Q4) Examine in detail why content analysis is mandatory in philosophy. **[15]**

OR

Evaluate the structural features of philosophy.

Q5) Write a critical essay on 'Relation of philosophy to education field'. **[15]**

OR

Analyze the role of Philosophy in higher secondary school curriculum.

Q6) Write short notes on any two of the following. **[10]**

a) Relation of Philosophy with Politics.

b) 'Library' as method of teaching philosophy.

c) Structure of Philosophy.

d) Significance of Philosophy.

x x x

Total No. of Questions : 6]

तत्वज्ञान

[एकूण गुण: 80

प्रश्न 1) अ) तत्वज्ञानाच्या विविध व्याख्यांची तुलना करा. **[8]**

ब) उपयोजित नीतिशास्त्र स्वरूपाचे परीक्षण करा आणि तिचे शिक्षण क्षेत्रातील महत्त्व सांगा. **[7]**

किंवा

अ) नैतिक संकल्पना विशद करा : सद्गुण आणि ईश्वर **[8]**

ब) तत्वज्ञानाची एक शाखा म्हणून 'सद्वस्तूशास्त्र' स्पष्ट करा. **[7]**

प्रश्न 2) पुढीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नावर थोडक्यात टीपा लिहा. **[15]**

अ) ज्ञान विधाने

ब) पाश्चिमात्य अनुभववाद

क) शिक्षेच्या प्रतिबंधात्मक सिद्धांताची युक्तता

ड) शिक्षेचा गृहीतके

इ) सत्याचा सुसंवादी सिद्धांत

प्रश्न 3) योग्य पर्यायाने रिकाम्या जागा भरा. **[10]**

अ) भारतीय दर्शनाची विभागणी .... इतक्या प्रकारात केली जाते.
(1, 2, 3, 4)

ब) 'नीतिशास्त्र' या शाखेमध्ये .... चा अभ्यास केला जातो.
(वास्तव, सौंदर्य, आचरण, युक्तिवाद)

क) पुढीलपैकी कोणता तत्वज्ञ हा अनुभववादाशी संबंधित नाही?
(स्पिनोझा, लॉक, बर्कले, ह्यूम)

ड) 'Mind is tabula rasa' हे कोणी म्हंटले?
(ह्यूम, कान्ट, लॉक, देकार्ते)

इ) वैदिक दर्शनानुसार .... पुरूषार्थ आहेत.
(2, 3, 4, 5)

फ) शिक्षेच्या उपपत्तीची संख्या .... इतकी आहे.
(2, 3, 4, 5)

य) संशयवादाचा जनक .... हा आहे.
(कान्ट, ॲरिस्टोटल, ह्यूम, बर्कले)

र) 'दर्शन' शब्दाचा अर्थ .... असा आहे.

(पाहणे, लिहिणे, वाचणे, दाखविणे)

ल) भारतीय परंपरेतील 'न्याय' दर्शन प्रामुख्याने .... संबंधित आहे?

(तर्कशास्त्र, सद्वस्तूशास्त्र, नीतिशास्त्र, भौतिकशास्त्र)

व) 'उपनिषद' शब्दाचा अर्थ .... असा आहे.

(पाहणे, लिहिणे, वाचणे, गुरूजवळ बसणे)

प्रश्न 4) तत्वज्ञान विषयात आशय विश्लेषण सुधारणेची गरज का पडते याचे परीक्षण करा. **[15]**

किंवा

तत्वज्ञानाची रचनात्मक वैशिष्ट्ये यांचे मूल्यमापन करा.

प्रश्न 5) 'तत्वज्ञानाचा शिक्षणशास्त्राशी असणारा संबंध' यावर चिकित्सक निबंध लिहा. **[15]**

किंवा

उच्च माध्यमिक अभ्यासक्रमात तत्वज्ञानाच्या असणाऱ्या भूमिकेचे विश्लेषण करा.

प्रश्न 6) पुढीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नावर थोडक्यात टीपा लिहा. **[10]**

अ) तत्वज्ञानाचा राज्यशास्त्राशी असणारा संबंध.

ब) तत्वज्ञान शिकविण्याची ग्रंथालय पद्धती.

क) तत्वज्ञानाची रचना.

ड) तत्वज्ञानाचे महत्त्व.

☯☯☯☯

Total No. of Questions : 6]

SOCIOLOGY

[Max. Marks :80

Q1) Define sociology? Explain the nature and scope of sociology at higher secondary level. State the uses of sociology for a teacher. **[15]**

OR

Write the structure of sociology. State the objectives of teaching sociology at higher secondary level. Explain the place of sociology at higher secondary level.

Q2) Write short notes on (any three) : **[15]**

a) Social groups.

b) Process of socialization.

c) Changing functions of family.

d) Characteristics of Rural community.

e) Farmer suicide : a social problem.

Q3) A) Fill in the blanks by choosing the appropriate word from the bracket : **[5]**

i) The special marriage act was passed in the year ________.
   a) 1950
   b) 1952
   c) 1954

ii) Secondary type relations are significant in ________ society.
   a) Rural
   b) Tribal
   c) Urban

iii) Use of computers to streamline job application is called _______.
   a) Urbanisation
   b) Industrialisation
   c) Digitalisation

iv) Family is an example of ______ group.
   a) Large
   b) Primary
   c) Formal

v) The process whereby an individual learns to conform to the norms of society is called ________.
   a) Assimilation
   b) Socialisation
   c) Co-operation

B) Match the pairs: **[5]**

	Column - A		Column - B
i)	Family	a)	Secondary agency of socialisation
ii)	School	b)	Language and behaviour
iii)	Mass Media	c)	Geographically localised community within large city
iv)	Neighbourhood	d)	Social values like friendship
v)	Peer group	e)	To build openion

Q4) Explain the relationship of sociology with education. As a sociology teacher what efforts will you take to increase this relationship. **[15]**

OR

Explain the relationship of sociology with other social sciences with suitable examples.

Q5) Explain the 'survey' method of teaching sociology with the help of following points. **[15]**

a) Concept

b) Steps

c) Example

d) Merits

e) Limitations

OR

Explain the 'traditional' learning resources of sociology? How will you use these learning resources to make teaching-learning process of sociology effective?

Q6) Answer in short (Any two) : **[10]**

a) Differentiate between curriculum and syllabus.

b) State Merits and Limitations of lecture method of teaching sociology.

c) Write qualities of good sociology teacher.

d) Write how will you inculcate any five values through the teaching of sociology.

x x x

Total No. of Questions : 6]

समाजशास्त्र

[एकूण गुण: 80

प्रश्न 1) समाजशास्त्राची व्याख्या लिहा. उच्च माध्यमिक स्तरावरील समाजशास्त्राचे स्वरूप आणि व्याप्ती स्पष्ट करा. शिक्षकाला होणारे समाजशास्त्राचे उपयोग लिहा. **[15]**

किंवा

समाजशास्त्राची संरचना लिहा. उच्च माध्यमिक स्तरावरील समाजशास्त्र अध्यापनाची उद्दिष्टे लिहा. उच्च माध्यमिक स्तरावरील समाजशास्त्राचे स्थान स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) टिपा लिहा. (कोणतेही तीन) **[15]**

अ) सामाजिक गट

ब) सामाजिकरणाची प्रक्रिया

क) कुटुंबाची बदलती कार्ये

ड) ग्रामीण समुदायाची गुणवैशिष्ट्ये

इ) शेतकरी आत्महत्या: एक सामाजिक प्रश्न

प्रश्न 3) अ) कंसातील योग्य पर्याय निवडून रिकाम्या जागा भरा. **[5]**

i) 'स्पेशल मॅरेज ॲक्ट' .... या वर्षी पारित करण्यात आला.

अ) 1950

ब) 1952

क) 1954

ii) .... समाजामध्ये दुय्यम प्रकारचे नातेसंबंध महत्त्वाचे असतात.

अ) ग्रामीण

ब) आदिवासी

क) शहरी

iii) कामाच्या पद्धती सुरळीत बनविण्यासाठी संगणकीय प्रणालीचा उपयोग करण्यास .... म्हणतात.

अ) शहरीकरण

ब) औद्योगिकीकरण

क) अंकीकृत रूपांतरण

iv) कुटुंब हे .... गटाचे उदाहरण आहे.

अ) मोठा

ब) प्राथमिक

क) औपचारिक

v) ज्या प्रक्रियेमध्ये व्यक्ती समाजातील नियमाने शिकते त्यास .... म्हणतात.

अ) संमीलन

ब) सामाजीकरण

क) सहकार्यता

ब) योग्य जोड्या जुळवा [5]

	स्तंभ – अ		स्तंभ – ब
i)	कुटुंब	अ)	सामाजिकरणाची दुय्यम संस्था
ii)	शाळा	ब)	भाषा व मुलभूत वर्तन
iii)	प्रसारमाध्यमे	क)	शहरात भौगोलिकदृष्ट्या एकत्र राहणारा समुदाय
iv)	शेजारी	ड)	मैत्रीसारखी सामाजिक मूल्ये
v)	समवयस्क समुह	इ)	जनमत तयार करणे

प्रश्न 4) समाजशास्त्राचा शिक्षणाशी असणारा संबंध स्पष्ट करा. समाजशास्त्र शिक्षक म्हणून हा सहसंबंध वृद्धिगंत करण्यासाठी तुम्ही कोणते प्रयत्न कराल? [15]

किंवा

समाजशास्त्राचा इतर सामाजिक शास्त्रांशी असणारा सहसंबंध योग्य उदाहरणांच्या सहाय्याने स्पष्ट करा.

प्रश्न 5) समाजशास्त्र अध्यापनाची सर्वेक्षण पद्धती खालील मुद्द्यांच्या आधारे स्पष्ट करा. [15]

अ) संकल्पना

ब) पायऱ्या

क) उदाहरण

ड) फायदे

इ) मर्यादा

किंवा

समाजशास्त्र अध्ययनाचे पारंपरिक स्त्रोत स्पष्ट करा. समाजशास्त्राचे अध्ययन–अध्यापन प्रभावी करण्यासाठी या स्त्रोतांचा वापर तुम्ही कसा कराल?

प्रश्न 6) थोडक्यात उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) [10]

अ) अभ्यासक्रम व पाठ्यक्रम यातील फरक स्पष्ट करा.

ब) समाजशास्त्र अध्यापनाच्या व्याख्यान पद्धतीचे गुण व मर्यादा लिहा.

क) चांगल्या समाजशास्त्र शिक्षकाची गुणवैशिष्ट्ये लिहा.

ड) समाजशास्त्र अध्यापनातून कोणतीही पाच मूल्य तुम्ही कशी रूजवाल ते लिहा.

☯☯☯☯

Total No. of Questions : 6]

POLITICAL SCIENCE

[Max. Marks :80

Q1) What is Political Theory? Explain the Nature of Political Theory. **[15]**

OR

What is Liberty? Explain the types and characteristics of liberty.

Q2) Write short answers (any three) **[15]**

a) Characteristics of Indian Constitution.

b) Features of party system in India.

c) Process of Impeachment.

d) Directive principles of state policy.

e) Public court (Loknyalaya)

Q3) A) Fill in the blanks using correct alternatives. **[5]**

i) The preamble of Indian Constitution is based on ________.

a) Philosophy of India

b) Religious concept

c) Objectives Resolution drafted by Pt. Nehru

d) None of above

ii) ________ constitutional amendment provided the Right to Education.

a) 88th amendment b) 89th amendment

c) 87th amendment d) 86th amendment

iii) The procedure of impeachment of president of India is ________.

a) Judicial procedure b) Quasi - Judicial procedure

c) Legislative procedure d) Executive procedure

iv) The word 'Socialist' and 'Secular' were made a part of preamble by ____________.

a) 41st amendment b) 44th amendment

c) 46th amendment d) 42nt amendment

v) _______ is the chairman of committee formed on 'One Nation One Election'.

a) Soumya Swaminathan b) Ramnath Kovind

c) Raghuram Rajan d) Anurag Thakur

B) Match the following pairs. **[5]**

Group 'A'	Group 'B'
i) Australia	a) Fundamental Rights
ii) Canada	b) Joint-sitting of parliament
iii) Ireland	c) Federation with strong centre
iv) Russia	d) Suspension of Fundamental Rights during emergency
v) Germany	e) Directive principles of state

Q4) What are the objectives of Teaching Political Science at Higher Secondary level? What types of efforts will you do to achieve the objectives as a Teacher. Explain it. **[15]**

OR

Explain the Nature, scope and importance of political science at Higher Secondary Level.

Q5) Explain the discussion method of teaching political science on the basis of following points. **[15]**

a) Meaning

b) Nature

c) Advantages

d) Role of teacher

e) Limitation

OR

Explain the methods of teaching political science at higher secondary level. Which methods will you prefer to teach Human Rights Explain it with examples.

Q6) Write any two questions of the following : **[10]**

a) Limitations of Lecture Method.

b) Explain the characterstics of Political Science Teacher.

c) Need of content analysis in teaching Political Science.

d) Explain the co-relation of political science with Geography.

✗ ✗ ✗

Total No. of Questions : 6]

राजनीति विज्ञान

[एकूण गुण: 80

प्रश्न 1) राजकीय सिद्धांत म्हणजे काय? राजकीय सिद्धांताचे स्वरूप स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

स्वातंत्र्य म्हणजे काय? स्वातंत्र्याचे प्रकार आणि वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही तीन) **[15]**

अ) भारतीय राज्यघटनेची वैशिष्ट्ये.

ब) भारतातील पक्षप्रणालीची वैशिष्ट्ये.

क) महाभियोग प्रक्रिया.

ड) राज्यधोरणाची मार्गदर्शक तत्त्वे.

इ) लोकन्यायालय.

प्रश्न 3) अ) रिकाम्या जागा भरा. **[5]**

i) भारतीय राज्यघटनेचे प्रास्ताविक .... यावर आधारित आहे.

अ) भारतीय तत्वज्ञान

ब) धार्मिक संकल्पना

क) पंडीत नेहरूंनी मांडलेला उद्दीष्टांचा ठराव

ड) वरीलपैकी नाही

ii) .... या घटनादुरूस्तीन्वये शिक्षणाचा हक्क प्राप्त झाला.

अ) 88 वी घटनादुरूस्ती ब) 89 वी घटनादुरूस्ती

क) 87 वी घटनादुरूस्ती ड) 86 वी घटनादुरूस्ती

iii) भारताच्या राष्ट्रपतीच्या महाभियोगाची प्रक्रिया .... आहे.

अ) न्यायालयीन प्रक्रिया ब) अर्ध-न्यायालयीन प्रक्रिया

क) वैधानिक प्रक्रिया ड) कार्यकारी प्रक्रिया

iv) .... यान्वये राज्यघटनेच्या प्रास्ताविकात 'समाजवादी' आणि 'धर्मनिरपेक्ष' हे शब्द समाविष्ट करण्यात आले.

अ) 41 वी घटनादुरूस्ती ब) 44 वी घटनादुरूस्ती

क) 46 वी घटनादुरूस्ती ड) 42 वी घटनादुरूस्ती

v) .... हे 'वन नेशन वन इलेक्शन' यासाठी स्थापन करण्यात आलेल्या समीतीचे अध्यक्ष आहेत.

अ) सौम्या स्वामीनाथन ब) रामनाथ कोविंद

क) रघुराम राजन ड) अनुराग ठाकुर

ब) योग्य जोड्या लावा. [5]

गट – अ	गट – ब
i) ऑस्ट्रेलिया	अ) मुलभूत हक्क
ii) कॅनडा	ब) संसदेचे संयुक्त अधिवेशन
iii) आयर्लंड	क) प्रबळ केंद्र असणारे संघराज्य
iv) रशिया	ड) आणीबाणी दरम्यान मुलभूत हक्कांचे निलंबन
v) जर्मनी	इ) राज्यधोरणाची मार्गदर्शक तत्वे

प्रश्न 4) उच्च माध्यमिक स्तरावर राज्यशास्त्र अध्यापनाचे उदिद्ष्ट्ये कोणती? एक शिक्षक म्हणनु ही उद्दिष्ट्ये साध्य करण्यासाठी कोणते प्रयत्न कराल ते स्पष्ट करा. [15]

किंवा

उच्च माध्यमिक स्तरावरील राज्यशास्त्र विषयाचे स्वरूप व्याप्ती आणि महत्त्व स्पष्ट करा.

प्रश्न 5) राज्यशास्त्र विषय अध्यापनाची 'चर्चा पद्धती' खालील मुदद्यांच्या आधारे स्पष्ट करा. [15]

अ) अर्थ

ब) स्वरूप

क) फायदे

ड) शिक्षकाची भूमिका

इ) मर्यादा

किंवा

उच्च माध्यमिक स्तरावर राज्यशास्त्र विषय अध्यापनाच्या पद्धती स्पष्ट करा. मानवी हक्क हा घटक अध्यापनासाठी तुम्ही कोणत्या अध्यापन पद्धतीला प्राधान्य द्याल?

प्रश्न 6) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा. [10]

अ) व्याख्यान पद्धतीच्या मर्यादा.

ब) राज्यशास्त्र विषय शिक्षकाचे गुणवैशिष्ट्ये.

क) राज्यशास्त्र अध्यापनात आशय विश्लेषणाचे महत्त्व.

ड) राज्यशास्त्र विषयाचा भुगोलाशी असणारा समवाय स्पष्ट करा.

☯☯☯☯

Total No. of Questions : 6]

LOGIC

[Max. Marks :80

Q1) Explain the modern perspective of proposition. Write the difference between.**[15]**

a) Truth and validity

b) Proposition and sentence

OR

What is conditional proof ? Explain conditional proof with appropriate example.

Q2) Write short answers on (any three) : **[15]**

a) Ostensive definition and extensive definition with example.

b) Construct and explain the Venn Diagram for the following:

i) Some animals are active.

ii) All farmers are hard workers.

c) Square of opposition of proposition.

d) Explain and discuss Kinds of Definition.

e) Explain concept deduction.

Q3) Fill in the blanks with suitable option given. **[10]**

a) '~' is the symbol for _______
(disjunction, negation, conjunction)

b) The subject and the predicate are called _________.
(quantity, variable, terms)

c) 'Not a single chair is table' is_____ proposition.
(A, E, I, O)

d) 'a, b, c' are propositional __________
(variables, constants, none of these)

e) How many truth values are there in the proposition ________
(two, three, four)

f) $p \supset q$ is _______ proposition.
(implicative, disjunctive, conjunctive)

g) _______ is not the condition of decision procedure.
(Reliability, Neutral, Finite)

h) If I do good work then and only then I will be successful this argument is ________.

($p \vee q$, $p \cdot q$, $p \equiv q$)

i) Truth tree method can be used as testing the _____ of arguments. (Validity, Reliability, Objectivity)

j) When we deny a contingency, we get ______

(tautology, contradiction, none of these)

Q4) What is Inductive learning method? How will you help students in using this learning method? **[15]**

OR

What is the nature of logic? Explain the importance of logic in teaching learning process.

Q5) What is the concept of curriculum and syllabus. Show difference between both with example. **[15]**

OR

Explain what is learning resources? Explain its types in detail according to you which learning resources are more useful for teaching learning of logic subject.

Q6) Write short answers. (any two) **[10]**

a) Importance of learning resources.

b) Chronological method of construction of curriculum with example.

c) Merits of Deductive method.

d) Structure of logic.

✖ ✖ ✖

Total No. of Questions : 6]

तर्कशास्त्र

[एकूण गुण: 80

प्रश्न 1) विधानांचा आधुनिक दृष्टीकोन स्पष्ट करा व पुढील फरक लिहा. **[15]**

अ) सत्यता आणि वैधता

ब) विधान आणि वाक्य

किंवा

सोपाधिक सिद्धता म्हणजे काय योग्य उदाहरणांच्या सहाय्याने सोपाधिक सिद्धता स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही तीन) **[15]**

अ) निर्देशात्मक व उदाहरणात्मक व्याख्या.

ब) खालील विधानांच्या व्हेन आकृत्या काढून स्पष्ट करा.

i) काही प्राणी चपळ असतात

ii) सर्व शेतकरी कष्टकरी असतात.

क) विधान प्रतियोग चौरस

ड) व्याख्याचे प्रकार सांगा आणि त्याची चर्चा करा.

इ) निगमन संकल्पना सांगा.

प्रश्न 3) योग्य पर्याय निवडून रिकाम्या जागा भरा. **[10]**

अ) '~' हे चिन्ह .... साठी वापरले जाते.

(वैकल्पिक, निषेध, संधी)

ब) उद्देश आणि विधेय यांना .... म्हटले जाते.

(प्रमाण, चर, पद)

क) 'एकही खुर्ची टेबल नसते' हे .... विधान आहे.

(A, E, I, O)

ड) 'a, b, c' हे विधानीय .... आहेत.

(चरे, अचरे, यापैकी नाही)

इ) विधानामध्ये एकूण किती सत्यतामूल्ये असतात?

(दोन, तीन, चार)

फ) $p \supset q$ हे ……… विधान आहे.

(व्यंजन, वैकल्पिक, संधी)

य) ………… ही निर्णय पद्धतीची अट नाही.

(विश्वासार्हता, नैसर्गिकता, अनंतता)

र) 'मी जर चांगले काम केले तर आणि तरच मी यशस्वी होईन' या विधानाचे चिन्हांकन ……….. असे होईल.

($p \vee q$, $p \cdot q$, $p \equiv q$)

ल) सत्यता वृक्ष पद्धती युक्तिवादांची ………… चाचणी घेण्यासाठी वापरली जाऊ शकते.

(वैधता, विश्वासार्हता, वस्तुनिष्ठता)

व) जेंव्हा आपण एखादे विधान नाकारतो तेंव्हा आपणाला ………. विधान मिळते.

(सर्वत: सत्य, सर्वत: असत्य, यौपकी नाही)

प्रश्न 4) निगमन अध्ययन पद्धती म्हणजे काय? या पद्धतीचा वापर तुम्ही विद्यार्थ्यांसाठी कसा कराल? **[15]**

किंवा

तर्कशास्त्राचे स्वरूप काय आहे? अध्यापन आणि अध्ययन प्रक्रियेतील तर्कशास्त्राचे महत्त्व सांगा.

प्रश्न 5) अभ्यासक्रम व पाठ्यक्रम या संकल्पना स्पष्ट करून त्यातील फरक उदाहरणांच्या साहाय्याने स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

अध्ययन संसाधने म्हणजे काय ते स्पष्ट करा? तर्कशास्त्र विषय शिकण्यासाठी कोणती अध्ययन संसाधने अधिक उपयुक्त आहेत त्यानुसार त्याचे प्रकार तपशीलवार स्पष्ट करा.

प्रश्न 6) टीपा लिहा. (कोणत्याही दोन) **[10]**

अ) अध्ययन स्त्रोतांचे महत्त्व

ब) अभ्यासक्रम रचनेची कालनिहाय पद्धती उदाहरणासह सांगा.

क) नैगमनिक पद्धतीचे फायदे

ड) तर्कशास्त्राची रचना

Total No. of Questions : 6]

PHYSICAL EDUCATION

[Max. Marks :80

Q1) Define Physical Education? Explain the aims & objectives of Physical Education? **[15]**

OR

Write down the meaning and importance of education?

Q2) Write a short answer for following questions. (Any Three) **[15]**

a) Physical Education in Greece.

b) Write down sports achievements of P.T. Usha.

c) What is Curriculum?

d) Write down the development of physical education and sports in post independence period.

e) Write about sports authority of India.

Q3) A) Select correct Answer : **[5]**

i) National Institute of sports was established in _________.

a) 1971 b) 1962

c) 1963 d) 1961

ii) First modern olympics was held in _________.

a) 1896 b) 1948

c) 1857 d) 1898

iii) Which of the following award is given to eminent coaches in India?

a) Arjuna Award b) MAKA Award

c) Dronacharya Award d) Khel Ratna Award

iv) Plato's educational system was based primarily on _____ education.

a) Honest b) Moral

c) Professional d) Vedic

v) Who was the Father of Modern Olympics?

a) Baron Piere De Coubrtin b) Sigmund freud

c) Jay B Nash d) Charles A. Bucher

B) Match the pairs. **[5]**

Group A		Group B	
i)	Khashaba Jadhav	a)	Olympic Gold Medal
ii)	Milkha Singh	b)	Bharat Ratna Award
iii)	P.T. Usha	c)	Ashian & Common Wealth Gold Medal
iv)	Major Dhynchand	d)	Ashiyan Gold Medal
v)	Sachin Tendulkar	e)	Olympic Bronze Medal

Q4) Explain whole and part method of practice? **[15]**

OR

Describe about reciprocal style of teaching with suitable example?

Q5) Explain technology based learning resources? **[15]**

OR

Write an essay on multi activity models for Secondary Physical Education.

Q6) Answer the following questions. (Any Two) **[10]**

a) Explain demonstration method.

b) Describe the importance of Field Visit.

c) Explain any four characteristics of Good Teacher.

d) Write about Milkha Singh.

x x x

Total No. of Questions : 6]

शारीरिक शिक्षण

[एकूण गुण: 80

प्रश्न 1) शारीरिक शिक्षणाची व्याख्या लिहा. शारीरिक शिक्षणाची ध्येय व उद्दिष्ट्ये स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

शिक्षणाचा अर्थ व महत्त्व लिहा.

प्रश्न 2) खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही तीन) **[15]**

अ) ग्रीस मधील शारीरिक शिक्षण

ब) पी.टी. उषा यांचे खेळातील प्राविण्य लिहा.

क) अभ्यासक्रम म्हणजे काय?

ड) भारतातील स्वातंत्र्योत्तर काळातील शारीरिक शिक्षण व खेळातील विकास लिहा.

इ) भारतीय क्रीडा प्राधीकरण बद्दल लिहा.

प्रश्न 3) अ) योग्य पर्याय निवडा. **[5]**

i) नॅशनल इन्स्टीट्युट ऑफ स्पोर्ट्स ची स्थापना .... मध्ये झाली.

अ) 1971 ब) 1962

क) 1963 ड) 1961

ii) आधुनिक ऑलिम्पिक प्रथम .... साली घेण्यात आले?

अ) 1896 ब) 1948

क) 1857 ड) 1898

iii) खालीलपैकी कोणता पुरस्कार उत्तम मार्गदर्शकास भारतात दिला जातो?

अ) अर्जुन पुरस्कार ब) माका पुरस्कार

क) द्रोणाचार्य पुरस्कार ड) खेलरत्न पुरस्कार

iv) प्लेटोची शिक्षण प्रणाली प्राथमिक रित्या .... शिक्षणावर आधारित आहे.

अ) प्रामाणिक ब) नैतिक

क) व्यावसायिक ड) वेदीक

v) आधुनिक ऑलिम्पिक चा जनक कोण होता?

अ) बॅरन पीअर डी कुर्बटीन ब) सिगमंड फ्रॉइड

क) जे बी नॅश ड) चार्ल्सस ए. बुचर

ब) योग्य जोड्या जुळवा. **[5]**

'अ' गट		'ब' गट	
i)	खाशाबा जाधव	अ)	ऑलिम्पिक सुवर्ण पदक
ii)	मिल्खा सिंग	ब)	भारतरत्न पुरस्कार
iii)	पी.टी. उषा	क)	आशियाई व राष्ट्रकूल सुवर्ण पदक
iv)	मेजर ध्यानचंद	ड)	आशियाई सुवर्ण पदक
v)	सचिन तेंडुलकर	इ)	ऑलिम्पिक कांस्य पदक

प्रश्न 4) सरावाची अखंड आणि खंड पद्धत स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

अध्यायनातील अनोन्य (Reciprocal) शैलीचे योग्य उदाहरणांसह वर्णन करा.

प्रश्न 5) तंत्र आधारीत अध्ययन स्त्रोत स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

माध्यमिक शारीरिक शिक्षणातील बहुउपक्रम मॉडेल यावर निबंध लिहा.

प्रश्न 6) खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन) **[10]**

अ) प्रात्यक्षिक पद्धती स्पष्ट करा.

ब) 'क्षेत्रभेटीचे महत्त्व' याचे वर्णन करा.

क) चांगल्या शिक्षकाची कोणतीही चार गुणवैशिष्ट्ये लिहा.

ड) मिल्खासिंग यांच्याबद्दल लिहा.

☯☯☯☯

Total No. of Questions : 6]

YOGA EDUCATION

[Max. Marks :80

Q1) a) Define Yoga and write in the details characteristics of Yoga. **[8]**

b) Explain the misconceptions of Yoga. **[7]**

OR

a) Write in details about Panchkoshas? **[8]**

b) Explain 3 bandhas in details. **[7]**

Q2) Write in short (any three) **[15]**

a) Write in details difference between Exercise and Asana.

b) Write down any 3 Asanas with Benifits.

c) Write about Traditional Yoga & Modern Yoga.

d) Write in details about Yogic diet.

e) Explain 'Samadhi' in the Ashtang Yoga.

Q3) A) Select the appropriate option and fill in the blanks. **[5]**

i) Yogasana Activity involves _________.

a) Physical action b) Mental action

c) Social action d) Physical & Mental action

ii) Satva guna means __________.

a) Anger b) Worry

c) Joy d) Laziness

iii) Padmasana is __________ Asana.

a) Meditative b) Cultural

c) Relaxative d) Samapatti

iv) Asana useful in stress is ________.

a) Sarvangasana b) Matsyasana

c) Shashankasana d) Ushatrasana

v) ________ is the first steps of yoga practical lesson.

a) Individual practice b) Group practice

c) Demonstration d) Prayer

B) Match the pairs. **[5]**

	Group 'A'		Group 'B'
i)	Kapalbhati	a)	Mudra
ii)	Shitali	b)	Throat Lock
iii)	Vajroli	c)	Shuddhi Kriya
iv)	Jalandhar Bandh	d)	Abdominal Contractions
v)	Uddiyan Bandh	e)	Pranayam

Q4) Describe the concept of Shatkriyas and their benefits. **[15]**

OR

What in Yoga therapy? Write in details of principles of preventive Yoga practice.

Q5) Write note on essential qualities of a Good Yoga Teacher. **[15]**

OR

Which type of teaching Aids used in the class room. Explain in details.

Q6) Answer the following :- (any 2) **[10]**

a) Write about Pratyahar.

b) Write in details aspects of Pranayama.

c) Write in details relation between personality with Mantras.

d) Discuss on small group yoga classes.

✖ ✖ ✖

Total No. of Questions : 6]

योग शिक्षण

[एकूण गुण: 80

प्रश्न 1) अ) योगची व्याख्या देऊन योगची गुणवैशिष्टे सविस्तर लिहा. **[8]**

ब) योगविषयक गैरसमज स्पष्ट करा. **[7]**

किंवा

अ) पंचकोषविषयी सविस्तर लिहा. **[8]**

ब) 3 बंधाविषयी सविस्तर लिहा. **[7]**

प्रश्न 2) थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही तीन) **[15]**

अ) व्यायाम आणि आसन यातील फरक तपशिलवार लिहा.

ब) कोणत्याही तीन आसनांचे फायदे लिहा.

क) पारंपारिक योग आणि आधूनिक योग याविषयी लिहा.

ड) योगिक आहार याविषयी सविस्तर लिहा.

इ) अष्टांग योग मधील 'समाधी' स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) अ) योग्य पर्याय निवडून गाळलेल्या जागा भरा. **[5]**

i) योगासन क्रियेत .... समाविष्ट आहे.

अ) शारीरिक क्रिया ब) मानसिक क्रिया

क) सामाजिक क्रिया ड) शारीरिक व मानसिक क्रिया

ii) सत्व गुण म्हणजे ....

अ) राग ब) चिंता

क) आनंद ड) आळस

iii) पद्मासन हे .... आसन आहे.

अ) ध्यानात्मक ब) व्यायामात्मक

क) विश्रामात्मक ड) समापत्ती

iv) ताण-ताणावामध्ये .... आसन उपयुक्त आहे.

अ) सर्वांगासन ब) मत्यासन

क) शशांकासन ड) उष्ट्रासन

v) .... ही योग वर्गाची पहिली पायरी आहे.

अ) वैयक्तिक सराव ब) सामूहिक सराव

क) प्रात्यक्षिक ड) प्रार्थना

ब) योग्य जोड्या जुळवा. [5]

गट 'अ'		गट 'ब'	
i)	कपालभाती	अ)	मुद्रा
ii)	शितली	ब)	घसा बंद
iii)	वज्रोली	क)	शुद्ध क्रीया
iv)	जालंधर बंध	ड)	ओटी पोटात आकूंचन
v)	उडड्ीयान बंध	इ)	प्राणायाम

प्रश्न 4) षटक्रियांची संकल्पना स्पष्ट करा आणि त्यांचे फायदे लिहा. [15]

किंवा

योग थेरपी म्हणजे काय? प्रतिबंधात्मक योगाभ्यासाच्या तत्वांची सविस्तर माहीती लिहा.

प्रश्न 5) चांगल्या योग शिक्षकाच्या आवश्यक असणाऱ्या गुणांवर टिप लिहा. [15]

किंवा

वर्गखोलीत वापरल्या जाणाऱ्या अध्यापन साधनांचे तपशिलवार वर्णन करा.

प्रश्न 6) खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन) [10]

अ) प्रत्याहार याविषयी लिहा.

ब) प्राणायामाचे पैलू सविस्तर लिहा.

क) व्यक्तीमत्वाचा मंत्रांशी असलेला संबंध सविस्तर लिहा.

ड) लहान गट – योग वर्गावर चर्चा करा.

☯☯☯☯

Total No. of Questions : 6]

MUSIC AND ART IN EDUCATION

[Max. Marks :80

Q1) Write a biography of music expert any one of following. **[15]**

a) Tansen

b) Pt. Paluskar

OR

Clarify the mutual relation between music & culture.

Q2) Write brief answers (any three) : **[15]**

a) Classical Music

b) Folk Music

c) Sargam, Saptak, Alankar, Swar, Taal write definitions of it.

d) Write Tritaal with it's information.

e) Write the classical/scientific information of Raga Yaman.

Q3) A) Match the pairs. **[5]**

i)	Tansen	a)	Swar
ii)	Madhya	b)	Gharana
iii)	Bageshri	c)	Singer
iv)	Kirana	d)	Raga
v)	Sa,Re,Ga,Ma	e)	Saptak

B) Fill in the blanks. **[5]**

i) The interesting/entertaining composition with the scientific rules of swara called __________.
(Taal, Avartan, Raga, Sargam)

ii) Dadara taal has ______ Matras.
(5, 6, 7, 16)

iii) _______ is string instrument.
(Tabla, Dholak, Jhanjh, Tambora)

iv) Thaat of Raga Yaman is _________.
(Kafi, Bhairav, Bilaval, Kalyan)

v) _______ is taal.
(Yaman, Bageshri, Flute, Tritaal)

Q4) By explaining the concept of music study, explain the resources of music education. **[15]**

OR

Write about the ancient Gurukul method of music education.

Q5) Explain the importance of music in secondary education. **[15]**

OR

Explain the strength, role and work of music teacher.

Q6) Write any two questions of the following : **[10]**

a) Music and Psychology

b) Importance of Tambora instrument in music.

c) Classification of instrument and information of instrument's.

d) Importance of music education.

✖ ✖ ✖

Total No. of Questions : 6]

संगीत आणि कला शिक्षण

[एकूण गुण: 80

प्रश्न 1) खालीलपैकी कोणत्याही एका संगीत तज्ञाचे चरित्र लिहा. **[15]**

अ) तानसेन

ब) पं. पलुस्कर

किंवा

संगीत आणि संस्कृति यातील परस्पर संबंध स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही तीन) **[15]**

अ) शास्त्रीय संगीत

ब) लोकसंगीत

क) सरगम, सप्तक, अलंकार, स्वर, ताल यांच्या व्याख्या लिहा.

ड) त्रितालाचे माहितीसह लेखन करा.

इ) यमन रागाची शास्त्रोक्त माहिती लिहा.

प्रश्न 3) अ) जोड्या जुळवा. **[5]**

i)	तानसेन	अ)	स्वर
ii)	मध्य	ब)	घराणे
iii)	बागेश्री	क)	गायक
iv)	किराणा	ड)	राग
v)	सा, रे, ग, म	इ)	सप्तक

ब) रिकाम्या जागा भरा. **[5]**

i) शास्त्रोक्त नियमयुक्त स्वरांच्या रंजक रचनेस .... म्हणतात.
(ताल, आवतर्न, राग, सरगम)

ii) दादरा तालात .... मात्रा आहेत.
(5, 6, 7, 16)

iii) .... हे तंतुवाद्य आहे.
(तबला, ढोलक, झांज, तंबोरा)

iv) यमन रागाचा थाट .... हा आहे.
(काफी, भैरव, बिलावल, कल्याण)

v) .... हा ताल आहे.
(यमन, बागेश्री, बासरी, त्रिताल)

प्रश्न 4) संगीत अध्ययनाची संकल्पना स्पष्ट करून संगीताध्ययनाची संसाधने स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

संगीत अध्ययनाची प्राचीन गुरूकुल पद्धती याविषयी लिहा.

प्रश्न 5) माध्यमिक शिक्षणात संगीताचे महत्त्व स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

संगीत शिक्षकाच्या क्षमता, भूमिका व कार्ये विशद करा.

प्रश्न 6) खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा. **[10]**

अ) संगीत व मानसशास्त्र

ब) तंबोरा वाद्याचे संगीतातील महत्त्व

क) वाद्य वर्गीकरण व वाद्यांची माहिती

ड) संगीत शिक्षणाचे महत्त्व

☯☯☯☯

Total No. of Questions : 6]

VALUE EDUCATION

[Max. Marks :80

Q1) What are values? Explain purpose and significance of value education. **[15]**

OR

Explain the importance of following values in life.

a) Truth

b) Commitment

c) Honesty

Q2) Answer any three of the following : **[15]**

a) Write down the nature of personal values.

b) Write down the nature of social values.

c) Write down the nature of National values.

d) What do you mean by value crisis?

e) Write down the nature of Indian values with the reference of Indian constitution.

Q3) Write down the meaning of the following concept in one sentence. **[10]**

a) Forgiveness

b) Empathy

c) Ability of sacrifice

d) Self confidence

e) Positive and Creative thinking

f) Corruption

g) Cyber crime

h) Terrorism

i) Drug addicition

j) Untouchability

Q4) What are the objectives of value education at school level? Explain the place of values in school syllabus. **[15]**

OR

Explain the following methods of value education.

a) Lecture

b) Seminar

Q5) Explain in detail the nature of content-analysis of values. **[15]**

OR

Explain the nature of syllabus and curriculum of values.

Q6) Solve any two of the following : **[10]**

a) Explain the discussion method of teaching values.

b) Explain the structure of values in short.

c) Write down the nature of core-elements in National Education Policy.

d) Write down the nature of values in National Education Policy.

x x x

Total No. of Questions : 6]

मूल्य शिक्षण

[एकूण गुण: 80

प्रश्न 1) मूल्य म्हणजे काय? मूल्य शिक्षणाचे हेतू व महत्त्व स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

खालील मूल्यांचे जीवनातील महत्त्व स्पष्ट करा.

अ) सत्य

ब) बांधिलकी

क) प्रामाणिकपणा

प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे लिहा. **[15]**

अ) वैयक्तिक मूल्यांचे स्वरूप लिहा.

ब) सामाजिक मूल्यांचे स्वरूप लिहा.

क) राष्ट्रीय मूल्यांचे स्वरूप लिहा.

ड) मूल्यसंघर्ष म्हणजे काय?

इ) भारतीय संविधानुसार भारतीय मूल्यांचे स्वरूप लिहा.

प्रश्न 3) खालील संकल्पनांचे अर्थ एका वाक्यात लिहा. **[10]**

अ) क्षमाशीलता

ब) समानुभूती

क) त्यागक्षमता

ड) आत्मविश्वास

इ) सकारात्मक व सृजनात्मक विचारशैली

फ) भ्रष्टाचार

य) सायबर गुन्हे

र) दहशतवाद

ल) मादक पदार्थांचे व्यसन

व) अस्पृश्यता

प्रश्न 4) शालेय स्तरावर मूल्य-अध्यापनाची उद्दिष्टे कोणती? शालेय पाठ्यक्रमातील मूल्यांचे स्थान स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

मूल्य अध्यापनाच्या खालील पद्धती स्पष्ट करा.

अ) व्याख्यान

ब) सेमीनार

प्रश्न 5) मूल्यांच्या आशय-विश्लेषणाचे स्वरूप सविस्तर लिहा. **[15]**

किंवा

मूल्यांच्या अभ्यासक्रम व पाठ्यक्रमाचे स्वरूप स्पष्ट करा.

प्रश्न 6) कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा. **[10]**

अ) मूल्याध्यापनाची चर्चा पद्धती स्पष्ट करा.

ब) मूल्यांची संरचना थोडक्यात स्पष्ट करा.

क) राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरणातील गाभाभूत घटकांचे स्वरूप लिहा.

ड) राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरणातील मूल्यांचे स्वरूप लिहा.

☯☯☯☯